

MARIJA
KAIP MOTERIS
IR ŠVENTOJI

MARIJOS IDĖJA

Liturgijos žvilgis į Mariją

Mėgindami atsakyti į klausimą, kas yra Marija, pažiūrėkime visų pirma, ką šiuo atžvilgiu mums skelbia *liturgija*. Būdamą savo esmėje Šventosios Dvasios veikalas, liturgija atveria nuostabiai gilių perspektyvų, ne kartą net gilesnių negu teologija. Sakysime, ilgus amžius teologija tik labai nedrąsiai kalbėjo apie Nekaltąjį Prasidėjimą ir Dangun Paėmimą. Tuo tarpu liturgija šiuos įvykius minėjo jau nuo pat senovės, garbindama Nekaltąją ir Perkeistąją. Ir neklydo. Šiandien abu šie dalykai jau yra dogmos. Tai pavyzdys, kuris rodo, kad liturgijos žvilgis buvo skvarbesnis negu teologijos; kad liturginis Marijos išgyvenimas siekė giliau negu teologinis jos svarstymas; kad *lex orandi* iš tikro pranoksta *lex credendi*. - Kaip tad liturgija žiūri į Mariją? Kaip ji suvokia šią Moterį? Šiuo atžvilgiu būdinga yra Marijos gimimo šventės liturgija (rugsėjo 8), kurioje yra skaitomi du Šventojo Rašto tekstai, išreiškia Marijos esmę.

Šios šventės Evangelija prasideda: „Jėzaus Kristaus, sūnaus Dovydo, sūnaus Abraomo kilmės knyga. Abraomui gimė Izaokas, Izaokui gimė Jokūbas, Jokūbui gimė Judas ir jo broliai. Judui gimė Faras ir Zara iš Tamaros, Farui gimė Esromas, Esromui gimė Aramas. Aramui gimė Aminadabas..." ir taip toliau ligi Jokūbo, kuriam „gimė Juozapas - vyras Marijos, iš kurios gimė Jėzus, vadinamas Kristumi" (Mt 1, 1-16). Iš pažiūros ši ilga vardų eilė atrodo nieko nesakanti. Esmėje tačiau ji slepia gilią prasmę. Išskaičiuodama „nuo Abraomo iki Dovydo iš viso keturiolika kartų, nuo Dovydo iki ištėrimo į Ba-

biloną - keturiolika kartų ir nuo ištrėmimo į Babiloną iki Kristaus - keturiolika kartų" (*Mt 1,17*), liturgija padaro mūsų giminės broliu ne tik Jėzų, bet įjungia ir Mariją į Judo kultį, į Dovydo giminę¹, pastatydama ją prieš mus kaip istorinės žmonijos dukrą, turinčią savo praeitį, savo tėvynę, savo gimdytojus, savo gimimo vietą bei laiką. Marija liturgijoje nėra kažkoks žmogiškojo ilgesio susiklostymas, kažkokia šviesi svajonė ar kilni idėja. *Marija yra istorinė moteris*: Mirjam iš Nazareto (plg. *Lk 1, 26-27*). Tai kas, kad mes nežinome, kur ir kada ji gimė. Tai kas, kad Bažnyčios istorikai ginčijasi, ar Marijos tėvai iš tikro buvo Joakimas ir Ona. Viena tačiau yra nepaneigiamai tikra: Marija yra Palestinos žemės želmuo, Dievo išrinktosios tautos atžala, išsprogusi žemiškojoje mūsų istorijoje paskirtą valandą ir paskirtoje vietoje. Liturginis jos *gimimo* minėjimas kaip tik ir yra šio žemiškojo jos istoriškumo konkreti išraiška.

Bet štai šios šventės metu kunigas, stovėdamas dešinėje altoriaus pusėje, skaito to paties dieviškojo Apreiškimo tekstą, kurį liturgija naudoja tai pačiai istorinei Marijai apibūdinti: „Viešpats sukūrė mane savo kelių pradžioje, kaip pirmą, negu buvo ką nors sukūręs. Aš esu įstatyta nuo amžių, nuo pat senovinių laikų, pirmiau, negu atsirado žemė. Dar nebuvo bedugnių, o aš jau buvau pradėta, dar nebuvo ištryškę vandenų šaltinių, dar kalnai nebuvo iškilę sunkia savo mase, o aš jau gimiau - anksčiau, negu kalvelės... Kai Jis ruošė dangų, aš ten buvau; kai griežtu dėsnium aprėžė vandenų gelmes, kai tvirtino viršuje skliautą ir svėrė vandenų vermes, kai jūrai nustatė jos ribą ir įstatymus vandenims, kad neišeitų iš savo krantų; kai dėjo pamatus žemei, - aš buvau su Juo, visa kartu statydama (*componens*), ir džiūgavau diena iš dienos, žaisdama Jo akivaizdoje, žaisdama ant žemės ritualio" (*Pat 8, 22-31*)*. Šitie žodžiai atskleidžia mūsų akims

¹ Nors Šventasis Raštas kalba tiksliai apie Juozapo, Marijos vyro, kilmę iš Dovydo, tačiau aiškus Apreiškimo nurodymas, kad Kristus yra „iš Dovydo giminės“ (2 *Tim 2, 8*), savaime į šią padermę įjungia ir Mariją, nes savo kilmę Išganytojas juk paveldėjo tiksliai iš Marijos, ne iš Juozapo.

* šiame straipsnyje yra palikti autoriaus vartoti Patarlių knygos, Išminčių knygos ir Siracido knygos vertimai.

jau visiškai kitokį Marijos vaizdą negu anksčiau cituotieji. Gimimo šventės Evangelija kalba apie Dovydo atžalą, kaip apie Juozapo žmoną, Kristaus Motiną, vadinasi, kaip apie *istorinį* žmogų, įstatytą į tam tikrą laiką ir į tam tikrą erdvę. Tuo tarpu tos pačios šventės skaitiniai iškelia Mariją viršum žemiškosios tikrovės, net viršum visos kūrinių, viršum laiko ir erdvės. Marija liturgijai stovi pačioje pradžioje: ji stovi šalia Dievo kaip Jo bendradarbė kūrybos akte, džiūgaudama Jo akivaizdoje ir žaisdama Jo kūriniais. *Gimimo skaitinių Marija yra antistorinė*. Tai yra nurodymas, kad istorine tikrove Marijos būtis neišsitemia; kad ši Mergaitė iš Nazareto yra kažkas daugiau, negu tik viena iš Izraelio moterų; kad tikrosios ir pačios giliausios jos esmės reikia ieškoti kažkur anapus laiko ir erdvės.

Liturgijos tad žvilgis į Mariją yra dvejopas. Iš vienos pusės, jai Marija yra žemiškosios tikrovės moteris, kurios ji mini visus svarbesnius įvykius: jos pradėjimą (gruodžio 8), jos gimimą (rugsėjo 8), jos vardo dieną (rugsėjo 12), jos paaukojimą šventykloje (lapkričio 21), jai duotą angelo apreiškimą (kovo 25), jos apsilankymą pas Elzbietą (liepos 2), jos motinystę (spalio 11), jos apsilankymą (vasario 2), jos skausmus (rugsėjo 15), galop jos paėmimą į dangų (rugpjūčio 15). Šių švenčių maldose Bažnyčia prašo Viešpatį, kad Jis, Marijos užtarimu, leistų mus apvalytus pas Jį nueiti (Nekaltojo Prasadėjimo mišios), kad Marijos gimimas mums virstų „išganymo pradžia“ (Gimimo mišios), kad jos vardas mums būtų apsauga ir išlaisvinimas iš blogio (Vardo dienos mišios), kad jos maldos padėtų Dievo tautai (Dangun paėmimo mišios). O brevijoriuje Bažnyčia tiesiog kreipiasi į pačią Mariją ir prašo ją melstis už žmones, užtarti kunigus, užstoti maldingą moteriškąją lytį (Gimimo *matutinum*); padėti vargstantiems, sustiprinti svyruojančius, pradžiuginti liūdinčius (Vardo dienos mišparai); padaryti, kad jos skausmų jėga taptume verti gėrėtis dangaus karalystės džiaugsmu (Septynių skausmų *laudes*). *Istorinė Marija yra besimeldžiančiai Bažnyčiai visų pirma žmonijos globėja*. Būdama mūsų giminės atžala, ji patraukia savęs pi mūsų prašymus tuo, kad joje regime mūsų užtartytoją pas jos Sūnų, Die-

vą ir Žmogų, mūsų Viešpatį ir Išganytoją. Liturgija mini Mariją kaip moterį, Mergelę ir Motiną, kuriai teko nekaltos motinystės laimė, bet sykiu ir karti jos dalia; kuri todėl geriausiai gali suprasti žemės žmogų ir jam pagelbėti.

Iš kitos pusės, tą pačių Marijos švenčių liturgijoje išsina aikštėn ir ana antistorinė Viešpaties bendrininkė. Minėdama bet kurią Marijos žemiškojo gyvenimo įvykį, besimeldžiančioji Bažnyčia niekad nepamiršta priminti mums ir aną nuostabią spindintį pirmąpradį antžemišką jos paveikslą. Anksčiau cituotą Patarlių knygos vietą, kurioje Marija yra vaizduojama kaip sukurta pirma visko ir kaip padedanti Viešpačiui tvarkyti, liturgija skaito Marijos Nekaltojo Prasidėjimo, Gimimo, Vardo dienos, Šv. Rožinio (spalio 7) mišiose, o brevijoriuje dar ir Gerojo Ganytojo Motinos šventėje (pirmąjį gegužės sekmadienį). Marijos apsilankymo pas Elzbietą šventėje Bažnyčia gretina Mariją su Giesmių giesmės Sulamite, kurią mylimasis kviečia keltis ir ateiti, nes „žiema jau pasibaigė, lietūs praėjo ir nuščiuvo. Gėlės pražydo žemėje“, kartu prašydamas pradengti veidą, nes „tavo balsas toks mielas ir tavo veidas gražus“ (Mišių skaitiniai; Gg 2,11, 12; 14). Paėmimo į dangų mišiose Marija pasirodo kaip Išmintis, kuriai Viešpats skyrė apsigyventi Jokūbo namuose ir augti kilnioje tautoje: „Aš augau kaip Libano kedras ir kaip kiparisas Siono kalne; aš augau kaip palmė Kadese ir kaip rožių krūmas Jeriche; aš augau kaip puikus alyvmedis lygumoje ir kaip topolis vandenu pakrantėse. Aš kvėpėjau kaip kinamonas ir balzamas, kaip rinktinė mira skleidžiau meilų kvapą“ (Skaitiniai). Brevijoriuje šis vaizdas kartojasi beveik kiekviename Marijos *officium*. Šalia Dievo Motinos liturgijoje išnyra Senojo Testamento Sofija ir Naujojo Testamento Saulėtoji Moteris, kurios Bažnyčia nebeprašo, bet tiktai ja stebisi ir prieš ją nusilenkia. „Tu Jeruzalės garbė, tu Izraelio džiaugsmas, tu mūsų tautos pasididžiavimas“ - tai žodžiai, kuriais liturgija išreiškia savo išgyvenimą šios antžemiškosios Moters atžvilgiu.

Liturgijos tad atsakymas į klausimą, kas yra Marija, nėra vienaprasmis. Iš vienos pusės, ji mus veda į Nazaretą, „pas mergelę, sužadėtą su vyru, vardu Juozapas, iš Dovydo namų“

(Lk 1, 27); iš kitos - ji kreipia mūsų žvilgį anapus laiko ir erdvės. Abu žvilgiai liturgijoje yra labai aiškūs. Abu jie mums sakyte sako, kad Marijos paslapties apmąstymas negali išsisemti tiktai žemiškaisiais jos gyvenimo įvykiais, bet kad patys šitie įvykiai yra kažkokio aukštesnio bei visuotinesnio prado išraiškos. *Istorinė Marija yra antistorinės Marijos idėjos išsiskleidimas*: šios idėjos nusileidimas į laiką bei į erdvę ir jos įsikūnijimas regimoje bei konkrečioje asmenybėje. Todėl tik ankštas žemiškosios Marijos istorijos siejimas su antžemiškąja jos tikrove gali mums laiduoti bent kiek pilnesnį jos būties supratimą. *Marijos akivaizdoje mūsų mintis turi eiti mūsų maldos keliu*².

Marija kaip Sofija

Senajame Šventojo Rašto Testamente randame tris knygas - Patarlių, Išminties ir Siracido - kurių objektas yra *Sofija*³: jos kilimas, jos skleidimasis bei vaidmuo pasaulio istorijoje, jos vertė gyvenime, jos apraiškos atskirame žmoguje. Vakarų mąstytojai dažnai nežino, ką veikti su šiomis trimis knygomis, todėl paprastai pasitenkina paėmę iš jų dorinių pamokymų, kurių iš tikro šiose knygose yra apstu; tačiau jie praeina beveik nesvarstę pro visus tuos skyrius, kurie prašoksta kasdienių patarimų ribas ir pereina į Sofijos metafizi-

² Toliau einantieji skyreliai kaip tik ir yra mėginimas suvokti Mariją antistorinėje jos glūdumoje, suvokti pačią jos esmę, kuri išsiskleidė istoriniame jos gyvenime. Šie skyreliai pareikalauja iš skaitytojo kiek įtempti mintį ne tik todėl, kad jie yra Sofijos teologijos santrauka, bet ir todėl, kad visos šios mintys prigimtajam protui *ligi galo* iš viso nėra suvokiamos: jos priklauso tikėjimo paslaptims. Žmogaus protas mėgina jas nušviesti, tačiau visados jose pasilieka neperskverbiamos tamsos.

³ Graikiškas žodis „sophia“ arba hebrajiškasis „choma“ reiškia „išmintį“. Tačiau visose kalbose, neišskyrus nė lotynų (*sapientia*), šis žodis turi labai ryškų moralinį pobūdį ir sunkiai duodasi pritaikomas reikšti anai ontologinei tikrovei, apie kurią šios Šventojo Rašto knygos kaip tik iš esmės ir kalba. Todėl mes toliau paliekame graikiškąjį šios sąvokos žodį. Geriausia būtų, be abejo, vartoti hebrajiškąjį „choma“, bet jis vakarietiškojoje kultūroje yra per daug neįprastas.

ką. Tuo tarpu šių knygų turinys bei prasmė gyvenimiškais patarimais bei nurodymais anaip tol neišsitemia. Priešingai, visi šie patarimai yra tik išplaukos iš gilesnio Sofijos supratimo. *Gyvenimiškoji išmintis yra ne kas kita, kaip Sofijos regimybė atskiros bendruomenės ir atskiro asmens buvime.* Norint tad suprasti taip primygtinai Šventojo Rašto pabrėžiamą gyvenimo išmintį, reikia visų pirma suprasti aną, aukštesnę, Sofiją. Rytų bažnyčioje pastangos įsiskverbti į Sofijos esmę yra gana senos ir gana gausios. Ten yra susikūrus net ištisas mokslas, vadinamoji sofijologija; ten Sofija yra garbinama liturgiškai, įvedant jai atskirą šventę (rugsėjo 17), statant bažnyčias (pavyzdžiui, Hagia Sofija Konstantinopolyje), piešiant ikonas (pavyzdžiui, Naugardo cerkvėje). Nė vienas iš didžiųjų Rytų teologų ir filosofų - Vl. Solovjovas, E. Trubeckojus, P. Florenskis, S. Bulgakovas, L. Karsavinas, N. Berdiajevas - nėra praėję pro Sofijos šalį savo veikaluose.

Tačiau reikia pastebėti, kad rytietiški Sofijos aiškinimai nėra patenkinami. Rytietiškoji Sofija yra, iš vienos pusės, per daug atsieta tiek nuo Dievo, tiek nuo žmogaus, nerasdama savos vietos būties sąraangoje (Solovjovas, Bulgakovas), iš kitos - ji ne sykį susilieja su daiktais, virsdama keliu į panteizmą (Karsavinas, iš dalies Florenskis). Vakarai praeina pro Sofiją jos neliesdami arba paliesdami tik moralines jos apraiškas; Rytai neranda rakto jos mįslei įspėti. Atrodo, jog ši nesėkmė kyla iš to, kad nei vieni, nei antri nėra pakankamai atkreipę dėmesio į *liturgijos pirštą*, kuriuo ji mums rodo į minėtų trijų Šventojo Rašto knygų Sofiją. Juk visi anksčiau cituoti liturginiai tekstai yra ne kas kita, kaip metafiziniai Sofijos apibūdinimai, paimti iš minėtų šventų knygų. Bet *visi šie apibūdinimai liturgijos yra taikomi Marijai.* Argi tad nesiperša savaiminga išvada, kad *tarp Sofijos ir Marijos esama kažkokio labai gilaus ryšio?* Ar tai nėra paskatinimas Sofijos klausimą spręsti Marijos šviesoje, o Mariją suprasti ryšium su Sofija? - Kas tad yra šios dvi (o gal viena ir ta pati) nuostabios būtytys?

1. *Sofija yra Viešpaties kūrinys.* Daugybė minėtų Šventojo Rašto knygų posakių neleidžia mums Sofijos laikyti dievišką-

ja *nesukurtąja* Išmintimi - Logu ar Šventąja Dvasia. Sofija yra sukurta. „Mane Viešpats *sukūrė* savo kelių pradžioje“ (*Pat 8, 22*). „Iš pat pradžios jis mane *sukūrė*“ (*Sir 24, 9*). „Sofija buvo visų pirma *skurta*“ (*Sir 1, 4*). „Kuris mane *sukūrė*, įtvirtino amžiams mano palapinę“ (*Sir 24, 8*). Šventasis Raštas pabrėžia, kad „Sofijos šaltinis yra Dievo žodis dangaus aukštybėse“ (*Sir 1, 8*). Kitaip sakant, Sofija yra Viešpaties *ištarta*, kaip ir kiekvienas kitas kūrinys (plg. *Pr 1, 3-22*, kur nuolatos kartojama: „Dievas tarė“; šisai „tarė“ yra kiekvienos sukurtosios būties pagrindimas). Be abejo, Sofija gali būti suprantama ir kaip dieviškojo Logo - nesukurtosios Išminties *figūra*: nurodymas į Jį, savotiškas pradinis Jo apreiškimas, kuris visu ryškumu išsiskleidė Evangelijoje pagal Joną ir šv. Pauliaus Laiškuose. Tačiau pirmine prasme ir pati savyje Sofija yra ne Logas, nes jos sukūrimas Šventajame Rašte yra labai aiškiai teigiamas. Ji gyvena Dievuje, bet ji pati nėra Dievas.

2. *Sofija yra pirmykštis kūrinys*. Minėtuose šventojo Rašto tekstuose, kalbančiuose apie Sofijos sukūrimą, nuolatos keliami mintis, kad Sofija yra sukurta Viešpaties „kelių pradžioje“, „iš pat pradžios“, „visų pirma“. Kitaip sakant, *Dievas kaip Kūrėjas visų pirma apsirėiškė Sofijos sukūrimu*. Tai yra ypač aiškiai teigiama Patarlių knygos aštuntajame skyriuje, kuris kaip tik ir yra skaitomas dažnoje Marijos švenčių liturgijoje. Jame sakoma, kad Sofija buvusi Dievo sukurta „kaip pirmasis Jo veikalas“ (8, 22); kad ji buvusi „įsteigta nuo amžių“, pačioje „pasaulio atsiradimo pradžioje“ (8, 23). Dar nieko nėra buvę sukurta - nei vandenynų, nei kalnų, nei laukų, nei „dulkių prado pasaulyje“ (24-26), o Sofija jau yra buvusi. Visais šiais posakiais Šventasis Raštas nori mums įdiegti mintį, kad *Sofijos buvimas yra antlaikinis*. Ji esanti Dievo padaras. Ji neturinti amžinybės Dievo prasme (*aeternitas*), vis dėlto ji esanti aukščiau laiko, prieš laiką, nepriklausomai nuo laiko ir nuo laike išsivystančių pasaulio daiktų (*aevum*). Jos sukūrimu Viešpats pradeda savo kelią kaip *Kūrėjas*.

3. *Sofija yra regimojo pasaulio apsprendėja.* Šventasis Raštas pabrėžia, kad Sofija yra esmingai susijusi su Dievu: „Pas Tave yra Sofija, kuri pažįsta Tavo veikalus“ (*Išm 9, 9*). Kitaip tariant, Sofija neatitrūksta egzistencijoje nuo Dievo, neatsistoja šalia Jo, bet pasilieka gyventi Jame kaip Jo nešiotinė (*Pat 8,30*). Tačiau kaip tik tuo, kad Sofija yra Dievuje, ji turi galios būti Viešpaties bendradarbė Jo kūrybos žygiuose. Kai Dievas rengė dangų, kai nurodė jūrai jos ribas, kai dėjo žemei pamatus, Sofija buvo „šalia Jo kaip nešiotinė“ (*Pat 8, 30*); dar daugiau: kaip „patarėja Jo veikaluose“ (*Išm 8, 4*). Todėl ji yra „įvesta į Dievo pažinimą“ (*Išm 8, 4*). Ji pažįsta Jo kūrinius, nes „ji buvo prie Tavęs, kai Tu kūrei pasaulį“ (*Išm 9, 9*). Patarlių knyga net teigia, kad „per Sofiją Viešpats įkūrė žemę“ (*3,19*). O Išminties knyga ją vadina „visatos menininke“ (*7, 21*), vadinasi, apipavidalinančiuoju pasaulio pradū. Atrodo, kad Dievo kūryboje Sofija yra tai, kas menininkui yra jo dvasioje turima idealinė daiktų forma.

4. *Sofija yra pasaulio palaikymo bendrininkė.* Dalyvaudama daiktų apipavidalinime, Sofija savaime virsta pradū, kuris daiktus perskverbia. Sukūręs Sofiją, Dievas „išliejo ją ant visų savo veikalų“ (*Sir 1, 9*). „Tarsi rūkas aš pridengiau žemę... Viena aš apėjau dangaus skliautą ir išvaikščiojau bedugnių gelmes. Jūrų bangas ir visą žemę, kiekvieną giminę ir kiekvieną tautą įtraukiau į savo galios sritį“ (*Sir 24, 3-6*). Sofija, Išminties knygos posakiais, „yra judresnė už bet kokį judėjimą“; ji „viską persunkia ir per viską pereina savo skaistumu“ (*24-27*). Daiktai joje laikosi kaip idealiniame savo vaizde.

5. *Sofija yra žmonių istorijos veiksnys.* Būdama dieviškosios Apvaizdos bendrininkė, ji savaime reiškiasi žmonijos gyvenime, nes tiek kūrybiniai, tiek palaikantieji Dievo žygiai visų pirma liečia žmogų kaip regimosios kūrinijos viršūnę bei tikslą. Žmogus yra pats aukščiausias Viešpaties padaras ir tuo pačiu savaimingas Sofijos veiklos laukas. *Sofija turi žmonių troškulį.* „Sofija ieškosi vaikų“ (*Sir 4,11*). Ji žaidžia ant žemės ru-

tūlio, kurį ji myli (plg. *Pat 8, 31*). Ji džiūgaudama tarnauja žmonių vaikams (*ten pat*), todėl „ji susikūrė sodybą amžiams ir nuolatos pasilieka jų giminėje“ (*Sir 1, 15*). Žmonijoje Sofija plečia savo galią. „Per mane valdo karaliai ir kunigaikščiai, per mane įsakinėja vyresnieji ir visi aukštieji žemės teisėjai“ (*Pat 8,15-16*). Visa, kas žemėje įvyksta teisingo, gero, gražaus, įvyksta bendradarbiaujant su Sofija. „Ji buvo ta, kuri pirmąjį (mūsų) tėvą globojo, kai jis vienas buvo sukurtas šiame pasaulyje, ir gelbėjo jį iš nuopolio, ir davė jam galios visa valdyti“. Ji „išgelbėjo vandens užlietą žemę“ dėl nusidėjusiojo žmogaus kaltės. Ji teisinguosius „vedė per Raudonąją jūrą ir per daugybę vandenų“. Ji buvo jiems „dieną palapinė, o naktį žvaigždžių šviesa“ (*Išm 10,1-17*). Visas dešimtasias Išminties knygos skyrius yra vienas ištisas išskaičiavimas istorinio Sofijos veikimo žmonijos, pirmiausia išrinktosios tautos, gyvenime. *Santykiuose su istorine žmonija Sofija apsireiškia kaip globojanti ir serginti Motina.*

6. *Bendruomeninė Sofijos regimybė istorijoje yra išrinktoji Izraelio tauta.* Nors Sofijos džiaugsmas yra tarnauti visiems žmonių vaikams (*Pat 8, 31*), tačiau ji pati sakanti, kad, apeidama žemę ir į savo galios sritį įtraukdama kiekvieną tautą, ji ieškojusi „poilsio vietos“ (*Sir 21, 7*), kurioje galėtų apsisėti ir apsigyventi, vadinasi, kurioje ji objektyvuotųsi *regimu pavidalu*, veikdama toliau ne tik kaip vidinė jėga, bet kartu ir kaip bendruomeninis žmonių vienetas. Ir šitokią vietą ji radusi Izraelyje. „Tuomet pašaukė mane visatos Kūrėjas; kuris mane sukūrė, įtvirtino amžiams mano palapinę. Jis tarė: Jokūbo giminėje pasistatysi palapinę, Izraelyje gausi nuosavybę“ (*Sir 24, 8-10*). Ir Sofija apsigyveno Jokūbo tautoje tarsi palapinėje ir iš jos ėmėsi vadovauti pasaulio istorijai. „Aš buvau įsteigta Sione, apsisėtoju mylimajame mieste. Jeruzalė virto mano sritimi. Aš įleidau šaknis kilnioje tautoje, Viešpaties dalioje, jo nuosavybėje“ (*Sir 24, 10-12*). *Izraelis tapo išrinktąja Dievo tauta tuo, kad jis virto Sofijos bendruomenine regimybė žmonijos istorijoje.* Paties Kūrėjo jam bu-

vo skirta nešti Sofiją amžių eigoje ir kaip tik todėl žygiuoti visų kitų tautų priekyje. Ir Sofija augo Izraelyje tarsi „kedras Libane ir kiparisas Hermono kalnuose“ (*Sir 24, 13-14*), tarsi „rožių krūmas Jeriche ir puošnus alyvmedis lygumose“ (*ten pat*). Ji skleidė savo mokslą kaip aušra skleidžia savo šviesą (*Sir 24, 32*). Pradėjusi tekėti į šią kilnią tautą Abraomo sutartimi (plg. *Pr 12, 3; 15, 18*) tarsi mažu grioveliu, Sofija virto upe, o ši upė virto galop jūra (*Sir 24, 31*).

Šitoje vietoje Senasis Testamentas nutyla. Užtat prabyla Bažnyčia kaip naujoji Dievo tauta, nešanti toliau Izraelio paveldėjimą ir skleidžianti Sofiją viso atpirktojo kosmo gyvenime. Ir štai iš Bažnyčios žodžio mes patiriame, kad Sofija ieškojosi „poilsio vietos“ ne tik bendruomenine, bet ir *asmenine regimybe*. Tačiau Izraelis, atsimetęs nuo Išganytojo, nustojo galios ir teisės nurodyti, kas yra šitoji *asmeninė* Sofijos regimybė. Išrinktoji tauta jos nepažino dėl savo užkietėjimo. Užtat ją mums nurodė Bažnyčia kaip bendruomeninė Naujojo Testamento Sofijos „poilsio vieta“. Kaip Senajame Testamente Sofija buvo apsigyvenusi Izraelyje ir per ją vadovavo pasaulio istorijai, taip Naujajame Testamente šis vadovavimas teko Bažnyčiai. Po Kristaus Bažnyčia yra anas mylimasis miestas, ana Jeruzalė, ana Jokūbo tauta, kurioje Sofija yra apsistojusi ir kurioje ji toliau tebesiskleidžia. Todėl Bažnyčios nurodymas į *asmeninę* Sofijos „poilsio vietą“ dabar yra toks pat tikras, koks buvo tikras Senojo Testamento nurodymas į tokią pat Sofijos „poilsio vietą“ *bendruomenine* prasme.

7. *Asmeninė Sofijos regimybė istorijoje yra MARIJA*. Bažnyčios liturgija Mergelę Mariją vadina „Sofijos sostu - *sedes Sapientiae*“. Kreipdamiesi litanijoje šiuo vardu į Mariją, mes ne nepagalvojame, kad Bažnyčia čia turi galvoje ne paprastą moralinę ir gyvenimišką išmintį, bet *Senojo Testamento Sofijos apsigyvenimą Marijoje*. Gyvenimiška išmintis kaip dorybė yra tikrai šio, gilesnio, Sofijos apsigyvenimo išraiška. Marija yra išmintingesnė už Saliamoną, nes jame Sofija gyveno tikrai kaip moralinė dorybė, tuo tarpu Marijoje ji apsigyveno

kaip anasai pirmą kartą ontologinis Viešpaties kūrinys. Saliamonas nėra Sofijos sostas, vadinasi, jos „poilsio vieta“, kurioje ji apsistojo ir iš kurios ji sklaidžia savo viešpatavimą. Toksai sostas yra tikrai Marija. Ieškodamasi bendruomeninės regimybės, Sofija apsigyveno Izraelyje. Ieškodamasi asmeninės regimybės, ta pati Sofija apsigyveno mergaitėje iš Nazareto, kurios vardas yra Marija (*Lk 1, 27*). Marija suėmė į save visa, kuo Sofija reiškėsi išrinktojoje tautoje. Sofija Marijoje augo ir sklaidėsi tuo pačiu keliu, kuriuo ji augo ir sklaidėsi Jokūbo namuose. Štai kodėl liturgija Marijos šventėse ir kalba apie Sofijos apsigyvenimą bei sklaidimąsi tais pačiais žodžiais, kuriais Senasis Testamentas vaizduoja Sofijos gyvenimą Izraelyje. *Sofijos santykis su Marija yra toks pat, koks yra Sofijos santykis su Izraeliu*, bet pasiekęs asmeninės išraiškos ir tuo būdu virtęs tobuliausiu. Sofijos troškimas būti tarp žmonių čia yra įvykęs visiškai, nes Marijoje Sofija yra ne tik tarp žmonių, bet čia ji yra *žmogiškasis asmuo*; ne tik vidinė jėga, bet ir istorinė asmenybė. Jeigu tad Bažnyčia Marijos šventėse mums skaito tekstus, apibūdinančius Sofijos esmę ir jos veiklą, tai tuo ji kaip tik ir nori pasakyti, kad *istorinė Marija yra antistorinės Sofijos išsikūnijimas*.

Marija kaip idealinis žmogiškumas

Šisai liturgijos nurodymas kaip tik ir verčia mus susimąstyti ties Sofijos esme, nes Mirjam iš Nazareto suprasime tik tada, kai mums pasiseks suvokti, kas yra Sofija.

Naugardo katedroje yra XI šimtmečio Sofijos paveikslas. Jame Sofija yra vaizduojama kaip sėdinti, karališku apsiaustu apsigobusi moteris, kurios dešinėje stovi Dievo Motina, kairėje - šv. Jonas Krikštytojas, toluomoje matyti Kristus išskėstomis rankomis ir angelai apsupę Dievo Žodį. „Kas yra ši didinga karališkoji būtybė?“ - klausė kitados VI. Solovjovas, kalbėdamas vienoje paskaitoje apie A. Comte'o žmogiškumo idėją (Petrapilyje 1898 m.). Ji nėra nei Dievas, nei Dievo Sūnus, nei angelas, nei bet kuris šventas žmogus. Kas tad ji yra?

Išminties knyga apie Sofiją sako: „Ji yra Dievo galios kvapas, skaidri išplauka iš Visagalio didybės; ji yra amžinosios Šviesos atspindys, grynas Dievo veiklos veidrodis, paveikslas jo gerumo" (7, 25-26). Kitaip tariant, Sofija yra ne pati dieviškoji galia, bet tiktai jos *kvapas*, vadinasi, padvelkimas būtyje; ji nėra pati Visagalio didybė, bet tiktai jos *išplauka*, vadinasi, tai, kame ši didybė apsireiškia; ji nėra pati amžinoji Šviesa, bet tiktai jos *atspindys*, vadinasi, šviečianti ne iš savęs, bet iš Dievo; ji nėra pati Dievo veikla savyje, bet tiktai jos *veidrodis*, vadinasi, tai, kame ši veikla regimai apsireiškia ir todėl atsispindi; ji nėra pats Dievo gerumas, bet tiktai šio gerumo *paveikslas*, vadinasi, sukurtasis, išvestinis gerumas. Trumpai sakant, Sofija yra ne Dievas, bet *Dievo paveikslas būtyje*. Visos Šventojo Rašto Sofijai taikomos savybės yra *kūrinio* savybės. Sofijoje atsispindi Dievas: ji neša ir išreiškia Jo galią, Jo didybę, Jo veiklą, Jo gerumą. Ji yra tam, kad būtų Viešpaties regimybė.

Iš kitos pusės, Šventasis Raštas mini, kad karalius Saliamonas, norėdamas būti „vertas savo tėvo sosto" (*Išm 9,12*) ir sugebėti „teisti didžią tautą" (*2 Met 1, 10*), prašė Dievą suteikti jam ne ko nors kito, bet tiktai „išminties bei įžvalgumo" (*ten pat*). Šioje Saliamono maldoje Sofija yra vadinamo Dievo „sosto bendrasėdė" (*Išm 9, 4*). Tai yra mintis, meniškai išreikšta ir minėtame Naugardo katedros paveiksle. Karališkasis apsiaustas ir sostas čia yra vaizdai Sofijos buvimui pas Dievą perteikti. Kitaip sakant, *Viešpats dalijasi su Sofija savo sostu arba savo valdžia*. Todėl minėtos maldos pradžioje Saliamonas ir sako Dievui: „Savo Sofijoje Tu taip surengi žmogų, kad jis valdytų sukurtus daiktus" (*Išm 9, 2*). Tai reiškia: *žmogus yra Dievo bendravaldis tiktai kaip Sofijos apraiška*. Štai kodėl ir pats Saliamonas prašė Viešpatį siųsti jam Sofiją: ji turinti nusileisti į jo sielą, virsti išmintimi, nes tik tuomet jo darbai bus malonūs ir jo sprendimai teisingi (plg. *Išm 9, 12*). Pati savyje Sofija išskylanti aukščiau už konkretų žmogų ir už jo išminties dorybę. Ji esanti pas Dievą, ji sėdinti Jo soste kaip bendrininkė, ji valdanti sukurtus daiktus. Šalia Dievo atspindėjimo Šventasis Raštas laiko Sofiją aiškia dalyve Dievo valdžioje.

Šitie tad du Sofijos prigimties bruožai kaip tik ir leidžia įspėti jos esmę. Kas yra sukurtas pagal Dievo paveikslą bei panašumą, kitaip sakant, kam yra skirta pačia savo egzistencija atspindėti Dievą? Kam yra leista būti Dievo valdžios dalininku, visa pavergiant po jo kojomis? Patys pirmieji Apreiškimo žodžiai atsako į tai labai aiškiai: „Padarykime *žmogų* pagal mūsų paveikslą ir panašumą: tevaldo jis ir jūros žuvis, ir padangių sparnuočius, ir galvijus, ir visus laukinius žemės gyvulius, ir visus žemėje šliaužiojančius roplius!" (Pr 1, 26) Vadinasi, Dievo paveikslą savyje neša ir Dievo valdžioje dalyvauja ne kuris kitas kūrinys, bet tiktai žmogus. *Sofijos savybės yra žmogaus savybės*. Sofijos esmė yra žmogaus esmė. Tačiau Sofija nėra nė vienas konkretus žmogus. Ji yra sukurta, kaip minėta, prieš laiką ir viršum erdvės, anksčiau, negu bet kuris atskiras asmuo. Tačiau ji visus juos apsprendžia, apipavidalina, juose skleidžiasi ir apsigyvena. Sofija konkretizuojasi tiek žmonių bendruomenėje, tiek asmenyje. Tai yra nurodymas, kad *ji pati savyje yra bendras pradas*. Ji yra sukurta ne kaip konkretybė, bet kaip principas.

Jeigu tad Sofija turi žmogiškosios esmės savybę ir jeigu ji yra bendrasis principas, tai savaime plaukia išvada, kad *pati savyje Sofija yra žmogaus idėja Dievuje*. Tai idealinis žmogiškumas, žmogaus pirmavaizdis, pilnutinė žmogiškojo būtis, tobulai atspindinti Dievo Kūrėjo paveikslą, tačiau egzistuojanti anapus kiekvieno konkretaus asmens ir stovinti pačioje pradžioje. Kaip idėja, Sofija nėra Dievas, bet Jo kūrinys, tačiau ji yra Dievuje ir niekad negali nuo Jo atitrūkti. Kaip idėja Sofija apsprendžia visas konkrečias būtybes, nes jose visose ji yra Viešpaties realizuojama. Kaip idėja, Sofija yra amžina kūrinio amžinybės prasme: „Jis mane sukūrė, ir aš nesiliausiu buvusi" (Sir 24, 9). Pradžios knygoje aprašytasis pasaulio kūrimo vyksmas buvo ne kas kita, kaip Sofijos sukūrimo tęsinys *regimos* tikrovės pavidalu. Tai, kas Dievo buvo sukurta „iš pat pradžios", buvo pratęsta laiko ir erdvės regimybėse. Sofijos paslaptis aiškėja tik Pradžios knygos aprašytame žmogaus sukūrimo, ir žmogaus sukūrimas randa giliausią savo išaiškinimą Sofijos teologijoje.

Šitoje vietoje mes turime vėl grįžti prie liturgijos nurodymų. Jeigu liturgija Marijos šventėse mums nurodo į Sofiją, ji tuo pačiu teigia, kad Marija yra Sofijos įsikūnijimas, kad šiai moteriai tinka tai, ką Šventasis Raštas sako apie Sofiją. Tačiau jeigu Sofija yra ne kas kita, kaip žmogaus idėja Dievuje, tai liturgija tuo pačiu mums sako, kad *Marija yra idealinio žmogiškumo įsikūnijimas asmeniniu pavidalu*. Ji yra tobulas Viešpaties paveikslas ir visiška Jo bendradarbė. Ji yra toji Dievo sosto bendrasėdė, su kuria Viešpats dalijasi savo galia. Žmogaus esmės savybės - atspindėti savimi Dievą ir būti jo veiklos bendrininku - Marijoje randa tobuliausios išraiškos. *Marija yra pats tobuliausias Dievo kūrinys, nes ji yra žmogaus pirmavaizdžio nesužalotas įkūnijimas*. Štai kodėl liturgija nesiliauja vadinus Mariją tokiais vardais, kurie mėgina šį pirmavaizdį išreikšti žmogiškosios kalbos priemonėmis: mistinė rožė, aukso namai, aušros žvaigždė, visa graži, malonės pilnoji, nekaltoji, nesu-teptoji ir t.t., ir t.t. Brevijoriuje skaitome šv. Jono Auksaburnio žodžius: „Ar yra kas nors už ją šventesnio? Nei pranašai, nei apaštalai, nei kankiniai, nei patriarchai, nei angelai, nei sostai, nei valdžios, nei **Serafinai**, nei cherubiniai, nei niekas kitas tarp regimų ir neregimų kūrinų negali būti už ją kilnesnis" (*Mat. in comm. festorum BMV*). Žmogiškoji idėja kaip žmogiškosios būties pilnatvė juk yra pats aukščiausias Dievo kūrinys, nes joje susitinka visa galima būtis: medžiaga, gyvybė ir dvasia. Pagal šią idėją buvo kuriamas regimas pasaulis. Žmogus buvo apsprendžiamasis visos kūrinijos pradas, todėl jis yra pirmasis sumanytas ir *kaip idėja* pats pirmasis sukurtas (*primus in intentione*), nors regimo pasaulio kūrinų eilėse ir paskutinis įvykdytas (*ultimus in executione*). Ir štai šis idealinis žmogus, ši žmogiškosios būties dieviškoji pilnatvė visu pirmykščiu skaidrumu apsireiškia Mergelėje Marijoje. Mirjam iš Nazareto virsta tokiu kūrinium, kuris pralenkia visas dalines būtybes; dalines arba savo prigimties sąranga, kaip medžiaga, gyvybė ir grynoji dvasia, arba savo žmogiškumo pilnybe, kaip nusidėjusieji žmonės. Marija atspindi Viešpaties galią, Jo didybę, Jo šviesą, Jo veiklą ir gerumą jau nebe kaip principas

arba idėja, bet kaip konkretus laisvas žmogiškasis asmuo. Dievo paveikslas bei panašumas ir jo pasidalijimas su žmogumi savo valdžia Marijoje randa istorinį pavidalą, tačiau nesužalotą kaip kituose žmonėse, neaptemdytą, bet spindintį pirmykščia idealine savo pilnatve. Todėl *Marija nėra išimtis iš žmonių giminės, bet šios giminės įvykdymas*. Tai, ką Viešpats žmogui buvo sumanęs ir ką Jis kaip idėją buvo sukūręs ir savyje pasilaikęs; tai, ką jis buvo pirmuose žmonėse įvykdęs, bet ką šie savo nuodėme paneigė; visa tai buvo atitiesta ir įvykdyta Marijoje. Marija yra dieviškasis atsakymas į gundytojo pastangas išjuokti Viešpaties darbus; atsakymas nuostabiai skaidrus ir spindintis kaip pirmosios pavasario žibutės ant tebejuodujančios šaltos žemės.

MARIJOS PASLAPTIS

Antinominis Marijos pobūdis

Nė vieno žmogaus gyvenimas nėra tiek perpintas paradokšais ir priešingybėmis kaip Marijos. Atrodo, kad visa poliarinė būties struktūra čia susitelkė intensyviausiame laipsnyje ir kad gyvenimo priešgynybės čia pasiekė aukščiausios įtampos. Tai yra simbolis, simbolis to tobuliausio gyvenimo, kuris vyko šitoje palaimintoje būtybėje, patyrusioje didžiausio džiaugsmo ir didžiausios kančios, laisvoje nuo bet kurios nuodėmės ir vis dėlto dalyvavusioje mūsų atpirkime per kančią. Marijos gyvenimas ir visa jos prigimtis yra, Mikalojaus Kuziečio žodžiais tariant, „*complexio oppositorum* - priešgynybių junginys“. Juo gyvenimas yra tobulesnis, juo šitos priešgynybės yra labiau jaučiamos ir juo jų įtampa yra didesnė.

Marija yra apreikšta nuo amžių. Tuoj po pirmykščio pirmųjų žmonių puolimo Dievas pasakė gundytojui: „Aš sukelsiu priešišumą tarp tavęs ir moters, tarp tavo ainijos ir jos ainijos; ji trupins tau galvą...“ (Pr 3, 35) Bažnyčios Tėvai ir dauguma teologų taiko šitą tekstą Marijai. Dievas pačioje žmonijos gyvenimo aušroje yra nurodęs Moterį, kaip *Stella matutina*, kuri figūruoja ir paskutiniuose Šventojo Rašto puslapiuose kaip apokaliptinė moteris, apsupta saule ir mėnuliu. Tarp šitų dviejų Apreiškimo polių - tarp Pradžios knygos ir Apreiškimo Jonui - Šventasis Raštas daug kartų yra kalbėjęs apie Mariją. Išminties knygos žodžiai apie dieviškosios Sofijos gimimą Bažnyčios taip pat yra taikomi Marijai. Bendrųjų Šv. Mergelės mišių epistolėje sakoma: „Aš sutverta nuo pat pradžios ir pirm amžių ir nepaliausiu buvusi būsimais amžiais“. Bet nė-

ra prasmingesnio ir gražesnio Marijos apreiškimo nuo amžių, kaip josios Nekaltojo prasidėjimo šventės epistolėje: *Dominus possedit me ab initio viarum suarum*. „Viešpats sukūrė mane savo kelių pradžioje, kaip pirmą savo ankstesnių darbų. Prieš amžius buvau patepta, pačioje pradžioje, prieš žemės pradžia. Kai dar nebuvo gelmių, aš buvau pagimdyta, kai dar nebuvo tekančių šaltinių. Prieš padedant kalnų pamatus, prieš kalvas aš gimiau. Žemės ir laukų jis dar nebuvo padaręs nei pirmųjų molio grumstų. Aš ten buvau, kai jis dėjo dangaus skliautą į vietą, kai nubrėžė ratą ant bedugnės paviršiaus, kai tvirtino aukštai dangaus skliautą, kai įrengė bedugnės šaltinius, kai paskyrė jūrai ribas, kad jos vandenys niekada neperžengtų jo įsakymo, kai nustatė žemės pamatus. Tuomet aš buvau jo talkininkė, kasdienis jo džiaugsmas, visada džiūgaudama jo akivaizdoje, džiūgaudama jo gyvenamame pasaulyje, rasdama džiaugsmo žmonijoje" (*Pat 8, 22-31*). - Daugybė Giesmių giesmės posakių taip pat yra taikoma Marijai. Dieviškasis Apreiškimas kalba apie Mariją nuo pat pirmojo savo puslapio ligi paskutiniojo, nuo Pradžios knygos ligi Apreiškimo Jonui.

Ir vis dėlto *Marija mums yra mažiausiai pažįstama iš visų Apreiškimo dalykų*. Net apie šv. Joną Krikštytoją, kuris lyg šešėlis praslenka mūsų atpirkimo apyaušryje, mes turime daug daugiau istorinių žinių negu apie Mariją. Marija yra istorinė asmenybė. Bet šitas josios istoriškumas yra iškeltas aukščiau laiko. Jis neapsireiškia išviršiniais įvykiais ar faktais ir todėl istoriniam pažinimui darosi beveik neprieinamas. Istorinis pažinimas gali liesti tik tokius dalykus, kurie išeina aikštėn regimomis bei apčiuopiamomis formomis, kurie susikristalizuoja regimais pavidalais. Išvidinis žmogaus dvasios pasaulis, jo širdies paslaptys, jo gelmių įvykiai, nors jie ir turi savo istoriją, bet istoriniam pažinimui, kaip jis yra dabar suprantamas, jie yra neprieinami, nes jie gyvena tam tikra prasme amžinybėje, nors ir įvyksta laiko sferoje. Taip yra ir su Marijos gyvenimu. Apie Mariją Šventasis Raštas daug kalba. Bet jis kalba apie ją kaip tik tokiose knygoose, kurios yra mažiausiai istorinės, vadinasi, kurios vaizduoja žmogaus dvasios gyvenimą viduje, bet labai maža pasakoja apie išviršinius šitos

dvasios darbus. Pradžios knyga, Išminties knyga, Giesmių giesmė, Apreiškimas Jonui - štai tosios Šventojo Rašto knygos, kuriose yra gausiausia posakių apie Mariją. Evangelijos apie Mariją kalba taip skurdžiai, kad Marijos paslaptis čia nė kiek nepaaiškėja. Tuo tarpu anos minėtos marialoginės Šventojo Rašto knygos mini Mariją labiau savotiškai. *Visur, kur tik Marija yra liečiama, ji yra daugiau garbinama, negu aprašoma, daugiau susimbolinama, negu realiai vaizduojama.* Štai charakteringas Siracido knygos posmas, kurį Bažnyčia skaito Marijos Dangun ėmimo šventės epistolėje: „Aš išaugau lyg kedras Libane, lyg kiparisas ant Hermono kalno. Išaugau lyg palmė En Gedyje, lyg oleandrų krūmai Jeriche; lyg dailus alyvmedis lygumoje ir lyg platanas prie vandens aš išaugau. Kvepėjau kaip cinamonas ar sotvaras ir skleidžiau malonų kvapą lyg geriausia mira" (*Sir 24, 13-15*). Be mistinės prasmės, be simbolizmo čia nėra jokių konkrečių nurodymų, kuriais galėtų pasiremti istorinis žmogaus pažinimas ir istorijos mokslas. Atrodo, kad Šventajame Rašte Marija yra visos skaisčios žmonijos simbolis, visos skaisčios prigimties susitelkimas, kurio šviesoje istorinė išviršinė Marijos asmenybė netenka savo reikšmės. Išviršinis Marijos veikimas paskęsta išvidinio gyvenimo prasmingume.

Ir štai, čia mums atsiskleidžia pirmoji Marijos gyvenimo antinomija: *Marija yra apreikšta nuo amžių* ir sykiu *Marija yra paslėpta nuo istorijos akių*. Marijos gyvenimas nėra prieinamas istorinei kritikai. Mes turime savo išganymo tvarkoje bent vieną sritį, kurios negali paliesti profaniškos rankos. Istoriškai Marijos gyvenimo tyrinėjimas nėra prieinamas. Kas žino, ką šitoji „istorinė kritika“ su visu mokslinguoju savo aparatu yra padariusi su Kristaus asmeniu, tas gali tik džiaugtis šiuo prasmingu Apvaizdos žygiu. Marija yra moteris. Ji saugo gyvenimo paslaptį savo viduje ir yra neprieinama gyvenimo paviršiaus tyrinėtojams. Bet užtat ji yra prieinama kiekvienai išvidinei dvasiai, nes ji yra *Mater pulchrae dilectionis*. Gyvenimo gelmes galima pasiekti tik meile, bet ne kritiško istorinio aparato priemonėmis. Marija čia yra prasmingiausias simbolis.

Kita gal dar prasmingesnė Marijos gyvenimo antinomija yra: *Dievo paskyrimas arba predestinacija ir laisvas Marijos sutikimas*. Malonės ir laisvės priešginybė čia yra pasiekusi aukščiausią įtampą. Šventoji Dvasia nuo amžių rengė Mariją būti Amžinojo Žodžio Motina. Apie tai buvo pranašų kalbėta, apie tai svajojo slapta žmonijos intuicija ir tai net apsireiškė pagoniškojoje mitologijoje. Dievas specialiu savo malonės aktu apsaugojo Mariją nuo pirmąsios nuodėmės. Dievas buvo paskyręs Mariją savo Apvaizdos plane.

Bet kada atėjo laikų pilnybė šitam planui realizuoti, atskleidė antra šitos antinomijos pusė: *Marijos laisvė*. Angelas buvo pasiūstas ne tiek pranešti Marijai Dievo nutarimo, kiek gauti Marijos sutikimą. Visas parengiamasis Šventosios Dvasios darbas, visi pranašų nurodymai, visos žmonijos viltys, pats Logo įsikūnijimas ir mūsų atpirkimas dabar buvo patatytas ant Marijos *fiat*. Šitas *fiat* buvo toks reikšmingas, kad K. Adamas sako, jog „be [Marijos] sutikimo nebūtų buvę jokio išganymo (140 p.). Kaip Ievos pritarimas žaltčio žodžiui prirengė pražuvimą, taip su Marijos pritarimu angelo pasiuntinybei buvo susietas pasaulio išganymas“¹. Dievo Apvaizdos lėmimui reikėjo laisvo žmogaus dvasios sutikimo. Dievas specialiai Mariją skyrė antgamatinei motinystei ir sykiu specialiai gavo šitam paskyrimui sutikimą. Predestinacijos ir laisvės misterijos čia pasiekė aukščiausios įtampos ir išsprendė per Marijos *fiat*. *Fiat lux* ir *fiat mihi secundum verbum tuum* yra du kosminės reikšmės simboliai.

Su antgamtinės motinystės paminėjimu mes žengiame į trečią, dar gilesnę Marijos gyvenimo antinomiją: *Mariją kaip Virgo perpetua* ir *Mariją kaip Mater gloriosa*. Jau Senojo Įstatymo pranašai buvo kalbėję, kad mergaitė pradės ir pagimdys sūnų. Izraelis nesuprato šitos pranašystės. Izraelio moterys kiekviena stengėsi ištekėti, kad gal galės Dievo malonės būti skiriama būsimąjo Išganytojo motina. Ir tai buvo žydų moters tragedija. Ji nesuprato, kad *mergaitė* pradės ir pagimdys, ne moteris. Jos stengdamosios nelikti mergaitėmis, kaip tik ėjo

¹ Das Wesen des Katholizismus, Düsseldorf, 1928, p. 140-141.

prieš pranašystės prasmę ir prieš josios stebuklingumą. Jos, visos stengėsi nustoti pranašystės skelbiamos pagrindinės sąlygos: *būti mergaitė*. Ir tik toji, kuri buvo *Sponsa Spiritus Sancti*, kuri nebijojo neištekėjimo gėdos, tik toji išpildė pranašystės sąlygą, nes liko mergaitė. Marijos mergystė yra Bažnyčios ginama nuo pat pirmųjų amžių. Kaip dogma, šitoji tiesa buvo paskelbta Laterano susirinkime. Antgamtinis Marijos gimdymas yra laikomas garbingo josios kūno pilnatvės reikala-
vimu, kaip josios Nekaltojo Prasidėjimo pasėka. Marija yra *Virgo ante partum, in partu ir post partum*. Tai yra pačios prigimties apologija, kuri pačia giliausia savo esme ilgėjosi tokio skaistaus pradėjimo ir gimdymo. Marijos mergystėje prigimtis pakilo ligi idealinio savo pirmavaizdžio. Marijos nekaltas gimdymas išpildė slaptas prigimties viltis ir atnaujino rojaus gimdymo pobūdį. Jeigu sakoma, kad toks mergaičių gimdymas yra žinomas ir mitologijoje, tai kaip tik patvirtina giliausią žmonijos nujautimą ir troškimą paregėti gimdymą, iškeltą iš prigimto chaoso srities. Dėsnis, kad *generatio unius est corruptio alterius* buvo žiaurus dėsnis ir jo pergalėjimo žmoni-
nija laukė iš mergaitės gimdymo. Šitas laukimas susikristali-
zavo mitologinėse legendose ir realiai apsireiškė Marijos gim-
dyme. Marijos atveju šitas žiaurus dėsnis buvo sulaužytas. Marijos atveju *generatio unius* buvo *sanctificatio alterius*.

Bet Marija buvo ne tik Mergaitė. Marija buvo ir *Motina*. Mergaitės garbė joje susijungė su motinos laime. Ir čia mes patiriame giliausią Marijos prigimties priešginybę. Jeigu Marijos nurodymas nuo amžių ir josios paslėpimas nuo istorijos akių, jeigu josios predestinacija ir laisvo sutikimo ieškojimas dar gali turėti panašių pavyzdžių, tai trečiosios antinomijos išsprendimas yra vienintelis visame kosmo gyvenime. Kiekviena mergaitė turi turėti minimum ir mergystės. Kiekviena motina turi turėti minimum ir motinystės. Bet kad šitie du poliai visa savo pilnatve apsireikštų vienoje moteriškoje būtybėje - tai mes randame tik Marijoje. Tik Marija buvo mer-
gaitė ir motina. Tik Marija gimdė ir liko nekalta, nes joje bu-
vo atnaujintas rojaus santykis tarp dvasios ir prigimties. *Mergaitės-Motinos priešginybėje glūdi visa Marijos paslaptis*.

Štai trejetas charakteringiausių Marijos gyvenimo antinomijų. Jų galima rasti ir daugiau. Bet jos nekeičia Marijos vaizdo. Marija yra įjungta į pačias žmogaus gyvenimo gelmes ir savyje suima visas šito gyvenimo antinomijas.

Marijos antinomijų prasmė

Kokia yra šitų priešgynybių prasmė? Ką jos visos reiškia giliausioje savo esmėje? Kodėl jos apsirėiškė Marijos asmenyje? - Štai klausimai, kuriems atsakymas taip pat gali būti antinominis.

Visų minėtų Marijos priešgynybių šaknys glūdi kitoje dar gilesnėje priešgynybėje, būtent: *Marija yra kūrinys Dievo dvasios ir žmogaus dvasios*. Ji yra Dievo dukterė ir žmogaus dukterė. Josios kelią rengė ir Šventoji Dvasia, ir kūrybinė žmonijos dvasia. Josios būtybėje arčiausiai susitiko Dievas ir žmogus, abu šitai būtybei atnešė geriausią savo dalį. Todėl Marija iškilo ne tik aukščiau už kiekvieną žmogų, bet ir aukščiau už kiekvieną angelą. Vis dėlto Marija neperžengė idealinio žmogiškumo ir netapo dievybe. Marija yra sudievinata. Bet Marija yra žmogus. Štai kame glūdi giliausia ir pati paskutinė antinomija.

Įsikūnijimo paslaptis yra kūrybos paslaptis. Dunsas Škotas genialiai suvokė, kad giliausias Įsikūnijimo motyvas negali būti žmogaus atpirkimas. Atpirkimo reikalingumas buvo pažadintas nuodėmės, vadinasi, atsitiktinio dalyko, kurio galėjo ir nebūti. Tuo tarpu Įsikūnijimas buvo numatytas Dievo Apvaizdos plane, kaip atbaigiamasis Dievo meilės aktas. Įsikūnijimas būtų įvykęs vis tiek, ar pirmieji žmonės būtų nusidėję ar nenusidėję.

Įsikūnijimas turi išvidinių ryšių su pasaulio kūrimu. Kai buvo sutvertas žmogus, jis realiai sujungė savo būtybėje visas žemesniąsias būtybes. Žmogus tapo pasaulio centru ir pasaulio vienybės palaikytoju. Dieviškosios Logo idėjos vis platesniu mastu realizavosi regimoje tikrovėje ir vis labiau jungė pakrikusius gaivalus. Augmuo sujungė savyje chaotišką negyvąją medžiagą. Gyvulys sujungė savyje ir augmenį, ir

medžiaga. Žmogus sujungė savyje visus pasaulio pradus. Dieviškoji žmogaus idėja apėmė visą prigimtąją tikrovę.

Bet šitoji idėja, išėjusi iš amžinojo Logo, buvo realizuota šalia Jojo (*ad extra*). Logas buvo sujungtas su kuriamu pasauliu tik idėjomis. Žmoguje pasaulis įgijo regimos vienybės centrą, bet pats žmogus dar nebuvo sujungtas su Dievu, su kuriančiuoju Logu, ir todėl pasaulio tvėrimas dar nebuvo baigtas. *Dieviškoji kūryba, kuri prasidėjo chaoso tvarkymu, turėjo baigtis realiu visos kreatūros sujungimu su Dievybe.* Tikram pasaulio atbaigimui reikėjo, kad į kreatūrą nusileistų ne tik Logo idėjos, bet ir *pats Logas* ir tuo būdu įvykdytų realią vienybę tarp visų pradų ir Dievo. *Įsikūnijimas todėl stovi kaip atbaigiamasis dieviškosios kūrybos aktas.*

Savaime aišku, kad Logo nusileidimas buvo galimas tik į žmogų. Tik su žmogumi susivienydamas, Dievas galėjo sujungti su savimi visą pasaulį, nes žmoguje šitas pasaulis jau buvo sujungtas. Bet šitam Logo nužengimui į žmogaus prigimtį turėjo būti priręgtos sąlygos. Pasaulio kūrimas vyko tokiu būdu, kad žemesnės būtytys parengdavo sąlygas aukštesnių būčių atsiradimui. Materialinių gaivalų išsivystymas ir sutvarkymas parengė sąlygas gyvybei. Gyvybės išsivystymas ir susiorganizavimas parengė sąlygas dvasiai. Pirmasis tarpsnis buvo *kosmogoninis*. Jo metu gimė kosmos. Antrasis tarpsnis buvo *antropogoninis*. Jo metu gimė žmogus. Trečiasis tarpsnis turėjo būti *teogoninis*. Jo metu turėjo gimti Dievas. Bet kaip medžiaga dalyvavo gyvybės gimime, kaip gyvybė dalyvavo dvasios gimime, taip dvasia turėjo dalyvauti Dievo gimime. Žmogus turėjo parengti vietą ir sąlygas Logui nusileisti į žmogiškąją prigimtį ir su ja susijungti. *Įsikūnijimas turėjo būti teandrinis arba dievažmogiškasis aktas.* Apreiškimo minima laikų pilnybė (*plenitudo temporum*), kuriai sukakus Kristus pasirodė pasaulyje, buvo ne kas kita, kaip šitų sąlygų prirėngimas iš žmogaus pusės.

Bet Įsikūnijimas turėjo įvykti ne Logui susijungiant su tuo ar kitu asmeniu, tik su žmogiškąja prigimtimi kaip tokia. Logas turėjo tapti ne Jonu ar Petru, bet žmogumi. Štai kodėl jis turėjo *gimti*, nes tik moters iščiose jis galėjo susijungti su

žmogiškąją prigimtį kaip tokia, o ne su atskiru, jau esančiu asmeniu. *Logo gimimas iš moters buvo būtina sąlyga Dievui nusileisti į žmogaus prigimtį.* Visos mitologinės inkarnacijos tuo ir skiriasi nuo Logo įsikūnijimo, kad jose dievai susijungdavę su tuo ar kitu asmeniu, kad jie negimdavę, bet įeidavę jau į esantį žmogų. Tuo tarpu Logas priėmė žmogaus prigimtį kaip tokia. Jis nebuvo šis ar anas žmogus, bet žmogus apskritai. Jis turėjo žmogiškąją prigimtį, bet neturėjo žmogiškojo asmens. Štai kodėl gimimas iš moters buvo vienintelis Įsikūnijimo kelias. Dievas į pasaulį ir į žmogų galėjo ateiti tik per moterį. Moteris čia buvo tarpininkė tarp Dievo ir žmogaus.

Kas tad turėjo būti ta moteris, iš kurios Logas turėjo gimti? Istorikai ji buvo *Marija*. Bet šitas atsakymas mums dar nieko nepaaiškina. Mums ne tiek svarbu žinoti istorinį šios moters vardą, kiek sužinoti, kas ši moteris buvo savo prigimtyje. *Kas yra Marija Įsikūnijimo ir viso kosminio vyksmo atžvilgiu?* Įsikūnijimas, kaip minėjome, yra teandrinis arba dievažmogiškasis veiksmas, kuriame savo dalį turi ir Dievas, ir žmogus. Marija stovi arčiausiai prie Įsikūnijimo. Ką tad Marijai davė žmogus ir ką Dievas, kad ją prirengtų būti Logo Motina? Koks bendradarbiavimas vyko Marijos prigimtyje tarp Dievo ir žmogaus?

Žmogaus atžvilgiu Marija reiškia teogoninio tarpsnio aukščiausią viršūnę. Teogoninis tarpsnis prasidėjo žmogaus sukūrimu ir turėjo baigtis Logo Įsikūnijimu. Šio tarpsnio metu žmogus turėjo paruošti Dievui vietą savo prigimtyje. Žmogaus prigimtis turėjo rasti tobulą išraišką, kuri būtų verta tarpininkauti tarp Logo ir žmonijos. Šitoji išraiška kaip tik ir buvo Marija. Kosminės evoliucijos siekimas buvo Dievažmogis. Bet sykiu šitas siekimas buvo ir Marija. Marijos siekė visi: ir pasaulis, kad būtų atbaigtas, ir žmogus, kad galėtų pasirodyti pasirošęs, ir Dievas, kad galėtų nusileisti pasaulin. Šiuo atžvilgiu Marija reiškia kosminių vilčių išsipildymą. Marijos pasirodymas buvo teogoninio tarpsnio pabaiga iš žmogaus pusės.

Vadinasi, žmogaus pasiruošimas priimti Dievą Marijos prigimtyje pasiekė aukščiausią laipsnį. Žmonija sutelkė Marijos būtybėje skaisčiausią savo dvasią, geriausius savo pradus, kilniausius nusiteikimus, žodžiu, visa, kas buvo nuodėmės nepaliesita arba kas buvo iš josios atkovota. Logo Įsikūnijimas turėjo įvykti skaisčioje, nekaltoje, tobuloje moteryje, nes tik iš tokios moters Logas galėjo priimti žmogiškąjį prigimtį. Jeigu žmonija nebūtų parengusi tokios moters, Logo Įsikūnijimas nebūtų galėjęs įvykti, nes būtų neturėjęs materialinių sąlygų šiam dieviškajam meilės aktui. Dėsnis, kad „malonė suponuoja prigimtį“ tinka ir šiuo atveju. Įsikūnijimas yra didžiausia malonė, todėl jam ir prigimtis turėjo būti kuo labiausiai prirengta.

Šitame paruošime žmogus visų pirma dalyvavo. Jis ilgėjosi tokios tobulos Moters-Mergaitės. Jis šitą ilgesį išreiškė savo mituose ir misterijose. Laisvindamasis iš prigimties vergijos, jis rengė šią nekaltą ir skaisčią būtybę. Dievo atėjimas į pasaulį negalėjo būti žmogaus privertimas. Žmogus turėjo laisvai sutikti priimti Dievą į savo prigimtį. Žmogiškoji prigimtis turėjo pati atsiverti Dievo meilės žygiui. Todėl visas teogoninio žmonijos tarpsnio gyvenimas kaip tik ir buvo ištisos milžiniškos pastangos sukurti tokią pakankamai skaisčią ir tobulą būtybę, kurioje galėtų apsigyventi Dievas, iš kurios jis gautų žmogiškąją prigimtį ir per kurią jis ateitų pasaulin. Marijos gimimas buvo šių pastangų realizavimasis. Marija yra duktė ne tik savo tėvų, bet duktė visos žmonijos, visos žmogiškosios prigimties, nes josios atsiradime dalyvavo kiekvienas žmogus slapčiausiomis savo prigimties galiomis ir slapčiausiomis savo aspiracijomis. *Marijos gimimas yra žmogaus atsakymas į Dievo kvietimą parengti jam vietą pasaulyje.*

Bet Marijos kūrime dalyvavo ir Dievas. Dievo Motinos prigimtis turėjo būti absoliučiai skaisti. Ir vis dėlto šitoji moteris turėjo būti gimusi iš žmogaus, ne specialiai sutverta, nes kitaip Logas būtų negalėjęs susijungti su istorine žmonija, su visomis buvusiomis ir būsiančiomis žmonių giminės kartomis. Specialus Marijos kūrimas būtų nutraukęs nenutrūkstamą žmonijos eigą nuo pirmųjų žmonių. Marijos prigimtis

turėjo būti žmogiškoji prigimtis, žmogiškoji ne tik metafizi-
ne prasme, bet ir istorine. *Marija turėjo būti gimusi iš istorinės
žmonijos*. Tuo tarpu šitoji istorinė žmonija jau buvo nupuolu-
si. Žmogiškoji prigimtis jau buvo paliesta nuodėmės. Ji jau
buvo sutepta, neskaisti ir negryna. Teogoninio tarpsnio isto-
rija kaip tik ir buvo ne kas kita, kaip šitos prigimties gryni-
nimas ir skaistinimas. Žmonija stengėsi atsipalaiduoti nuo vi-
sų tų dalykų, kurie buvo susieti su nuodėme. Žmonija sten-
gėsi panaikinti nuodėmės pasėkas. Bet žmonijos pastangos,
savaime aišku, negalėjo būti realizuotos visu pilnumu. Nuodė-
mė yra paslinkimas į nebūtį, *inclinatio ad nihilum*, kaip ją
yra pavadinęs šv. Augustinas, ir iš šitos nebūties pakilti ne-
užtenka tik vieno žmogaus veikimo. Čia yra būtinas Dievo
įsikišimas, Dievo kaip Kūrėjo. Todėl ir žmogiškosios prigim-
ties skaistinimas tiktai vienos žmonijos pastangomis negalė-
jo būti tobulas. Žmonija pati viena negalėjo išsivaduoti iš
nuodėmės ir tuo pačiu negalėjo pati viena sukurti tinkamos
vietos savo prigimtyje. Šiam žmonijos siekimui turėjo pagel-
bėti Dievas specialiu savo malonės aktu.

Šitas specialus Dievo aktas, kuriuo Jis atbaigė žmogaus
pastangas ir jas pašventė, buvo ne kas kita, kaip *Marijos Ne-
kaltasis Prasidejimas*. Marijos Nekaltasis Prasidejimas yra jo-
sios apsaugojimas nuo pirmykštės nuodėmės. Šitas dalykas
krikščionybėje buvo jaučiamas jau nuo pat pirmųjų amžių.
Bet dogmatinis šios tiesos formulavimas ligi Dunso Škoto
laikų buvo sutikęs vieną kliūtį, kurios teologai negalėjo
įveikti. Krikščionybėje yra dogma, kad atpirkimo yra reika-
lingi visi žmonės, neišskiriant nė Marijos. Žmonija rengė
Marijos prigimtį- Bet ji negalėjo padaryti, kad Marija nebū-
tų reikalinga atpirkimo. Visuotinis atpirkimo reikalingumas
yra viena iš pagrindinių krikščionybės tiesų. Bet jeigu Ma-
rija buvo laisva nuo gimtosios nuodėmės, kam jai buvo rei-
kalingas atpirkimas? Atpirkimo visuotinumai, atrodė, nega-
lūs būti suderinamas su Marijos Nekaltuoju Prasidejimu. To-
dėl dauguma teologų šią nuomonę ir neigė. Tarp Marijos
Nekaltojo Prasidejimo priešininkų buvo ir šv. Tomas. Bet

teologai ilgus amžius nesuprato, kad *pats Marijos apsaugojimas nuo pirmosios nuodėmės jau yra josios atpirkimas*. Nėra nė mažiausio reikalo, kad Marija būtų būtinai turėjusi būti paliesta pirmykštės nuodėmės, o tik paskui nuo josios atpirkta. Galėjo Dievas ją nuo šios nuodėmės apsaugoti ir tuo pačiu ją atpirkti šita apsauga. Šitą mintį pirmas atspėjo Dunsas Škotas, ne be reikalo vadinamas *doctor marianus*. Jis suskirstė atpirkimą į išlaisvinantį (*redemptio liberativa*) ir apsaugojantį (*redemptio praeservativa*). Pirmosios rūšies atpirkimas išlaisvina žmogų nuo gimtosios nuodėmės. Antrosios rūšies atpirkimas jį nuo josios apsaugo. Marija buvo reikalinga atpirkimo, kaip ir visi žmonės. Bet šitas atpirkimas josios atveju buvo apsaugojamasis atpirkimas, ne išlaisvinamasis, kaip kitiems žmonėms. Vis dėlto tai buvo *atpirkimas* tikra prasme, nes be šio specialaus Dievo malonės akto Marija būtų buvusi pradėta gimtojoje nuodėmėje, kaip ir visi kiti. Šitoji Škoto koncepcija nugalėjo minėtą teologišką kliūtį, ir dogmatinis Marijos Nekaltojo Prasidėjimo formulavimas pasidarė galimas. Škoto koncepcija po šešių šimtų metų buvo triumfališkai pripažinta Marijos Nekaltojo Prasidėjimo dogmos paskelbimu.

Marijos Nekaltasis Prasidėjimas jau nebėra žmogaus, bet Dievo aktas, palietęs Marijos būtybę ir įvykdęs paskutinį sąlygų paruošimą, po kurio galėjo eiti Įsikūnijimas. Ilgų amžių vyksme žmonija atidavė Marijai geriausius savo išsivystymo pradus. Marijos idėjoje žmonija sutelkė visą savo tobulumą. Bet žmonija negalėjo apsaugoti, kad kai šitoji idėja realizuosis praktikoje, kad ji neišsijungtų į fatališką Adomo palikimą. Žmonija negalėjo padaryti, kad Marijos būtybė būtų nepaliesta gimtosios nuodėmės. Gimtoji nuodėmė buvo vienintelė kliūtis Dievui susijungti su žmogumi. Žmonija buvo bejėgė šitą kliūtį pašalinti. Tai padarė pats Dievas, apsaugodamas Mariją nuo pirmykščio nusikaltimo. Marijos Nekaltasis Prasidėjimas buvo paskutinis aktas.

Marija todėl yra Dievo ir žmogaus bendradarbiavimo rezultatas. Marija yra kūrinys Dievo dvasios ir žmogaus dvasios. Žmonija į Mariją sudėjo geriausią savo prigimties dalį.

Dievas ją apsupo savo malone ir savo galybe. Marijos kūri-
me Dievas ir žmogus pirmą sykį susitiko objektyvinėje sfe-
roje ir pradėjo realų susivienijimo darbą, kurį visu tobulu-
mu realizavo Kristus ir kuris dabar vyksta visoje atpirktojo-
je žmonijoje. Dabar gali būti mums aišku, kodėl Marija yra
aukščiausias teogoninio tarpsnio narys. Ne Sokratas stovi
tarp žmogaus ir Dievažmogio, bet Marija. Marijoje kosmas
buvo parengtas Dievui, ir per Mariją Dievas galėjo ateiti ir
atėjo į kosmą.

Eidami dar toliau ir dar labiau išvystydami Marijos me-
tafiziką, galėsime suprasti, kodėl Marija yra tapusi visų mūsų
Motina. Visuotinis Marijos motiniškumas nėra kokia nors hi-
perbolė, taip pat nėra nė gryna moralinė aliuzija. Tai yra gi-
li kosminė paslaptis. Jau buvome minėję, kad žmogus pasau-
lio kūrimo eigoje tapo pasaulio vienytoju, jo vienybės pala-
kytoju, kitaip sakant, žmogaus siela, kuri yra visų būties
pradų turėtoja, tapo pasaulio siela. Žmogaus siela palaiko pa-
saulį vienybėje. Šitas palaikymas ir šitas įvairių pradų jun-
gimas auga pagal sielos tobulumą. Juo siela yra tobulesnė,
juo žmogus turi daugiau savyje jėgos jungti kosmo pradus.
Bet Marija yra tobuliausia žmonijos siela. Ji yra pats žmo-
giškasis tobulumas. Todėl ji kaip tik ir stovi kosmo centre,
kaip jo metafizinė jungtis, jo vienybės ir jo tvarkos palaiky-
toja. *Marija yra tam tikra prasme pasaulio siela*. Pasaulio sielos
konceptija gali būti pateisinta, bet tik tada, kai ji nėra atski-
riama nuo žmogaus sielos. Konkrečiai šitoji pasaulio siela su-
tampa su Marijos siela. Charakteringa, kad pasaulio siela po-
etiškose arba filosofinėse intuicijose visados buvo vaizduo-
jama moters pavidalu. Ypač ryškiai pasaulio sielą moters
pavidalu yra išgyvenęs Solovjovas. Štai kaip jis aprašo savo
regėjimą Sacharoje ties Kairu 1876 metais:

*Tysojau aš ilgai, nejaukiai snudendams,
Tik štai jaučiu dvelkia: Užmik, mano vargše!
Ir tuoj užmigau, betgi jautriai atbudus,
Kvėpavo it rožėmis žemė ir dangus.*

*Apsigaubus purpuru dangaus blizgesy,
Mėlynio ugnelės pilnom akimis,
Žvelgei tu į mane, kaip ryto šviesa
Dienos pasaulinės, kūrybos dienos.*

*Kas yra, kas buvo, kas bus dar per amžius,
Čia viską apglobė žvilgys nejudęs...
Ir jūrės, ir upės, ir tolimos girios,
Ir kalnų snieguotos viršūnės - žemai!*

*Aš viską regėjau, ir viskas tas buvo
Tik vienas moters ten gražumo paveikslas...
Beribė ribose jo susitalpino -
Prieš mane, manyje esi tu tik viena.*

*O spindulingoji, manęs neapvylei:
Aš tyruose visą tave paregėjau...
Sieloje mano rožės tos niekad nenublunka,
Nors mane gyvenimas kažin kur nublokštų.*

*Tuštybių pasaulio menkutis belaisvis,
Storų medžiagos kevalų suvaržytas,
Aš taip paregėjau netrūnantį rūbą
Ir spindesį skaidrų dievybės jutau².*

Būdama pasaulio siela, Marija tampa visų mūsų Motina ir Gimdytoja, nes kiekvieno žmogaus atsiradimas nėra be išvidinio ryšio su pasaulio siela. *Žmogaus gimimas yra ne asmens, bet žmogiškosios prigimties dalykas*, ir šitos prigimties susitelkimas pasaulio sieloje apsprendžia žmogaus gimimą. Mes gemame ne tik iš mūsų tėvų, bet ir iš visos žmonijos, įsijungdami į josios likimą ir dalyvaudami josios išsivystyme. Marija, būdama tobuliausia šios žmogiškosios prigimties nešėja, josios reiškėja ir palaikytoja, tuo pačiu mus gimdo ne tik morališkai, bet ir ontologiškai. *Ji yra Motina ne tik Dievo,*

² Cit iš: Logos, Kaunas, 1926, p. 193.

bet ir Žmogaus. Mes garbiname Mariją ne tiek kaip atskirą asmenį, kiek kaip šitos metafizinės visuotinės vienybės išraišką. Marijos kulte yra žymus metafizinis josios pobūdis, nors šitas kultas yra poetiškiausias iš visų. Bet poezija yra ne kas kita, kaip pirmą kartą tiesioginė metafizika.

Marijos problema glūdi ontologinėje gyvenimo srityje ir yra kosminė problema. Marijos paslaptis yra ta, kad ji yra sukurta visų būties rūšių, visų būties laipsnių organišku bendradarbiavimu. Ji yra išsipildymas pasaulio vilčių, ji yra pasaulio evoliucijos tikslas prieš Kristų ir pasaulio evoliucijos vedėja po Kristaus. Savimi jungdama kosmą ir būdama sykiu Dievo Motina, ji tampa realia tarpininke tarp Dievo ir žmonijos. Mūsų laikais šitas centrinis Marijos pobūdis vis labiau pradeda išeiti aikštėn. Šiuo atžvilgiu charakteringos yra Milano teologų pastangos prašyti popiežių paskelbti dogmatiškai, kad Marija yra visų malonių tarpininkė: *mediatrix omnium gratiarum*. Tame prašyme pasakyta: „Mes sakome, kad (Marija) yra visų malonių tarpininkė ne netiesiogine prasme, būtent kad ji pagimdė visų malonių šaltinį Kristų Viešpatį, bet taip pat ta prasme, kad, dalijant mūsų Išganytojo pelyntas malones, jokia malonė neateina į žemę be Marijos tarpininkavimo" (p. 5). Šita mintis Marijos metafizikos šviesoje įgyja ypatingos prasmės. Iš tikro dieviškasis veikimas, liečiąs žmogaus pašventimą, dabartinėje tvarkoje eina per Mariją, kaip per žmogiškosios prigimties tobuliausią reiškėją, kaip per pasaulio sielą ir žmoniškumo idealą. Marijos gimimo, josios gyvenimo ir josios veikimo paslaptis yra malonės ir laisvės, Dievo ir žmogaus bendradarbiavimo paslaptis.

VISUOTINĖ MARIJOS MOTINYSTĖ

*Motinių Motinai ir autoriui, mokslininkui
ir poetui, 70 m. proga pagerbti*

Marijos palydėtas aukos Avinėlis jau buvo Golgotoje pakeltas ant sunaikinimo aukuro. Kareiviai pasidalijo Jo drabužius ir dėl Jo tunikos metė burtą (plg. *Jn 19, 23-24*). Jis kybojo minios akivaizdoje apnuogintas ir kenčiąs. Skubiai artinosi valanda, kada Jis tars: „Atlikta!“ (*Jn 19, 30*) ir atiduos savo sielą į dangiškojo Tėvo rankas (plg. *Lk 23, 46*). Tačiau prieš tai Jėzus atliko dar vieną veiksmą. „Pamatęs stovinčius motiną ir mylimąjį mokinį, Jėzus tarė motinai: 'Moterie, štai tavo sūnus!' Paskui tarė mokiniui: 'Štai tavo motina!' Ir nuo tos valandos mokinyš pasiėmė ją pas save“ (*Jn 19, 26-27*). Tai buvo paskutinis Kristaus aktas žemiškame Jo gyvenimo kelyje. Prieš palikdamas prigimtąją savo būseną, Jis dar sykį atkreipė mūsų dėmesį į savo Motinos vaidmenį ryšium su Jo vykdomu išganymu.

Marijos motinystė, kaip sakėme, buvo jai ne atsitiktinis dalykas, bet pats jos pašaukimas, pati jos buvimo prasmė. Motiniškumas buvo jai būseną, per kurią ji turėjo skleisti savo galią kaip atpirkimo bendrininkė. Kadangi atpirkimas buvo ne tik vienkartinis aktas ant kryžiaus, bet ir šio akto pasilikimas žmonijos istorijoje, todėl ir motiniškoji Marijos tarnyba turėjo kokiu nors būdu istorijoje taip pat pasilikti ir reikštis. Nurodydamas šv. Joną kaip tąjį, kuris po Jėzaus mirties turėjo būti Marijai sūnus, Išganytojas kaip tik ir atskleidė mums šį nenutrūkstamą bei visuotinį Marijos motiniškumą. Tai buvo ne psichologinis pavedimas vidaus tuštumai pergalėti; ne socialinis globos bei aprūpinimo reikalui, bet *re-*

liginis giliausia šio žodžio prasme. Per šv. Joną Marija turėjo ir po jos Sūnaus išsiskyrimo iš gyvųjų vykdyti savo pašaukimą *kaip motina*, vadinasi, kaip gimdančioji, globojančioji ir užtariančioji galybė išganymo istorijoje.

Sakome „per šv. Joną“, nes šis apaštalas buvo Marijai pavestas ne kaip privatinis žmogus, bet kaip Kristaus vietininkas santykiuose su žemėje pasiliekančia Jo Motina. Jeigu šv. Petras atsistoja Kristaus kaip regimojo Bažnyčios Mokytojo, Ganytojo ir Pašventėjo vietoje, tai šv. Jonas užėmė Jo *kaip Sūnaus* vietą. O kas gi buvo Kristus kaip Sūnus, jeigu ne Marijos atnaša aukai už žmonijos išgelbėjimą? Pastatydamas šv. Joną į sūniškąją savo vietą, Kristus pabrėžė, kad Marijos bendrininkavimas atpirkimo žygyje, teikiant žmonijos vardu aukos dovaną ir išreiškiant aukojimo valią, yra pratęsiamas ligi pasaulio pabaigos. Švenčiausiojo sakramento įsteigimu Išganytojas padarė nesibaigiamą patį kryžiaus aukos *veiksmą*. Šv. Jono pastatymu į savo kaip Sūnaus vietą Jis padarė nesibaigiamą Marijos atnašos *tiekimą* kryžiaus aukai. Paskutinė vakarienė ir pavedimas nuo kryžiaus yra du Išganytojo aktai, esmingai tarp savęs susiję, kaip yra susiję kunigo aukojimas bei pasauliečio atnaša. Jeigu šv. Mišių auka yra ne kas kita kaip istorijoje sudabartinta kryžiaus auka, tai Marija šitame sudabartinime taip pat dalyvauja kaip dovanos aukai tiekėja - pasaulietė žmonijos vardu, nes šv. Mišios iš tikro yra viešoji žmonijos auka, vykdoma Kristaus - Amžinojo Kunigo dangiškajam Tėvui, todėl turinti turėti ne tik aukotoją (Kristus kaip dieviškasis Asmuo), ne tik auką (Kristaus žmogybė), bet ir dovanos šiai aukai tiekėja bei aukojimo prašytoją iš žmonijos pusės. Šv. Jono pavedimas kaip tik ir buvo nurodymas, kad šia dovanos tiekėja bei aukojimo prašytoja ir toliau pasilieka Marija, kaip ji ja yra buvusi nuo pat išganymo istorijos pradžios.

„Pagal nesiliaujantį Bažnyčios įsitikinimą Kristus Jono asmenyje pažymėjo visą žmonių giminę, o ypač tuos, kurie yra su Juo susiję tikėjime“. Po kryžiumi Jis „visą žmonių giminę patikėjo Marijos priežiūrai ir globai“. Kitaip sakant, ne vienas tik šv. Jonas buvo Marijai pavestas kaip sūnus, bet jame kiekvienas žmogus visoje pasaulio istorijoje. Šv. Jonas buvo

tik Marijos visuotinės motinystės regimybė asmeniniu pavidalu, tik sūniškojo žmonijos santykio su Marija reiškėjas. Es-mėje tačiau Kristaus žodžiai „Moterie, štai tavo sūnus“ apė-mė visą išganytąją žmoniją. Marija tad yra visų Motina, ir mes visi esame jos vaikai. Todėl ir toji atnaša išganyimo aukai, ku-rią Marija kaip Motina yra pašaukta teikti amžinajam Auko-tojui - Kristui istorijos eigoje, yra ne privatinis individualus šv. Jono asmuo, bet *visa žmonija* su visomis savo kartomis bei tautomis. Savo atnašos sudabartinime Marija išeina aikštėn taip pat kaip žmonijos atstovė ir jos reiškėja. Žmonijos vardu ji tiekia visą pasaulį kaip atnašą atpirkimo aukai skleisti lai-ke ir erdvėje. Visuotinė Marijos motinystė yra ne kas kita kaip jos dovanos tiekimo nesibaigiamybė istorijoje.

Ši dovana atpirkimo aukai yra, kaip minėjome, visa žmo-nija, sujungta su Dievu per išikūnijimą, pašvęsta Jėzaus krau-ju ir išgelbėta Jo mirtimi bei prisikėlimu. Kitaip tariant, *Mari-jos atnaša aukojimo aktui yra žmonija nedalinamoje savo vieny-bėje su Kristumi*. Popiežius Pijus X kildina Marijos visuotinę motinystę iš jos fizinės Dievo motinystės: „Tuo, kad Marija savo iščiomis apglobė Išganytoją, ji nešiojo jose ir tuos, ku-rių gyvenimas buvo įjungtas į Išganytojo gyvenimą“. Išikū-nijimu Logas sujungė su savimi atpirkimo reikalingus žmo-nes ir kartu juos mistiniu būdu padarė savo broliais ir savo Motinos vaikais. Tą patį teigia ir popiežius Pijus XII, saky-damas, kad Kristus jau Marijos „skaisčiose iščiose tapo Baž-nyčios Galva“, įgydamas tuo pačiu mistinį Kūną, kuriuo yra visa su Juo sujungtoji žmonija, tačiau jį įgydamas jau Mari-jos iščiose. Gimdydama Jėzų fiziškai, Marija pagimdė kartu mistiškai ir Bažnyčią, arba mistinį Kristaus Kūną, su visais Jo nariais, todėl ji yra jų visų dvasinė Motina. *Visuotinio Ma-rijos motiniškumo pagrindas glūdi išikūnijimo paslapyje*.

Toji tad atnaša, kurią Marija teikia Viešpačiui istorijos ei-goje, yra ne kas kita, kaip mistinis Kristaus Kūnas, vadinasi, tas pats jos Sūnus, tik sujungęs savyje ir savimi atpirktuo-sius žmones. Šventykloje ir Kalvarijos kalne Marija paskyrė dangiškajam Tėvui Jėzų *individualiniu* pavidalu kaip fizinė Jo motina; istorijos eigoje ji skiria tam pačiam dangiškajam Tė-

vui Jėzų *visuotiniu* pavidalu kaip dvasinė mistinio Jo Kūno motina. Marijos atnaša iš esmės yra pasilikusi ta pati, tik pakitęs jos pavidalas: individualinė žmogiškoji jos Sūnaus prigimtis yra išplėsta ligi visuotinės mistinio Kūno apimties, kurioje visi esame Kristaus kaip Galvos nariai, todėl visi esame Marijos paskiriami Dievui kaip dovana išganymo aukos plėtimui. Tiekdama mistinį savo Sūnaus Kūną dangiškajam Tėvui kaip dovaną kryžiaus aukos sudabartinimui, Marija tiekia mus visus drauge ir kartu kiekvieną skyrium, įjungdama žmoniją į atpirkimo žygį ir tęsdama toliau savo kaip žmonijos atstovės bei reiškėjos vaidmenį. Jau rojuje apreikštas Marijos atstoviškumas yra išsivystęs išganymo istorijoje ligi visuotinumų ir tapęs nesiliaujančiu ligi pasaulio pabaišos, kad „išganymas, jėga ir karalystė“ teks Dievui „ir galybė Jo Kristui“ (plg. *Apr 12, 10*).

Kelno arkivyskupas kardinolas J. Fringsas atkreipia mūsų dėmesį į tai, kad po kryžiumi Marijos sūnumi buvo padarytas „vienas Katalikų bažnyčios *kunigas*, apaštalas Jonas“. Šiame įvykyje Fringsas regi ne tik moralinį visų kunigų pavėdinimą *ypatingai* Marijos globai, bet kartu ir dogmatinį Marijos visuotinės motinystės *vykdymo* būdą. „Jeigu mane klausumėte, - sako kardinolas, - kuo Marija vykdo savo motinystę mistiniame Kristaus Kūne, turėčiau atsakyti: *visų pirma ji tai daro kunigų veiksmis*. Ji dalyvauja juk kiekvienos malonės perteikime. Todėl kai jūs krikštijate kūdikį, kai taikote nusidėjėlių su Dievu, kai teikiate jam šventąjį Valgį, kai stovite prie mirštančiųjų ir jų mirtį jungiate į Kristaus mirtį šiąją tuo būdu atbaigdami; kai mokote vaikus, vadovaujate suaugusiems, - visa tai reiškia, kad Dievo Motina vykdo per jus savo motinystę kaip mistinio Jėzaus Kristaus Kūno Motina“.

Šiuo atžvilgiu *Naujojo Įstatymo kunigystė yra regimoji Marijos visuotinės motinystės vykdymo forma*. Pati Marija nėra *kunigas*, vadinasi, tikrasis *aukotojas* žmonių vardu. Tačiau ji yra dovanos aukai *tiekėja* ir paties aukojimo *prašytoja*, vadinasi, dalyvė aukojime bendrosios pasauliečių kunigystės prasme. Šią dovaną iš jos priima ir ją Kristaus, kaip amžinojo ir tikrojo Kunigo, vardu Dievui aukoja Naujojo Įstatymo kunigai.

Būdama žmonijos atstovė, Marija tiekia kunigui žmonijos vardu dovaną - mistinį Kristaus Kūną. Per Mariją žmonija kaip pasauliškė dalyvė išganymo aukoje reiškia savo valią ir savo prašymus. Todėl tiktai per Mariją ir kunigas darosi tarpininkas tarp Dievo ir žmonių. Jo žodžiais ir veiksmais esti vykdomas tas pat Motinos-Sūnaus santykis, kuris vyko žemiškajame jų gyvenime. Marija stovi priešais Naujojo Įstatymo kunigus taip, kaip ji stovėjo Jeruzalės šventykloje priešais Simeoną: *ji paduoda jiems savo Sūnų*, tiktai jau nebe fizinio, bet mistinio Jo Kūno pavidalu, pavidalu visuotinio Kristaus, antrojo Kristaus, kaip dažnai yra vadinama Bažnyčia. Todėl šv. Jono pavedimas Marijai buvo ne tik visos žmonijos pavedimas, bet sykiu ir nurodymas, kokią ankštą ryšį kunigiškosios funkcijos turi su visuotine Marijos motinyste: jos vykdo istorijoje Kristaus žodžius: „Moterie, štai Tavo sūnus“.

Viešas šių žodžių pripažinimas iš atpirktosios žmonijos pusės buvo padarytas popiežiaus Pijaus XII1942 m. gruodžio 8 d. pasaulio paaaukojimu Nekaltajai Marijos širdžiai, patikint jai „šią sunkaus likimo valandą žmonijos istoriją“. Atsiremdamas į Fatimos apsireiškimuose pareikštą pageidavimą, popiežius kaip vyriausiasis bažnyčios kunigas dar syki istoriniu aktu pavedė Marijai žmonių giminę, prašydamas jos motiniškos globos „laukinėje nesantaikoje besiplėšančiam, neapykantos gaisru degančiam ir savo paties piktumo auka tapusiam pasauliui“. Tai buvo žmonijos savarankiškas ir sąmoningas Marijos pripažinimas savo Motina. Mistinio Kristaus Kūno sūniškumas, apreikštas pavedimu nuo kryžiaus, čia buvo dar syki iškeltas žmogiškosios sąmonės švieson ir padarytas krikščioniškosios valios aktu. *Kovojanti Bažnyčia prisipažino popiežiaus lūpomis, kad ji yra Marijos vaikas*. Todėl J. Dillisbergeris teisingai pastebi, kad „pasaulio paaaukojimas Marijai sukūrė naują žmonių santykį su Dievo Motina“; sukūrė ta prasme, kad mistinį savo sūniškumą Marijos atžvilgiu žmonija padarė savos valios apsisprendimu. Šiuo pašventimu Bažnyčia kaip mistinis Kristaus Kūnas pati pareiškė savo norą būti ne tik Marijos globotinė kasdienos rūpesčiuose bei kovose, bet ir jos dovana amžinai istorijoje trunkančiai išganymo aukai.

DANGUN PAĖMIMO DOGMOS AKTUALUMAS

Marijos metams užbaigti*

Nors Marijos kongreso iškilmės pirmiausia yra skiriamos šimtametei Nekaltojo Prasidėjimo dogmos sukakčiai paminėti, tačiau jos kreipia mūsų dėmesį ir į kitą, tik prieš ketverius metus paskelbtąją tikėjimo tiesą, būtent į *Dangun Paėmimą*, nes „šios dogmos, - kaip sako popiežius Pijus XII, - siejasi viena su kita vidiniu būtinumu“¹. Dangun Paėmimo paskelbimas yra „tarsi vainikas ir užbaiga“ anos didžiosios privilegijos, kuria Marija buvo apsaugota nuo pradinės kaltės. Tik tikint, kad Dievo Motina su kūnu ir siela gyvena amžinojoje garbėje, „pilnesne bei ryškesne šviesa“ nušvinta ir jos nenuodėmingos būties prasidėjimas. Kitaip tariant, *Nekaltoji išskleidžia visą savo grožį tik Paimtosios pavidalu*. Visi anie lūkesčiai, kuriuos žmonija buvo sudėjusi į Mariją, Dangun Paėmimu buvo įvykdyti aukščiausiam laipsnyje. Paimtoji atsistojo prieš pasaulį kaip *Pradžios knygos Moteris* - žalčio priešininkė, nebuvusi jo valdžioje nei siela, nei kūnu, nes kūno virtimas žemės dulėmis yra aiški bausmės už nuodėmę išraiška (plg. *Pr 3, 19*); kaip *Evangelijos Motina* - užtarėja, esanti dabar pas savo Sūnų pilnutine savo būtimi ir todėl galinti Jį nuolatos prašyti, kad Jis padaugintų vyno mūsų vestuvėms; kaip *Apraiškimo Mergelė* - būties Karalienė, kovojanti su slibinu už jai po Kalvarijos kryžiumi patikėtą žmoniją, nes perkeistuoju buvimu ji dabar pa-

* Paskaita, skirta Marijos tarptautinio kongreso Romoje lietuvių sekcijai (1954 m. spalio 24-lapkričio 1 d.)

¹ Enciklika „Fulgens Corona“, 1935 m. rugsėjo 8 d.

jėgia apimti visą istorinį žemės laiką. Marijos priešybė šėtonui, jos visuotinė motinystė ir jos kovingoji galia apsirėškia dangaus garbėje visa savo pilnatve. Nekaltasis Prasiidėjimas taip santykiuoja su Dangun Paėmimu, kaip pagrindas su užbaiga. Todėl juodu negali būti tinkamai suprasti vienas be kito.

Štai kodėl šiandien mes ir norėtume valandėlę stabtelėti prie Marijos gyvenimo užbaigos ir apvainikavimo. Nors į Dangun Paėmimą buvo tikėta „nuo anksčiausių laikų“², nors liturginis šio nuostabaus įvykio minėjimas randamas jau penktajame šimtmeityje, tačiau *kaip dogma* tiesa buvo paskelbta tik 1950 m. lapkričio 1 dieną. Kodėl taip vėlai, niekas negali pasakyti, nes tai yra Šventosios Dvasios veikimo paslaptis. Kaip Kristaus atėjimas žemėn įvyko tik tada, kai „atėjo metas“ (Mk 2, 25), taip ir Jo atsiųsto Ramintojo vykdomas Tiesos mokymas (plg. Jn 14, 26) paklūsta ne žemiškiems dėsniams bei pageidavimams, bet dangiškojo Tėvo sprendimams. Viena tik yra tikra, kad kai Šventoji Dvasia iškelia kurią nors tikėjimo tiesą iš Apreiškimo gelmių ir pastato ją prieš krikščionių akis, ji tai daro turėdama tam tikrą tikslą. Be abejo, ne visados mums lengva šį tikslą pažinti. Ne visados mums yra įmanoma suvokti, ką Šventoji Dvasia nori tos ar kitos dogmos skelbimu pasakyti. Vis dėlto *nė viena dogma nėra skelbiama be ryšio su gyvenamuoju laiku*. Nė viena dogma nėra tik teorija, nes dogmos iš tikro nėra teorija; jos yra dvasinių-antgamtinių įvykių išreiškimas žmogiškomis sąvokomis, todėl visados *gyvenimas*: iš gyvenimo kylančios ir į gyvenimą einančios. Jeigu tad prieš ketverius metus Bažnyčia paskelbė naują dogmą, išreiškiančią Marijos žemiškojo gyvenimo užbaigą, tai čia praturtėjo ne tik dogmatinė teologija kaip mokslas, bet ir visas krikščioniškasis gyvenimas. Dangun Paėmimas atskleidė mums naujų atžvilgių Kristaus atpirkimo vykdyje ir tai kaip tik ryšium su mūsų amžiumi, kuris savo išgyvenime Išganytojo žygį pradeda vis silpniau vertinti, o savo viešumoje vis labiau „rengiasi mūšiu... prieš Viešpatį ir jo pateptąjį“ (Ps 2, 2). Todėl nors iš karto ir

² *Popiežius Pijus XII, Munificentissimus Deus, 1950 m. lapkričio 1 d.*

atrodo, kad naujoji dogma tik išreiškia seną krikščionijos tikėjimą, iš tikro tačiau ji yra labai aktuali mūsų laikams ir jų santykiui su krikščionybe. Nedaug yra apie šį aktualumą kalbėta. Todėl dabartinis kongresas ir duoda progos jį iškelti ir, kiek tai leidžia žmogaus mintis, panagrinėti.

1. Bulėje, kuria Dangun Paėmimas yra skelbiamas dogma, popiežius Pijus XII sako, kad „Mergelė Marija žemiškosios savo kelionės metu vedė gyvenimą, pilną rūpesčio, vargo ir kančios“³. *Rūpestis* egzistencinėje filosofijoje teisingai yra vadinamas pagrindine žmogiškojo buvimo pasaulyje nuotaika. Žmogus yra atsitiktinė būtybė, todėl jam rūpi išsilaikyti, ir šis rūpestis reiškiasi ne tik teoriniu savos problemos sprendimu, bet ir kasdienių reikalų pavidalais. Rūpestis perskverbia visą žmogaus būtybę, jis buvo perskverbęs ir Mariją. Ji buvo *susirūpinusi*, kad išlaikytų nekaltybės pažadą net ir angelo apreiškimo akivaizdoje (plg. *Lk 1, 34*). Ji buvo *susirūpinusi*, ką reiškia visi ženklai ir stebuklai, lydį Kristaus gimimą, ir „svarstė juos savo širdyje“ (*Lk 2, 19*). Ji buvo *susirūpinusi*, neradusi Jėzaus tarp iš Jeruzalės keliaujančių savo giminių. Pridėkime prie viso to dar rūpesčius, kurių Marija turėjo patirti svetimoje Egipto žemėje, nesvetingame Nazareto mieste, žydų sąmokslo prieš jos Sūnų metu, ir suprasiame, kad ši pagrindinė žemiškojo buvimo nuotaika buvo savą ir Marijai. *Vargas ir kančia* yra du to paties dalyko pavadinimai. Ir juodu abu buvo Marijos palydovai visą jos gyvenimą. Jeigu šiandien Dievo Motiną vadiname „nuliūduusiųjų paguoda“, tai tik todėl, kad ji pati yra iškentusi žemiškosios egzistencijos liūdesį giliausia šio žodžio prasme. Simone pranašautas kalavijas iš tikro buvo pervėręs Marijos sielą (plg. *Lk 2, 25*), padarydamas ją tikrąja „kankinių Karaliene“. Ji kentėjo savo Sūnaus persekiojimus nuo pat Jo gimimo (plg. *Mt 2, 13-24*) ligi pat Jo mirties Kalvarijos kalne ir tuo būdu tapo Jo kančios bendrininke bei papildytoja⁴.

³ *Munificentissimus Deus.*

⁴ Plg. *popiežius Pijus XII, De Corpore Christi mystico (pabaiga).*

Šitie du Marijos gyvenimo pradai - rūpestis ir kančia - rodo, kad Marija žemiškajame savo kelyje pasirodė kaip Atpirktoji, bet dar ne kaip Perkeistoji. Atpirkimo malonės ji patyrė savo Nekaltuoju Prasadėjimu, kuris „ryšium su Jėzaus Kristaus, žmonių giminės Atpirkėjo, nuopelnais" apsaugojo ją „nuo bet kokio gimtosios nuodėmės sutepimo“⁵, tuo būdu leido jai pasirodyti pasaulyje kaip malonės Pilnajai, visai gražiai, nešančiai savimi netolimo visuotinio išgyvenimo aušrą. Tačiau kadangi *viršinis* Marijos gyvenimas vyko mūsų egzistencijos erdvėje, todėl buvo priverstas priimti daugelį jo sunkenybių. Tiesa, Marija buvo laisva nuo tokių nuodėmės pasėkų, kurios ją išreiškia *tiesioginiu* būdu, kaip dorinė klaida, aistra, kūno priešinimasis dvasiai, fizinis ar dvasinis ne-normalumas, galop mirtis bausmės už nuodėmę prasme. Tačiau ji nebuvo laisva nuo tokių žemiškojo buvimo blogybių, kurios, nors ir būdamos kilusios iš žmonių ar angelų puolimo, vis dėlto nėra Kristaus atpirkimo išveistos iš pasaulio, bet pasilieka jame ligi visuotinio perkeitimo. Prie tokių blogybių priklauso rūpestis, vargas, kančia, nežinojimas, baimė. Šios pasėkos paliečia net ir švenčiausius žmones. Jos palietė ir Mariją. Bet jos užtat ir rodo, kad Marijos būtis buvo reikalinga perkeitimo, kaip ir visų kitų žmonių, neišskyrus nė Kristaus žmogybės.

Kiekvienas žmogus žemėje būna pakeliui: *in statu viae*. Net rojaus žmonės buvo pakeliui, nes turėjo saugoti bei įdirbti rojų (plg. *Pr* 2, 25), turėjo daugintis, pripildyti žemę ir ją sau palenkti (plg. *Pr* 2, 28). Tačiau buvimas pakeliui nėra įvykdytas buvimas, todėl jis turi užsibaigti ir būti pakeistas buvimu baigtyste: *in statu termini*. Sukūrimas pastato žmogų į buvimą pakeliui. Atpirkimas išvaduoja jį iš pradinės kaltės, teikia jam malonių pergalėti asmenines nuodėmes ir vykdyti Apvaizdos skirtuosius uždavinius. Nei vienas, nei kitas betgi neišlaisvina žmogaus iš žemiškosios egzistencijos netobulybių ir nepadarą mūsų buvimo tokio, kad žmogus regėtų Viešpaties veidą ir todėl neprivalėtų „žiburio šviesos" (*Apr* 22, 5). Kad ši-

⁵ Popiežius Pijus IX, *Ineffabilis Deus*, 1854 m. gruodžio 8 d.

taip įvyktų, kad žmogus būtų perkeltas į baigties būseną, kurioje „žiburys yra Avinėlis" (*Apr 21, 23*), reikia dar trečiojo akto, kurį mes paprastai vadiname *perkeitimu - transfiguratio*. Tai toks dieviškasis veiksmas, kuriuo yra sudievinamas pasaulis ir žmogus, galutinai jame įvykdant Viešpaties paveikslą ir tuo būdu paverčiant jį Dievo regimybe: „...jų kaktose bus jo vardas" (*Apr 22, 4*). Pirmieji du aktai - sukūrimas ir atpirkimas - Marijos būtyje buvo įvykdyti vieną ir tą pačią akimirką: *Marija buvo sukurta nekalta, vadinasi, atpirkta*, nes apsaugota nuo nuodėmės. Tačiau trečiasis aktas - *perkeitimas* - turėjo ateiti žymiai vėliau. Visi mes jo laukiame dūsausdami (plg. *Rom 8, 23*) laikų pabaigoje, kada mūsų kūnai bus prikelti, vėl sujungti su siela ir perkelti į amžinąją garbę. Visiems mums šis pastarasis aktas bus *bendras*. Tuo tarpu Marijai jis jau yra įvykęs žemiškojo gyvenimo pabaigoje. Jis buvo jai *individualus*. Marija yra pati pirmoji iš visų žmoniškųjų asmenų perkeista, kaip ir pirmoji buvo atpirkta.

Šį dieviškąjį veiksma, kuriuo Marijos būtis buvo perkelta į baigties būseną, mes ir vadiname *Dangun Paėmimu*. Tai buvo jos gyvenimo ir jos pašaukimo atbaigimas. Bizantiškoji liturgija vadina Mariją „Kūrėjo plano įvykdymu", tačiau šis planas buvo įvykdytas kaip tik Marijos perkeitimu. Kol Marija gyveno žemėje, tol nekalta jos būtis negalėjo prisiiimti dangiškojo spindėjimo. Kadešo rožė, pati būdama be spyglių, buvo skirta augti erškėčiuotoje aplinkoje. Tačiau kai Viešpaties skirtą valandą Marija baigė žemiškąjį savo kelią, kai ji paliko mūsų egzistencijos erdvę, dingo visos kliūtys, kurios anksčiau neleido malonės Pilnajai apsireikšti visu savo grožiu. Viešpats pašaukė pas save Motiną su jos siela ir kūnu, nelaukdamas pasaulio istorijos galo, nes Marija į šią nuodėmės istoriją ir nebuvo įjungta. Tarp mirties ir prikėlimo visiems mums yra įsiterpęs laikas. Šį laiką perėjo ir pats Išganytojas, tris dienas pasilikdamas Juozapo iš Arimatėjos kape (plg. *Lk 23, 52-55*), nes, prisiėmęs mūsų nuodėmes, Kristus prisiėmė ir iš jų išplaukiančią mirtį, kurios skaudžiausia paseka yra asmenybės suskaldymas, atsiskiriant sielai nuo kūno. Kristus nugalejo šį suskaldymą prisikeldamas. Tačiau

Jis taip pat laukė. Tuo tarpu Marijos gyvenime šitokio laukimo nebuvo. Būdama be nuodėmės sukurta, ji tuo pačiu buvo laisva nuo savos asmenybės suskaldymo mirtimi. Pastarąją žemiškojo buvimo akimirką Marija buvo paimta į dangiškąją garbę *su siela ir kūnu*.

Ką sako mums šis nuostabus įvykis? - Marijos atžvilgiu jis rodo, kad jos buvimas yra atsidūręs baigties būsenoje jos asmenybės pilnybėje, vadinasi, kad Kūrėjo planas joje yra įvykdytas ligi galo. Tačiau ką jis sako mūsų religijai apskritai? Kokius taškus joje jis nušviečia? Krikščionybės dogmos stovi juk ne kiekviena skyrium, bet jos sudaro *vienetą*; jos yra *vieno* organizmo dalys. Kokios tad šviesos viena iš šių dalių - Dangun Paėmimas - meta į visumą?

2. Yra visiškai tikra, kad Kristus atpirko žmoniją, pergalėjo mirtį, išskaistino žmogiškumą savo prisikėlimu ir vėl sujungė mus su Dievu savo „kryžiaus krauju“ (*Kol 1, 20*). Pasaulis po Kristaus esmingai yra kitoks savo santykiuose su Viešpačiu, negu pasaulis prieš Kristų. Jeigu Dievas anksčiau gyveno neprieinamoje savo didybėje ir Jo „niekas niekuomet nėra matęs“ (*1 Jn 4,12*); jeigu Jis kalbėjo į žmones vidudienio vėjeliu (plg. *Pr 3, 8*), aukos liepsna (plg. *Pr 15,17*) ar nesudegančių krūmu (plg. *Iš 3, 4*); jeigu Jis skelbė savo įsakymus Sinajaus kalno dūmuose ir liepsnose (plg. *Iš 20, 18*), tai dabar Jis „apsigyveno tarp mūsų“ (*Jn 1,14*), pasidarydamas „panašus į žmones. Jis ir išore tapo kaip visi žmonės“ (*Fil 2, 7*); prabildamas į mus „per Sūnų“ (*Hbr 1, 2*) mūsų kalba ir mūsų būdu; prisiimdamas ant savęs mūsų vargus, kančias, suspaudimus, nuodėmes ir galop pačią mūsų mirtį. Ir šis Dievo pasilenkimas prie žmogaus buvo ne išviršinis atėjimas pas jį, kokiu nors regimu, tačiau praeinančiu pavidalu, kaip angelo Rapolo pas Tobijo sūnų (plg. *Tob 5, 4*); ne, tai buvo *susijungimas su žmogiškąja prigimtimi*, ją įimant į dieviškąjį gyvenimą ir tuo būdu suteikiant jai begalinės vertės. Kristuje Dievas nusileido prie žmogaus, ir žmogus pakilo prie Dievo. Tuo būdu buvo įsteigta nauja religija, pagrįsta neišardoma Dievo ir žmogaus sandora Kristaus asmenyje.

Bet štai Kristus „pakilo aukštyn ir debesis jį paslėpė nuo žmonių akių (Apd 1, 9). Žmonija pasiliko žiūrėdama į dangų ir laukdama Jo antrojo atėjimo, kuris išganomąjį Jo žygį išplės ir užbaigs. Tačiau ligi tol? Ar Jo įvykdytas atpirkimas pasiliks tik *ontologinėse* žmogiškumo gelmėse, neprasiverždamas jokių *egzistenciniu* ženklų? Ar jis neapsireikš visa savo galia jokiame istoriniame asmenyje? Ar jis pasiliks paslėptas ligi istorijos pabaigos ir bus mūsų žemės kelionėje daugiau pažadas, negu įvykdymas? - Į tai atsakymą kaip tik ir duoda Dangun Paėmimo dogma. Jeigu Marija yra su siela ir kūnu dangiškojoje garbėje, tai Kristaus atpirkimas yra ne tik *esminis* žmonijos išvadavimas, bet jai ir *egzistencinis* šio išvadavimo vykdymas mūsų istorijoje. Jis yra ne tik pažadas, bet ir įvykusi tikrovė Mirjam iš Nazareto asmenyje. Jis yra duotas ne tik žmonijai bendrai, bet ir vienai iš mūsų giminės dukterų individualiai. *Dangun Paimtoji stovi priešais mus kaip Kristaus išganyto nusileidimas visa savo pilnatve į žemiškąją tikrovę.* Bizantinės liturgijos stovinčiųjų himnas (*akathistos*) vadina Mariją „prisikėlimo išspinduliavimu“. Ir labai teisingai. Prisikeldamas Kristus perkeitė žmogiškąją *prigimtį*, tačiau šis perkeitimas aną sekmadienio rytą nepalietė nė vieno žmogiškojo *asmens* istorinėje jo tikrovėje. Pirmą sykį jis suspindėjo dangun Paimtojoje. Marijos perkeitime Kristaus prisikėlimas įgijo sklindančiosios prasmės, pradėdamas nušviesti atskirus žmones. Dangun Paėmimas tapo mums savotiška garantija, kad Kristaus atpirkimas nėra kažkoks tik moralinis permaldavimas, kaip jį supranta protestantizmas, bet tikrai *keičiamasis ontologinis aktas*, liečias tiek visą žmoniją drauge, tiek kiekvieną asmenį skyrium. Marijos asmenybėje štai jis jau yra įvykęs visa savo pilnatve, todėl stovįs prieš mus *kaip faktas*.

Šitoje vietoje kaip tik ir paaiški Dangun Paėmimo dogmos aktualumas mūsų laikais. Iškeldama prieš pasaulio akis Paimtąją, Šventoji Dvasia davė atsakymą į dabartinį atpirkimo žygio sumoralinį ir supsichologinį, apimantį vis didesnius žmonijos sluoksnius. Šiandien mieliai pripažįstama, kad Bažnyčia daro didžiulės įtakos tautų gyvenimui, kad ji

dorina žmones, švelnina jų papročius, vykdo socialinį teisingumą, kultūrinius žygius mokslo bei meno srityse. Šiandien fabrikantai organizuoja savo darbininkams pamaldas, nes šie paskui yra uolesni savo darbe. Šiandien dvarininkai siunčia savo tarnus į bažnyčią sekmadieniais, nes paskui tarnai nevagia ir negadina jų turto. Šiandien psichiatrai pataria savo pacientams eiti išpažinties, nes paskui šie darosi ramesni ir esti lengviau gydomi. Nesunku tačiau pastebėti, kad toksai Kristaus paskelbto mokslo, įsteigtų sakramentų ir įkurtos Bažnyčios supratimas yra grynai *pasaulinis*. Jis paliečia tik žmogaus egzistencijos kasdienybę - socialinę, kultūrinę, moralinę, psichologinę, - bet jis neprisiskverbia ligi pačios egzistencijos gelmių. Šv. Pauliaus žodžiai „kas yra Kristuje, tas yra naujas kūrinys“ (2 Kor 5, 17) šiandien daugelio yra nebesuprantami. Krikščionybės skelbimas, kad Kristus savo mirtimi bei prisikėlimu užbaigė senąjį pasaulį ir kad dabar „atsirado nauja“ (2 Kor 5, 17), yra laikomas perdėjimu arba geriausiu atveju suprantamas kaip socialinis ir psichologinis žmogaus atnaujinimas.

Prieš visą tad šį psychologizmą bei moralizmą kaip tik ir stoja šviesi dangun Paimtoji. Dangun Paėmimo dogma yra pirštas, kuriuo Šventoji Dvasia dabarties žmogui rodyte rodo, kas yra Kristaus atpirkimas pats savyje: ne paviršiaus padailinimas, bet gelmių perkeitimas; ne priemonė dar pastoviau žemėje įsitaisyti, bet šios žemės pavidaų pergalėjimas; ne žlugimas mirties akimirka, bet prisikėlimas ir gyvenimas garbėje; ne žodinis pažadas, bet egzistencinis įvykdymas. Gal kaip tik todėl ši dogma ir buvo taip labai sujaudinusi visas krikščioniškas konfesijas, kurios šiaip popiežiaus skelbimų nepaiso, tačiau pro bulę „Munificentissimus Deus“ negalėjo ramiai praeiti. Tiek protestantai (Vokietijoje ir Anglijoje), tiek ortodoksai išleido savo pareiškimų, kuriuose pirmieji neigė šios dogmos pagrindą Šventajame Rašte, o antrieji - popiežiaus teisę dogmas skelbti. Visus tačiau ši tiesa sukretė, nes ji parodė, kad dabartinis pasaulio santykis su išganomąja Kristaus auka yra netekęs savo esmės ir kad ši esmė spindi kaip tik į dangų Paimtojoje, apsireikšdama tiek kūno, tiek sielos

perkeitimu, ir kad todėl mūsų gyvenimas istorijoje yra tik pasiruošimas šiam visuotiniam perkeitimui. *Ontologinio bruožo išskėlimas Kristaus atpirkime kaip tik ir buvo tai, kas sujaukino pasaulį Dangun Paėmimo dogmos paskelbimu.* Tai yra pirmoji aktuali vertybė, glūdinti šioje tikėjimo tiesoje. Kas atidžiau stebi dabarties pasaulio religinę nuotaiką, turi pripažinti, kad Dangun Paėmimo dogmos paskelbimas atėjo pačiu geriausiu metu. Žmonijai vis labiau ieškant religinės paguodos savo kasdienybėje, prieš ją iškyla Toji, kuri savo Tarnyboje ieškojo ne psichologinio nusiramino, bet būties atnaujinimo ir pati pirmoji šio atnaujinimo patyrė savo prigimties pilnatvėje.

3. Dangun Paėmimu Marijos būtis buvo užbaigta. Pirmykštis Viešpaties sumanymas sukurti Moterį „visą gražią“ ir pastatyti ją kaip Padėjęją šalia Kristaus - Naujojo Adomo dabar buvo įvykdytas ligi galo. Logo Sužadėtinė ir Išganytojo Motina grįžo iš savo buvimo pakeliui į amžinąsias buveines, kad būtų ir toliau bendrininkė atpirktosios Žmonijos vedime į visuotinį išvadavimą ir į galutinę žalčio pergalę istorijoje. Dar daugiau: Marijos paėmimas į dangų išskleidė jos Tarnybą ligi aukščiausio laipsnio, nes išvadavo ją iš visų žemiškųjų sunkenybių bei kliūčių, kurios neleido jai mūsų tikrovėje reikštis. Atsidūrusi baigties būsenoje, Marija dabar iš tikro stovi šalia savo Sūnaus kaip Didžioji Padėjęja Jo atpirkimo plėtime „nuo jūros ligi jūros“ (*Ps 72, 8*).

Vis dėlto dabartinis Marijos bendrininkavimas vyksta jau kitokiu pavidalu negu žemėje. Ligi angelo apsilankymo Nazarete Marija buvo *Nekaltoji Mergelė*, pilna malonės, savotiškas rojaus atnaujinimas žmonių giminėje. Tačiau ši rojaus gėlė augo žemėje visiškai nežinoma. Nazareto namelio erdvė buvo grynai privatinė, nepastebima ir nevertinama. Bet angelo švystelėjimas ir jo pasveikinimas pavertė šią erdvę didžio įvykio vieta. Tardama savo „tebūnie“, Marija tapo *Dievo Sūnaus Motina*, vadinasi, Motina Tojo, kuris yra „skirtas daugelio... nupuolimui ir atsikėlimui“, kuris „bus prieštaravimo ženklas“ (plg. *Lk 2, 34*) ir kuris savimi tarsi kalaviju perskirs žmonią į dvi dalis (plg. *Mt 10, 34-37*). Kristus bu-

vo skirtas būti visatos Karaliumi, kurio „karaliavimui nebus galo" (*Lk 1, 33*), vadinasi, stovėti pasaulio viešumoje, jam vadovauti, jį pašvęsti ir teisti. Tuo būdu ir Marija kaip šio Karaliaus Motina pralaužė tylaus savo buvimo ribas ir išėjo į kelią, į kurį buvo nukreiptos visos žmonijos akys. Nežinomos moteriškės šūktelėjimas Kristui „palaimintos iščios, kurios Tave nešiojo, ir krūtys, kurias žindai" (*Lk 11, 27*) buvo pasaulio balsas, skiriamas Jo Motinai: *garbės balsas*, kuriuo žmonija išreiškė savo nuostabą Taja, kuri pagimdė pasaulio Gelbėtoją. Marija kaip Motina ėjo paskui savo Sūnų visą Jo žemiškąjį kelią - nuo prakartėlės Betliejuje ligi palaidojimo Arimatėjos Juozapo kape. Vėliau šv. Jonas pasiėmė ją „pas save" (*Jn 19, 27*). Motiniškasis jos vaidmuo savam Sūnui buvo atliktas: Jėzus grįžo pas savo Tėvą, ir Marijai nebeliko, kas žemėje veikti. Tačiau paėmimu į dangų prasidėjo *trečiasis* Marijos buvimo tarpsnis - nebe kaip kuklios Mergelės, nebe kaip Sūnų globojančios Motinos, bet kaip didžiosios Bendrininkės, kurios veikla apima visą žmoniją ir visą jos istoriją. Paimta į dangų Marija stovi priešais žmoniją *Saulėtosios Moters* pavidalu.

Šv. Jonas savo regėjimuose yra matęs ženklą: „moteris, apsisiautusi saule, po jos kojų mėnulis, o ant galvos dvylikos žvaigždžių vainikas" (*Apr 12, 1*). Kas yra šis ženklas? Kas yra ta Saulėtoji Moteris? Nėra abejonės, kad pirmiausia ji reiškia *Bažnyčią*. Šios Moters vaikai, „kurie laikosi Dievo įsakymų ir saugoja Jėzaus liudijimą" (*Apr 12, 17*), yra atpirktieji žmonės. Jos pabėgimas į dykumas, „kur buvo jai Dievo paruošta būstinė" (*12, 6*) ir buvo „saugoma nuo gyvatės" (*12, 14*), reiškia Bažnyčios santykį su pasauliu ir jos globojimą Šventąja Dvasia. Jos šauksmas gimdant ir kentėjimas gimdymo skausmų (plg. *12, 2*) yra nurodymas į Evangelijos plitimo sunkenybes žemėje. Visi šie simboliniai vaizdai gražiai tinka Bažnyčiai. Ir vis dėlto ana Saulėtoji Moteris Bažnyčia *kaip bendruomene neišsitemia*. Jos pagimdytasis Berniukas, kuriam „skirta ganyti visas tautas geležine lazda" (*12, 5*), aiškiai yra *Kristus*. O jeigu taip, tuomet Jo gimdytoja, toji Saulėtoji Moteris, yra *Marija*, nes nėra galima sakyti, kad Bažnyčia pa-

gimdė Kristų: priešingai, Kristus įkūrė Bažnyčią, prisiimdamas žmogiškąją prigimtį ir ją kryžiaus auka išvaduodamas iš jos atitrūkimo nuo Dievo. Todėl popiežius Pijus X, aiškindamas šv. Jono matytą didelį ženklą, pastebi, kad „kiekvienas juk žino, jog ši Moteris reiškia ne ką kitą kaip Mariją“⁶. Vadinas, *Bažnyčia ir Marija susijungia šv. Jono regėjime į vieną Saulėtosios Moters vaizdą*. Bažnyčia įgyja asmeninių Marijos bruožų, o Marijos Tarnyba išplinta ligi visuotinum.

Šis vaizdas mums sakyte sako, kad *Marija yra Bažnyčios pirmavaizdis*. Bažnyčia yra įsteigta pagal Mariją kaip šiosios išsiskleidimas į visą atpirktąją žmoniją. Marijos santykis su Logu Bažnyčioje yra paverstas bendruomeniniu. *Bažnyčia yra Kristaus Sužadėtinė per Mariją*. Kristus juk turi ne dvi sužadėtines - Bažnyčią ir Mariją, - bet *vieną*, besireiškiančią dviem atžvilgiais: asmeniniu Marijoje ir bendruomeniniu Bažnyčioje. Tačiau kadangi bendruomenė visados yra asmens nešama, tai ir Bažnyčia yra Marijos laikoma bei skleidžiama. Štai kodėl šv. Jonas ir galėjo šiuos du atžvilgius suvesti į vieną ir išreikšti juos tos pačios Saulėtosios Moters simboliu. Kiek Saulėtoji Moteris yra bendruomenė, tiek ji reiškia Bažnyčią. Kiek ji yra asmuo, tiek ji reiškia Mariją, nes Bažnyčia ir Marija *savo santykiuje su Dievu* yra tas pats dalykas, tik svarstomas kitu atžvilgiu: Marija yra Bažnyčia asmeniniu pavidalu, ir Bažnyčia yra Marija bendruomeniniu pavidalu.

Saulėtoji Moteris tad yra Marijos objektyvacija jos baigties būsenoje. Paimta į dangų Marija stovi prieš mus kaip Bažnyčios regimybė. Gyvendama žemėje, ji taip pat buvo Bažnyčios pirmavaizdis, tačiau neregimu pavidalu. Perkeista ir išvaduota iš žemiškųjų sunkenybių, ji atsistojo pasaulio istorijoje kaip Bažnyčios įvykdymas. Paimtojoje mes regime, kas yra Bažnyčia savo esmėje: *tai žmonija, atvėrusi savo prigimtį Logo veikimu*. Joje mes taip pat regime, kas yra Bažnyčia savo istorijoje: *tai žmonija, pasitinkanti Kristų kaip sužadėtinę*, apsvilkusi „spindinčia, tyra drobe“, kuri yra ne kas kita, kaip „šventųjų teisūs darbai“ (Apr 19, 8). Paimtosios į

⁶ Ad diem illum laetissimum, 1904 m. vasario 2 d.

dangų akivaizdoje Bažnyčia įgyja gilesnės prasmės ir atskleidžia organiškesnę savo sąrangą, negu tada, kai ji yra svirstoma tik kaip regimoji organizacija. Ir štai, šitoje vietoje mums atsiskleidžia nauja aktuali Dangun Paėmimo dogmos vertybė.

Organizacijos ir technikos amžiuje, kurį dabar gyvename, Bažnyčia neišvengiamai prisiima organizacinių bei techninių savybių, virsdama savotiška „išganymo įstaiga“, o jos organai savotiška „išganymo administracija“, kaip šį viršinį pavidalą yra pavadinęs dominikonas Y. M. J. Congaras⁷. Be abejo, *Bažnyčia yra organizacija*, turinti hierarchinę sąrangą ir besinaudojanti techninėmis priemonėmis. Vis dėlto jeigu šis organizacinis pavidas istorijos eigoje pasidaro labai tankus, jis tarsi skara pridengia Bažnyčios esmę, ir mes pradedame nebejausti, kad *Bažnyčia visų pirma yra Viešpaties Sužadėtinė, Jo Tauta, Jo Kūnas*; kad visa organizacija ir technika yra, Congaro žodžiais tariant, tiktai „Bažnyčios pastovai (*armature*)“, kurie istorijos pabaigoje bus nuimti, kai Viešpaties šventykla bus pastatyta. „Baigties būsenoje, - sako Congaras, - vadinasi, danguje, nebus nei tarpininkaujančio hierarchinės kunigystės veikimo, nei tikėjimo mokymo, nei galios valdyti, nei dogmų, nei įstatymų, nei sakramentų“⁸. Visi šie dalykai yra tol, kol Bažnyčia yra *in via*. Nereikia daug nė aiškinti, kad į šiuos pastovus mūsų amžius, būdamas iš viso organizacijos ir racionalizacijos metas, yra įsižiūrėjęs gana stipriai ir kad Bažnyčia kaip Viešpaties Tauta ir mistinis Jo Kūnas yra išsprūdusi iš jo dėmesio lauko. Tuo būdu Bažnyčia dabarties išgyvenime yra nustumta į paprastų žemiškųjų organizacijų eiles, pamirštant, kad „ji yra žymiai pranašesnė už bet kokią kitą žmonių bendruomenę“; pranašesnė tuo, kad ji „susideda ne tik iš draugijinių ir teisinių dalių bei santykių“, bet turi ir savyje atgamtinį pradą, būtent „Dievo Dvasią, kuri skaičiumi viena ir ta pati pripildo ir vienija visą Baž-

⁷ Pour une théologie du laïcité H Etudes, 1948, sauisis, p. 48.

⁸ Sacerdoce et laïcité dans l'Eglise // La vie intellectuelle, 1946 m. gruodis, p. 13.

nyčia"⁹. Šitas tad pradas, „tikrai ir veikliai glūdįs tiek bendrame organizme, tiek ir atskiruose nariuose"¹⁰, kaip tik šiandien ir yra dažnai išleidžiamas iš akių.

Todėl Dangun Paėmimo dogma, atskleisdama mums Mariją kaip Bažnyčios pirmavaizdį bei asmeninę jos išraišką, ir nori mus pasukti nuo per didelio organizacijos bei technikos vertinimo į dvasingesnę ir visuotinesnę Bažnyčios išgyvenimą. Argi šioje dogmoje, sako jėzuitas H. Hirschmannas, nematyti tos pataisos, kurią pats Dievas padaro pertemptam, tarnybiškai kunigiškajam, vyriškajam pradui Bažnyčioje, kuri visuose savo nariuose yra Kristaus Sužadėtinė?"¹¹ Jeigu Marija yra Bažnyčios pirmavaizdis ir jeigu Bažnyčia yra Marijos santykio su Dievu išsiskleidimas bendruomeniniu pavidalu, argi tai nėra nurodymas, kad ne iš pasaulio pasisavintos priemonės - organizacinės, juridinės, propagandinės, techninės, drausminės - padaro žmogaus sielą Kristaus sužadėtinę, bet anasai amžinasis *fiat*, pirmą sykį suskambėjęs Marijos lūpomis ir nepaliojama turįs skambėti žmonijos istorijoje? Argi ši dogma nenori prometėjiškai vyriškojo Bažnyčios išgyvenimo, tokio ryškaus mūsų laikais, papildyti nuolankiu *moteriškuoju* išgyvenimu? Juk Bažnyčia Logo akivaizdoje yra Moteris: Rūta, kukliai susigūžusi Viešpaties kojūgalyje ir laukianti, kada šis vidunaktį ją paklaus: „Kas esi?", o ji atsakys: „Aš tavo tarnaitė Rūta" (*Rūt 3, 9*). Saulėtoji Moteris stovi priešais mus kaip šio atsakymo tobulas įvykdymas, kaip amžinas kvietimas šitokį atsakymą duoti kiekvienam Viešpaties pasibeldimui į mūsų sielą. Šiandieninis mūsų atsigrūžimas į Paimtąją yra sykiu ir Bažnyčios atsigrūžimas į savo pirmavaizdį, vadinasi, į savo esmę. *Marijos amžius yra kartu ir Bažnyčios amžius*; amžius gilesnio Bažnyčios supratimo, didesnio pasitikėjimo Dievu, susitelkimo savyje, ištvermės maldoje ir budėjime. Pa-

⁹ *Popiežius Pijus XII, De corpore Christi mystico; Popiežių enciklikos ir kalbos, Stuttgart, Lux, 1949, p. 520.*

¹⁰ *Popiežius Pijus XII, ten pat.*

¹¹ Sudėtinėje studijoje „Die leibliche Himmelfahrt Mariens“, Frankfurt/M, 1950, p. 136.

imtoji į dangų yra didis ženklas, kuris veda Bažnyčią per pasaulio dykumas, nušviesdama jos kelią į Naująją Jeruzalę. Atsisiekdama kaip Saulėtoji Moteris, Marija vaizduoja mums Bažnyčią, kurios medžio pavėsin yra sulėkę visi žemės paukščiai (plg. Mt 13, 32).

4. Tačiau šv. Jonas savo regėjime matė ne tik vieną ženklą Saulėtosios Moters pavidalu, bet „pasirodė ir kitas ženklas danguje: štai didžiulis ugniaspalvis slibinas su septyniomis galvomis, su dešimčia ragų ir su septyniomis diademomis ant galvų" (Apr 12, 3). Tai amžinasis Dievo priešas, angelas sukilėlis, „senoji gyvatė, vadinamas velniu ir šėtonu, kuris suvedžiodavo visą pasaulį" (Apr 12, 9). Jis iškyla šalia Saulėtosios Moters, kad „jai pagimdžius, prarytų kūdikį" (12, 4). O kai Viešpats ją išgelbsti, išvesdamas į dykumas (plg. 12, 6), slibinas nueina „kautis su kitais jos palikuonimis, kurie laikosi Dievo įsakymų" (12,17). Šis vaizdas yra nepaprastai prasmingas. Jisai sako, kad *senasis žaltys nepaliamajamai kykla prieš Bažnyčią, tuo pačiu kildamas ir prieš jos pirmavaizdį bei regimąją - Mariją*. Kadai Viešpaties dar rojuje duotas žmonėms Apreiškimas, kad bus užkurta nesantaika tarp žalčio ir moters (plg. Pr 3, 15), šv. Jono regėjime įgyja visuotinių perspektyvų. Saulėtoji Moteris atsistoja prieš rausvą slibiną kaip jo priešininkė ir jo nuglėtoja Dievo ir žemės pagalba: *Dievas duoda jai „du didžiojo erelio sparnus skristi į dykumą", o „žemė atvėrė savo žiotis ir sugėrė upę, kurią slibinas buvo paliejęs iš savo nasrų"* (plg. Apr 12, 14–16). Kovon su šėtonu susitelkia visos jėgos: antgamtinės ir gamtinės, nes slibinas yra jų visų priešas.

Įsižiūrėti tad į Paimtąją, šviečiančią mums Saulėtosios Moters pavidalu, reiškia įsižiūrėti ir į tą kovą, kurią tenka Bažnyčiai vesti savo istorijoje ir kuri vis aštrėja laikams skubant prie savo pabaigos. *Saulėtoji Moteris yra ne tik Bažnyčios kaip Kristaus Sužadėtinės, bet sykiu ir Bažnyčios kaip žalčio priešininkės ženklas*. Ji stovi prieš mus kaip mūsų vėliavnešė grumtynėse su nutremtuuoju slibinu. Tarp jos ir žalčio yra užkurta negeštanti nesantaika, kurią Bažnyčia turi vykdyti savo gyvenime ir kartu iškęsti slibino smūgius. Tai yra trečioji

aktuali Dangun Paėmimo dogmos vertybė. Bažnyčios rungtynės su slibino valdomu pasauliu juk niekadoms nebuvo tokios visuotinės ir tokios gilios, kaip mūsų amžiuje. Pasibaičius Antrajam pasauliniam karui, kai kas, pagautas entuziazmo, kalbėjo, esą žmonijoje vykstantis didelės reikšmės persilaužimas; esą žmonija supratusi didžiąją savo klaidą, todėl grįžtanti prie Viešpaties; esą jokiam socialistui ir net bolševikui jau nebe mada kalbėti prieš religiją; esą pasaulyje liovusis bent vieša kova su Dievu, o valstybių vadai šaukiąsi krikščionybės dvasios. Deja, šis entuziazmas greitai išblėso, nes anos pokarinės kalbos buvo ne žmonijos atsivertimas, bet tiktai prisidengimas politine skraiste. Kai ši skraistė pasirodė esanti nebereikalinga, senojo slibino neapykanta išsiveržė tokia kova ir persekiojimais, kokių anksčiau nėra buvę. Vienijantis pasauliui, jungiasi ir antikristinės jėgos, puldamos pirmiausia Bažnyčią kaip Kristaus skleidimąsi istorijoje, nes Jo paties, sėdinčio Tėvo dešinėje, jos pasiekti nebegali. Bažnyčia iš lėto, tačiau neišvengiamai žengia į apokaliptinį savo istorijos tarpsnį, kada ji bus išstremta iš žmonių bendruomenės, nes nesutiks priimti žvėries žymės ant savo kaktos (plg. *Apr 13, 16-17*). Pasilikdama ištikima Avinėliui, ji savaime užsitrauks slibino rūstybę ir turės iškęsti jo persekiojimus. Saulėtoji Moteris kaip rausvo slibino priešginybė, vejama į dykumas, yra išraiška Bažnyčios likimo visą istorijos metą, o ypatingai mūsų dienomis.

Dangun Paėmimo dogma kaip tik kreipia mūsų dėmesį į šį likimą. Būdama paskelbta didelių slibino puolimų metu, ji, iš vienos pusės, ruošia mus šiuos puolimus iškęsti, iš kitos mus paguodžia, parodydama, kad Bažnyčia Viešpaties yra nepaliekama viena; kad ji yra apsaugojama nuo mirtinųjų smūgių ir todėl galop laimi šias lemiančias grumtynes. Saulėtoji Moteris yra anoji Galingoji Mergelė - *Virgo potens*, į kurią šaukiamės litanijoje ir kuri nepalieka mūsų šioje kovoje. Paimta į dangų, ji dar sėkmingiau vykdo savo visuotinę motinstę, negu būdama žemėje, nes čia ji iš tikro yra visatos Karalienė - *Regina mundi*.

Dangun Paėmimo dogma, kaip matome, išreiškia ne tik pačios Marijos būties atbaigimą, bet sykiu atskleidžia mums ir naujų atžvilgių apskritai Bažnyčios gyvenime. Priešais subjektyvinių-psichologinių Kristaus atpirkimo supratimą ji stato ontologinį-keičiamąjį jo pobūdį ir rodo jį įvykdytą Paimtojoje į dangų. Priešais perdėtą juridinių-organizacinių Bažnyčios išgyvenimą ji stato sužadėtinišką nuolankų jos supratimą, radusį aukščiausios išraiškos Marijos nusilenkime Viešpaties valiai. Priešais ramų ir nuolat atsinaujinantį Bažnyčios sklidimą istorijoje ji stato mums nuolatinės jos grumtynes su slibinu ir jas vaizduoja Saulėtosios Moters ženklų. Visi šie Bažnyčios bruožai glūdi pačioje jos prigimtyje. Tačiau visi jie šiandien yra arba pamiršti, arba neigiami. Todėl juos pabrėždama, Dangun Paėmimo dogma darosi ypatingai aktuali ir mūsų laikams prasminga. Kartu tačiau ši tikėjimo tiesa mums rodo, kokio visuotinumą yra įgijęs Marijos veikimas; kaip ji nuo kuklios Nazareto Mergaitės per Jėzaus Motiną yra išaugusi ligi visatos Karalienės, apsiaustos saule ir apvainikuotos žvaigždėmis. Šiandien Paimtoji yra pasidariusi tikraja visų mūsų priebėga ir užtartytoja, nes savo galia ji apima visą pasaulį. Nėra gražesnių žodžių, kurie išreikštų šį Marijos išaugimą, kaip Jėzaus Siracido knygos žodžiai, taikomi ir Nazareto Mergaitės pašaukimui atpirkimo istorijoje:

*Tariau sau: „Palaistysiu savo sodų
Ir sudrėkinsiu savo gėlių lysves.”
Nuostabu, kad mano upelis tapo upe,
Ir mano srovė - jūra (Sir 24, 31).*

MARIJOS GARBINIMO PRASMĖ

Jau iš seno Lietuva yra vadinama Marijos žeme. Ir ne be pagrindo. Mūsų seneliai ir tėvai keldavosi gaigyste ir giedodavo Aušrinę. Nė vienos laidotuvės ar ekzekvijos neapsėdavo be rožinio. Gegužės mėnuo papuošdavo ne tik pievas bei laukus, bet ir altorius bažnyčiose, ir kryžius pakelėse, ir paveikslus seklyčiose. Tiesa, pastaraisiais dešimtmečiais šie *senieji* papročiai kiek apnyko. Užtat pradėjo kurtis *naujų*. Gegužinės pamaldos pradėjo būti gausiau ir mieliau lankomos miestiečių. Išplito Nekaltojo Prasidėjimo šventės minėjimas, kurio anksčiau visai nebūta. Atsirado Marijos sodalicijų, sutelkusių į savo eiles gausius, daugiausia mokslą einančio jaunimo būrius. Mes pamažu keičiame Marijos garbinimo *būdas*, bet pasilieiname ištikimi jo *dvasiai*.

Kodėl tad mes taip giliai ir taip nuoširdžiai garbiname Mariją? Ar tai yra tik mūsų tautos paprotys, kaip budėjimas Velykų naktį, rezurekcija, šventas Dieve; ar gal tai yra pats mūsų religijos pradas, visu grožiu išsiskleidęs Lietuvos žemėje? Kokios prasmės turi Marijos kultas: jos šventės, jos garbei sukurta liturgija, pastatytos bažnyčios, nutapyti paveikslai ir parašytos giesmės? Marija juk nėra Dievas. Marija yra toks pat žmogus kaip ir mes. Nesusipratimas būtų kalbėti apie „moteriškąją dievybę“ krikščionybėje. Jokių dieviškųjų žymių ar savybių Marijai mes neteikiame. Ji yra Viešpaties rankų padaras. Kodėl tad šitą padarą mes keliamo aukščiau už visus kitus? Kodėl litanijoje mes ją padarome Karaliene ne tik mergelių, ne tik kankinių ar išpažinėjų, bet ir patriarchų, ir

pranašų, ir apaštalų, ir galop net angelų, vadinasi, *Valdove visos kūrinijos*? Ar tai yra tik poetiški vardai, ar gal juose slypi gili religinė tikrovė? - Į šitą klausimą kaip tik ir mėginame čia atsakyti.

Palaimintoji tarp moterų

Marijos vaidmuo mūsų religijoje prasideda nuostabiu angelo pasveikinimu. „Angelas Gabrielius buvo Dievo pasiųstas į Galilėjos miestą, kuris vadinasi Nazaretas, pas mergelę, sužadėtą su vyru, vardu Juozapas, iš Dovydo namų; o mergelės vardas buvo Marija. Atėjęs pas ją, angelas tarė: Sveika, malonėmis apdovanotoji! Viešpats su tavimi! Tu palaiminta tarp moterų“ (plg. *Lk 1, 26-28*). Šitame pasveikinime yra suimta visa Marijos esmė. Jis mums atskleidžia pagrindinę Marijos žymę, būtent: *moteriškąjį Marijos vertingumą*. Marija yra angelo sveikinama ne tik kaip tobulas ar šventas žmogus, bet ir *kaip moteris*. Jis ateina jai pranešti, kad ji turės atlikti *moteriškąjį* uždavinį: pradėti ir pagimdyti sūnų, kuris „vadinsis Aukščiausiojo Sūnumi“ (*Lk 1, 32*). Kai Prancūzijos tautinė šventoji Jeanne d'Arc buvo dieviškosios Apvaizdos pašaukta iš tylaus kaimelio į triukšmingą pasaulį, jai buvo patikėta *vyriškoji* misija, būtent: įkvėpti narsos prancūzų kariuomenei ir išgelbėti prieš niokojamą kraštą. Todėl šv. Jeanne d'Arc yra vaizduojama vyriškai: kareivio drabužiais, raita, su šalmu ant galvos, kaip ir visi istoriniai didvyriai. Tuo tarpu Marijai Nazareto namelyje nebuvo uždėta jokia jai svetima pareiga. Jai buvo patikėtas uždavinys, kuriam moterį skiria pati prigimtis ir kurį įvykdyti trokšta kiekviena subrendusi mergaitė. Angelo Gabrieliaus pasiuntinys buvo tikrai moteriškumo gelmių iškėlimas sąmonės švieston. Todėl angelas ir sveikino Mariją kaip palaimintą *tarp moterų*. Ji yra palaiminta ne tuo, kad savo gyvenime atliko ar atliks kurį nors didvyrišką žygį; ne tuo, kad ji gyvens dykumose ir mis skėriais ir šakelėmis, kaip šv. Jonas Krikštytojas; bet tuo, kad savo pašvęstu moteriškumu atsiskleis Šventosios

Dvasios veikimui ir pasidarys Amžinojo Žodžio keliu į žmogiškąją prigimtį.

Iš tikro ką mes žinome apie *asmeninį* Marijos gyvenimą? Beveik nieko. Gali pamaldžių knygų rašytojai kalbėti apie įvairiausias Marijos dorybes; gali legendų kūrėjai išpuosti ją gražiausiomis savybėmis; tačiau niekas negalės paneigti, kad Marijos garbės, jos šventumo, jos kulto šaltinis yra išreikštas dviem pirmaisiais josios litanijos kreipiniais: Šventoji Dievo Gimdytoja! Šventoji Mergelių Mergelė! *Marija yra garbinga tu, kad ji yra Kristaus - Dievo ir Žmogaus - Motina ir sykiu Mergelė.* Tai yra pagrindinė jos asmenybės žymė, kuria ji išsiskiria iš visų kitų ir dėl kurios ji kaip tik yra palaiminta tarp moterų. Tačiau šita žymė yra esmingai susijusi su moteriškumu, su moters prigimties gelmėmis, su amžiniais moteriškosios dvasios ilgesiais, su jos svajonėmis ir troškimais. Marija yra palaiminta tu, kad ji įvykdė visų amžių ir visų tautų moters svajonę: *būti motina ir likti mergele.* Marija yra garbinga ir garbinama *kaip Moteris.* Todėl šv. Bernardas, tasai didysis Marijos garbės skleidėjas, ir kviečia visus, tiek vedusiuosius, tiek netekėjusiąsias, regėti Marijoje savo troškimų įvykdymą. „Garbinkite, sako jįsai, vedusieji žlungančiame kūne kūno pilnatvę, ir jūs, šventosios mergelės, Mergaitės vaisingumą" (*Brev. Rom. dorn 2 oct. mat. in 3 noct.*). Kuno pilnatvę vedusiems ir vaisingumas mergelėms yra tie nepasiekiami idealai, kurie Marijoje vis dėlto sutapo, pasipildė ir įvyko. Tuo būdu Marija pasidarė lūkestis visų luomų, nes savyje ji išvystė visas moteriškąsias galias.

Kokiu būdu? Kodėl moteriškasis Marijos pašaukimas kaip tik ją padarė palaimintąją tarp moterų? Kaip tai įvyko, kad moteriškasis principas, kuris yra gyvas visose moteryse, Marijoje buvo sureligintas, maža to, suantgamtintas ir todėl turėjęs galios pašvęsti visą jos būtybę? šv. Paulius vienoje vietoje yra pasakęs, kad moteris „bus išganyta, gimdydama vaikus" (*1 Tim 2, 15*). Kodėl šitas apaštalo posakis tobuliausiu būdu yra įvykęs kaip tik Marijoje?

Gimdymas yra aukščiausias veiksmas gamtos pasaulyje. Jeigu su kultūra mes siejame kūrimą, tai su gamta tenka sieti

gimdymą. Gimdymas yra vienintelis gamtos atsinaujinimo ir išsilaikymo veiksmas. Iš jo teka nepaprastas gamtinių formų įvairumas. Gimdyme prigimtis pasiekia savo viršūnę. Todėl šitas veiksmas virsta pagrindiniu ir aukščiausiu visos gyvybės uždaviniu. Gamtos padarai neturi kitos paskirties ir kitos prasmės kaip gimdymu pratęsti ir išlaikyti savo rūšį. Gimdymas yra esminė gamtos funkcija.

Žmogus, būdamas gyvosios gamtos dalelė ir turėdamas savyje šios gamtos pradą, taip pat nešioja savyje gimdomąjį principą. Tiesa, jis nėra žmogui nei toks būdingas, nei toks esminis, kaip visai kitai gamtai. Žmogus nemiršta ne tik savo rūšimi, bet ir savo siela, ir savo kūryba: *Non omnis moriar* (Horacijus). Todėl gimdymas nėra esminė funkcija žmogaus gyvenime. Tačiau vis tiek jis yra vienintelis šaltinis *naujam* žmogui atsirasti. Žmogaus buvimas gimdymu neišsisemia. Vis dėlto ir žmogiškajame, ypatingai moteriškajame, gyvenime jis užima reikšmingą vietą ir virsta svarbiu uždaviniu, kuriam prigimtis yra parengusi abi lytis, ypač moteriškąją. Todėl visais amžiais ir visose tautosose gimdymas buvo paslaptingas ir šventas dalykas, nes jis perteikia žmogui gyvybę. O atsimenant, kad Viešpaties planuose jis buvo skirtas perteikti ir dieviškajai malonei (rojinėje būsenoje), sakralinis gimdymo pobūdis bus visiškai suprantamas.

Tačiau svarstant gimdymą dabartinėje tvarkoje, jis pasirodo mūsų akims nešinas didelėmis žaizdomis. Pirmoji moteris, paklausiusi žalčio vilionės ir sulaužiusi Viešpaties įsakymą, užtraukė nuodėmės prakeiksmą pirmiausia sau pačiai *kaip moteriai*, visam moteriškajam savo prigimties uždaviniui ir pašaukimui. Išstremta iš rojaus, ji turėjo *skausmuose gimdyti*, skausmuose ne tik fizine, bet ir dvasine, o ypač religine prasme. Fiziškai šitas uždavinys turėjo suardyti jos kūno pilnatvę. Dvasiškai jis turėjo pavergti dvasią aistrai; religiškaai jis turėjo perteikti gimtąją nuodėmę. Tuo būdu gimdomasis principas nuodėmės buvo apgadintas. Jis neteko pirmykščio skaidrumo bei nekaltumo. Užtuot buvęs džiaugsmingu aktu naujoms būtybėms kilti, jis virto sykiu ir priemone senosioms irti ir žlugti. Užtuot buvęs žmogiškosios dvasios keliu į kitą

asmeninę dvasią, jis virto jos pavergimu biologiniam gaivalui. Užtuot buvęs keliu dieviškajai malonei skleistis naujuose žmonėse, jis virto nuodėmės ir dieviškosios rūstybės perteikėju. Todėl nors pats savyje gimdymas yra nuostabus ir šventas, tačiau mūsų nuodėmingajame buvime jis yra pasidaręs ydingas ir suteptas, reikalingas atpirkimo, kaip ir visi kiti mūsų veiksmai.

Marijos būtybėje jis kaip tik ir buvo *atpirtas*. Moteriškoji paskirtis gimdyti Marijoje buvo išvaduota iš nuodėmės pažadintų netobulybių, buvo išskaistinta ir perkeista. Marija gimė ir gimdė, tačiau taip, kad nuodėmės prakeiksmas nepalietė šių aukščiausių moteriškosios prigimties aktų. Pažėistas gimdomasis principas Marijoje buvo atitiestas į pirmykščią jojo būseną. Ir tuo Marija kaip tik pasidarė palaiminta tarp moterų. Lankydama Elzbieta, Marija savo giesmėje „Magnificat“ pati kalbėjo, kad „didžiųjų dalykų padarė man Visagalis ir šventas yra jo vardas“ (*Lk 1, 49*). O šitie didi dalykai tarp kitų yra ir gimdomojo principo jos būtybėje išvadavimas iš nuodėmės pasėkų. *Marija yra šventa savo moteriškojoje prigimtyje; ji yra vienintelė šventa kaip moteris*. Ir kaip tik todėl ją vadins palaiminta visos kartos. Giesmė „Magnificat“ yra moters laimėjimo himnas. Tai pergalės giesmė. Tai giesmė, kuri, pasak šv. Augustino, „sunaikino Ievos dejones“ (*Brev. Rom. mat. in Nat. B. M. V. 2 noct.*). Visos moterys trokšte trokšta, kad moteriškasis jų pašaukimas būtų išvaduotas iš anksčiau minėtų ydų; kad jis nebūtų ardyimas, dvasios pavergimas ir nuodėmės perteikimas. Tačiau nė viena moteris savomis pastangomis negalėjo atitiesti Ievos palikimo. Nė viena moteris negalėjo savo paskyrimo gimdyti išvaduoti iš nuodėmės prakeiksmo. Todėl jos visos su didžiausiu džiaugsmu sveikina Mariją, nes joje kaip tik regi šių lūkesčių išsipildymą. Joje jos regi Ievos prakeiksmo pašalinimą, bent principinį, bent vienoje būtybėje, kas yra laidas visam moteriškosios lyties atpirkimui. *Marija yra moters įvykdymas*. Ir jos himnas „Magnificat“ yra kiekvienos moters himnas. Tai moteriškumo gelmių ir esmės kantata. - Kokiu būdu šis moteriškasis atpirkimas Marijoje įvyko?

Nekaltai pradėtoji

Jeigu amžinuosiuose Dievo planuose buvo numatyta ant-
rajam Švenčiausiosios Trejybės Asmeniui tapti žmogumi, su-
taikant „per jį su savimi visa, kas yra žemėje ir danguje“ (Kol
1, 20), tai šitas planas galėjo įvykti *tiktai gimimo* būdu. Am-
žinasis Logas galėjo tapti žmogumi, gimdamas iš moters. Tai
buvo vienintelis būdas pasidaryti mūsų broliu, mūsų gimini-
nės atžala. Todėl pranašai, skelbę ilgus amžius Mesijo atėjim-
ą, skelbė sykiu ir šio atėjimo būdą, kuris pranašo Izaijo bu-
vo aiškiai išreikštas: „Mergaitė *pradės ir pagimdys*“. Gimimas
buvo tas kelias, kuriuo Dievas galėjo nusileisti į vargingą mū-
sų žemę.

Tačiau kaip tik dėl to Dievas turėjo pasirinkti moterį, kuri
būtų Jo Motina. Izraelio tautoje ši mintis buvo labai gyva.
Kiekviena izraelite, žinodama, kad Dievas turės gimti, sten-
gėsi ištekėti, turėdama slaptą viltį, gal gi ji bus toji išrinkto-
ji, iš kurios Viešpats pasiims žmogiškąją prigimtį. Noras iš-
tekėti, tiesa, buvo tragiškas nesusipratimas. Bet apie jį kalbė-
sime vėliau. Šiuo tarpu norėjome tik pastebėti, kad Izraelis
suprato Mesijo atėjimo būdą ir žinojo, jog viena jo moterų
turės Jam duoti žmogiškąją gyvybę. Bet juk kiekviena mote-
ris yra gimusi. Kiekviena tad yra paliesta ano minėto nuo-
dėmės prakeikimo, kuris lydi gimdymą ir kuris žmogų pa-
daro ne Dievo vaiku, bet atkritėliu nuo Dievo. Pirmykštė
Adomo nuodėmė yra perteikiama kaip tiktai gimdymo ke-
liu. Mes *gemame nuodėmingi kaip tik todėl, kad gemame*. Gimi-
mu mes susirišame su visa žmonija ir įsijungiamo į nuodė-
mingąjį jos paveldėjimą. Taip yra su visais žmonėmis ir su
visomis moterimis. Visos jos yra gimusios ir todėl visos yra
paliestos nuodėmės. Gimtoji nuodėmė yra nešama prigim-
tojo gimdomojo principo ir tuo būdu perduodama iš kartos
į kartą. Tai yra savotiškas religinis paveldėjimas.

Tačiau argi galėjo Dievas įsikūnyti nuodėmingoje mote-
riškojoje prigimtyje ir gimti iš nuodėmingos moters? Tegul
šita moteris asmeninėmis savo pastangomis būtų buvusi ir
švenčiausia. Tegul asmenine savo valia ji nebūtų padariusi

nė mažiausios nuodėmės. Bet ji pati nebūtų galėjusi sunaikinti savyje ano nuodėmingo paveldėjimo, kuris slypi ne asmeniniuose mūsų noruose bei pastangose, bet pačioje mūsų prigimtyje. Kaip ne mūsų asmeniniu veiksmu gimtoji nuodėmė buvo padaryta, taip ir ne asmeniniu mūsų žygiu ji yra išnaikinama. Ji glūdi kažkur mūsų prigimtyje, ir kas šioje prigimtyje dalyvauja, tuo pačiu dalyvauja ir nuodėmėje. Todėl jokia moteris, net ir žinodama, kad ji turės būti Viešpaties motina, nebūtų galėjusi savo prigimties paruošti taip, kad ši būtų virtusi vertu Dievo keliu į žmoniją. O vis dėlto *reikėjo*, kad taip būtų. Kristus turėjo prisiimti *visą* žmogiškąją prigimtį. Jis turėjo būti *tikras* žmogus, ne žmogaus iliuzija, šešėlis, šmėkla, kaip pirmaisiais amžiais skelbė doketų erezija. Tačiau Dievas negalėjo prisiimti nuodėmės. Nuodėmė nebuvo ir nėra sudedamasis žmogiškosios prigimties pradas. Ji yra atėjusi prigimčiai iš šalies. Ji kenkia prigimčiai ir ją ardo. Todėl Kristus turėjo prisiimti visą žmogiškąją egzistenciją, išskyrus nuodėmę. Tačiau kaip tik dėl to Jis galėjo įsikūnyti tik tokioje moteryje, kuri nė vieną savo buvimo momentą nebūtų buvusi nuodėminga. Tai yra Nekaltojo Prasiidėjimo esmė.

Nekaltasis Prasiidėjimas yra kartais suprantamas kaip Marijos gimimas kitokiu būdu negu visų. Bet tai yra klaida. *Marija prasiidėjo ir gimė taip, kaip ir mes visi*. Ji buvo pradėta savo tėvų visai prigimtuojų keliu. Šiuo atžvilgiu tarp jos ir mūsų skirtumo nėra. Skirtumas prasideda ne fizinėje, bet *religinėje* srityje. Nors savo prasiidėjimo būdu Marija įsijungė į Adomo giminę, tačiau Dievas specialiu savo aktu apsaugojo ją nuo gimtosios nuodėmės. *Marija prasiidėjo ne nuodėmingai, bet nekaltai*; nekaltai ta prasme, kad gimtoji nuodėmė nepalietė jos sielos. Kiekvienas žmogus prasideda nuodėmingai ne todėl, kad pats pradėjimo aktas savyje būtų nuodėmingas, bet todėl, kad šiuo aktu žmogus įsijungia į *nuodėmingąjį* Adomo palikimą, prisiimdamas ne tik jo pasėkas, bet ir pačią kaltę. Žmogus gema kaltas Dievo akyse ir todėl reikalingas atpirkimo. Marija atpirkimo taip pat buvo reikalinga. Tačiau jos atpirkimas, kaip gražiai kitados yra suvokęs Dunsas Škotas,

buvo ne nuvalantysis, kaip mūsų visų, bet *apsaugojantysis*. Dievas tartum užtvėrė Adomo kaltės galią, kad ji nesuteptų Marijos būtybės. Todėl šita būtybė pasiliko šventa ir nekaltą. Ji pasiliko tokia, kokia Ieva buvo prieš puolimą. Marija prasidėjo ir gimė tokia, koks buvo žmogus, tik išėjęs iš Viešpaties rankų ir koks būtų pasilikęs visą laiką, jeigu nebūtų nusidėjęs. *Marija yra atstatytasis žmogus*, atstatytasis ne pasaulio pabaigoje per visuotinę kančią ir mirtį, bet laikų viduryje per Viešpaties galybę. Marija yra rojaus atžala, Dievo išauginta šioje nuodėmingoje žemėje. Per Nekaltąjį Prasidėjimą Marijoje atsinaujino rojinis pirmykščio žmogaus nekaltumas. Todėl liturgija ir vadina Mariją antrąja Ieva, rojaus gėlele, gražiausiu balandėliu ir jos Nekaltojo Prasidėjimo šventę apipina gražiausiomis psalmėmis, himnais ir skaitymais, nes ši šventė yra pirmoji žmogaus atpirkimo šventė. Kaip rojuje moteris pirmoji nusidėjo, taip istorijoje Dievas moterį pirmąją atpirko. Ir ši pirmoji atpirktoji moteris yra Marija. Nenuostabu todėl, kad Bažnyčia džiūgauja, švęsdama šią pirmąją atpirkimo šventę, kadangi ji buvo aušros ženklas, kad paskui eina ir Didžioji visuotinio atpirkimo Saulė - Kristus. Marijos pavadinime „Aušros žvaigždė“ kaip tik ir glūdi ši prasmė.

Nekaltasis Prasidėjimas sulaužė aną fatališkąją nuodėmės taisyklę, kad gimdymas padaro žmogų Dievo priešu. Moteriškasis pašaukimas gimdyti Marijos gimime išsivilkė iš religinio prakeikimo ir vėl įgijo aną pirmąjį pobūdį, kurį jis turėjo rojinėje būsenoje. Tuo būdu Marija buvo paruošta būti Logo keliu į pasaulį. Būdama atpirkta savo moteriškumo gelmėse, Marija atskleidė savo prigimtį Šventosios Dvasios veikimui, davė žmogiškąją gyvybę mūsų Išganytojui ir tuo būdu tapo mūsų atpirkimo dalininke ir bendradarbe. Mūsų atpirkimas prasideda su Marijos Prasidėjimu, eina per jos sutikimą būti Kristaus Motina ir baigiasi jos išaukštinimu, apie kurį mums kalba Apreiškimas ir kurį mes paliesime kiek vėliau. Marija dalyvauja išganyto aktauose ne tik kaip objektas, bet ir kaip aktyvi veikėja. Jos gyvenimas yra ne kas kita, kaip jos Nekaltojo Prasidėjimo išsiskleidimas.

Visada mergelė

Marijos Nekaltasis Prasadėjimas sulaužė Ievos užtrauktą prakeiksmą gemant prisiimti gimtąją nuodėmę ir tapti Dievo rūstybės vaiku. Marijos *gimdymas* turėjo sulaužyti kitą to paties prakeiksmo užtrauktą ydą, būtent: suardyti kūno pilnatvę ir netekti nekaltybės. Ir šis antrasis dalykas turėjo būti pažymėtas ne mažesne Dievo malone, kaip ir pirmasis. Jei gu Marija *gimė* fiziškai taip, kaip ir visi žmonės, tik nepaliesta gimtosios nuodėmės, tai ji *gimdė* jau visiškai nuostabiu antgamtinio būdu. Angelas Gabriėlius, pasveikinęs Mariją, tuoju paaiškino jai, koku reikalu jis yra pas ją Viešpaties siūstas: „Štai tu pradėsi iščiose ir pagimdysi sūnų, kurį pavadinsi Jėzumi" (*Lk 2, 32*). Tada Marija paklausė: „Kaip tai įvyks, jeigu aš nepažįstu vyro?" (*Lk 2, 34*) Ir šitoje vietoje angelas kaip tik nurodė tąjį nuostabų antgamtinį būdą, kuriuo Kristus turėjo prisiimti žmogiškumą iš Marijos prigimties: „Šventoji Dvasia nužengs ant tavęs ir Aukščiausiojo galybė pridengs tave savo šešėliu; todėl ir tavo kūdikis bus šventas ir vadinamas Dievo Sūnumi" (*Lk 2, 35*). Čia pat angelas, tartum paaiškindamas, pridėjo: „nes Dievui nėra negalimų dalykų" (*2, 37*). Supratusi angelo paaiškinimą, Marija davė savo sutikimą, sakydama: „Štai aš Viešpaties tarnaitė, tebūna man, kaip tu pasakei" (*2, 38*). Ir tą momentą angelo pasiuntinybė baigėsi. Dieviškasis Žodis prasidėjo Marijoje, ir „angelas pasitraukė" (*2, 38*). Marija tapo Kristaus *Motina*.

Tačiau ji pasiliko ir *Mergelė*. Marija kaip tik todėl angelą ir klausė, kaip *tai* įvyks, nes paprastu prigimtuoju būdu būti motina ji nenorėjo. Motiniškumas yra kiekvienos moters ilgesys. Tapti motina yra kiekvienos moters svajonė. Tačiau čia, žemėje, motiniškumas yra susijęs su mergystės paneigimu. Tuo tarpu Marija buvo pasiryžusi likti mergelė. Todėl ji kratėsi ne motinystės, kas būtų buvę priešinga giliausiai jos kaip moters prigimčiai, bet tiktai žemiškuoju netobulu motinystės *būdu*, kuris turėjo suardyti jos kūno pilnatvę. Tačiau gavusi angelo patikinimą, kad mergystės vertybė jai nebus paneigta, ji tuo-

jau sutiko. Tą valandą mergystė susijungė joje su motinyste, sudarydamos pilnutinį ir tobulą moteriškumą ir Mariją iškel-
damos ligi moteriškojo pasaulio viršūnių. Bažnyčia teigia Ma-
rijoje abi šias moteriškasias vertybes. Savo dogmomis ji skel-
bia, kad Marija yra Dievo Gimdytoja ir sykiu Mergelė visą sa-
vo gyvenimą. Jeigu mūsų sąmonėje šie dalykai atrodo
nesuderinami, tai nepamirškime, kad jie nesuderinami atro-
dė ir pačiai Marijai. Iš čia kilo jos klausimas „kaip tai įvyks“
ir angelo patikinimas, kad tai įvyks Aukščiausiojo Galybe, nes
Dievui nieko nėra negalima.

Nepaprastai įdomus yra tasai psichologinis kelias, kuriuo
Marija ėjo ligi savo motinystės. Kaip Raštas ir tradicija teigia,
ji buvo pasiryžusi netekėti. Jeigu ji buvo sužadėta su Juoza-
pu iš Dovydo giminės, tai tik dėl visuomeninių ano meto pa-
pročių, nes Izraelyje moteriai buvo gėda likti netekėjusiai. Ir
šita gėda anoje tautoje turėjo žymiai gilesnį pagrindą negu
mūsoji senmergystė. Izraelis buvo Dievo išrinktoji tauta, iš ku-
rios turėjo gimti Mesijas. Todėl iš *principo* kiekviena izraelite
galėjo turėti vilties būti šio pažadėtojo Mesijo motina. Nė vie-
na, be abejo, nežinojo, kada Dievui patiks siųsti savo Sūnų į
moters iščias. Tačiau visi žinojo, kad vieną momentą tai įvyks.
Todėl Izraelio moterų svajonės buvo visiškai suprantamos.
Netekėti joms atrodė negarbinga, nes tuo būdu išsižadama ga-
limybės būti Išganytojo motina. O gal net einama prieš Vieš-
paties valią, nes kas gi žino, kurią moterį Dievas yra išrinkęs:
gal kaip tik tą, kuri nenori tekėti. Šiuo atžvilgiu netekėjimas
izraelitėms atrodė kaip Dievo valios - bent galimos - laužy-
mas. Štai kodėl Marija buvo sužadėta su Juozapu, kad bent
iš viršaus atrodytų, jog ji susitaikanti su garbingu savo tau-
tos papročiu.

Tačiau savo viduje Marija šio nuostabaus pašaukimo bu-
vo atsisakiusi. Ji buvo per daug kukli, kad būtų galėjusi sva-
joti apie tokią nepaprastą garbę - pagimdyti Dievo Sūnų. Tai
ji paliko kitoms, vertesnėms už ją, o pati pasiryžo likti mer-
gelė. Angelui ji aiškiai pasakė: „Aš nepažįstu vyro“. Marija,
kaip visos izraelitės, buvo įsitikinusi, kad Išganytojas ateis
paprastu prigimtojo gimimo keliu, kildamas iš vyro ir mo-

ters santykių. Kadangi ji nutarė vyro nepažinti, todėl apie garbę tapti Mesijo motina jai atrodė nėra ko nė svajoti.

Bet kaip tik šitoje vietoje Marija laimėjo. Sąmoningu atsisakymu Mesijo motinos garbės ji išpėjo Išganytojo gimimo būdą ir savo gyvenimą taip sutvarkė, kad jo forma kaip tik šį būdą atitiko. Pranašas Izaijas aiškiai buvo pasakęs, kad *mergaitė* pradės ir pagimdys sūnų, kurio vardas bus Emanuelis, vadinasi, Viešpats su mumis. *Mergaitės*, vadinasi, moters kuri liks mergele, gimdymas kaip tik, pasak pranašo, turėjo būti ženklas, kad Gimusysis nebus paprastas žmogus, bet Dievo žadėtasis Mesijas. Tuo tarpu kaip tragiškai Izraelis šios pranašystės nesuprato! Visos jo moterys skubinosi ištekėti, skubinosi pažinti vyrą, kitaip sakant, skubinosi kaip tik nustoti buvusios mergelėmis, tuo būdu paneigdamos pagrindinę sąlygą tapti Dievo Sūnaus motina. Jos visos tapo *moterimis*. Tuo tarpu pranašas kalbėjo apie *mergaitę*. Ir tik viintelė Marija, laisvai atsisakiusi šios garbės, ją pelnė, nes paliko mergelė ir išpildė pranašystės sąlygą. *Marijos mergystė kaip tik buvo pagrindas jos motinystei*. Ji tapo motina kaip tik todėl, kad buvo ir norėjo būti mergelė. Motinystė joje buvo tiktai jos mergystės išsiskleidimas ir galutinis įvykimas. Motinystė yra gamtinis dalykas. Tuo tarpu mergystė yra dvasia. Kas siekia dvasios, tam gamta ateina savaime. Bet kas siekia gamtos, dvasia nuo to tolsta ir sykiu gamtą naikina. Izraeličių pastangos ištekėti ir Marijos pasiryžimas likti netekėjusiai yra nepaprastai gilūs simboliai visam žmogaus, o ypač moters, gyvenimui. Jeigu moteris siekia tiktai motinystės, nesirūpindama, kas ir kaip ją globos kaip mergaitę, nes moteris turi likti mergaite nors dvasine prasme, tai dažniausiai tokia moteris praranda ir mergystę ir motinystę, pasidarydama *hetera*. Tačiau jeigu moteris pirmoje vietoje ieško vyro, kuris bus jos sužadėtinis ir globėjas per meilę, tai ji pasilieka ir mergaite, ir tampa motina, nes meilė visados yra vaisingumo pradas. Čia, kaip ir visur, tinka Kristaus žodžiai: „Ieškokite visų pirma Dievo Karalystės, o visa kita bus pridėta“ (plg. *Lk 12, 31*). Dievo Karalystė vyro ir moters santykiuose yra meilė. Jos tad visų pirma tenka ieškoti. O visa kita

ateina savaime, kaip dieviškosios santvarkos priedas ir papildas. Marijos gyvenime šitas dėsnis įvyko tobuliausiu būdu. Tačiau jis įvyksta kiekvienos moters gyvenime, kuri pirmoje eilėje yra sužadėtinė-mergelė, sujungta su savo vyru ne tiek kūno, kiek meilės ryšiu.

Amžinasis moteriškumas

Sujungdama savyje aukščiausias moteriškasias vertybes, Marija tapo ne tik malonės pilnaja, ne tik palaimintą tarp moterų, bet ir tuo amžinojo moteriškumo idealu, į kurį krypsta visų mūsų akys. Marija yra pilnutinė Moteris. Moterį mes visada išgyvename, kaip gyvybės davėją ir sykiu kaip gyvybės priėmėją į savo mylinčias bei globojančias rankas. Mes ne tik gemame iš moters, bet mes norime, kad ir mirties valandą mums akis užspaustų kuri nors mūsų mylima moteris: motina, žmona, sesuo ar mylimoji. Gyvybės buvimas yra supintas su moteriškąja būtybe, ir šiuo supynimu mes nei norime, nei galime nusikratyti. Taip yra ne tik individualiai su kiekvienu iš mūsų. Taip yra ir kosmiškai su visu pasauliu. Moteriškasis pradas yra gyvybės versmė ir jos užbaiga ne tik mums asmeniškai, bet ir visai būčiai. Būties pradžioje ir jos pabaigoje taip pat stovi Moteris. Ji tartum šitą būtį pagimdo ir po ilgų istorinių amžių užspaudžia jai akis.

Ir štai krikščionybėje šita moteriškąja būties pradžia ir pabaiga kaip tik yra Marija. Krikščioniškasis Apreiškimas ją stato ne tik žmonijos, bet ir viso pasaulio pradžioje. Tas pats Apreiškimas rodo mums Mariją ir amžių pabaigoje. Tuo Marija virsta anuo amžinuoju moteriškumu, kuris būtį iš savęs išleidžia ir vėl ją į save suima. „Viešpats sukūrė mane savo kelių pradžioje, kaip pirmą savo ankstesnių darbų... kai dar nebuvo gelmių, aš buvau pagimdyta, kai dar nebuvo tekančių šaltinių. Prieš padedant kalnų pamatus, prieš kalvas aš gimiau. Žemės ir laukų jis dar nebuvo padaręs nei pirmųjų molio grumstų. Aš ten buvau, kai jis dėjo dangaus skliautą į vietą,

kai nubrėžė ratą ant bedugnės paviršiaus, kai tvirtino aukštai dangaus skliautą, kai įrengė bedugnės šaltinius, kai paskyrė jūrai ribas,... kai nustatė žemės pamatus. Tuomet aš buvau jo talkininkė" (*Pat 8, 22-30*). Senajame Testamente šie žodžiai yra taikomi Dieviškajai Išminčiai - Sofijai. Tačiau Bažnyčia juos taiko Marijai, jungdama tuo būdu ją su Dieviškąja Išmintimi ir padarydama ją anuo pirmųkščių pradų, kuris glūdi amžinuosiuose Viešpaties planuose, kaip jų įvykdymo apsprendėjas ir tvarkytojas. Tą pačią mintį pasako ir kita Šventojo Rašto vieta: „Išėjau iš Aukščiausiojo lūpų ir tarsi migla apdengiau žemę. Gyvenau dangaus aukštybėse, o mano sostas buvo debesies stulpe. Apėjau dangaus skliautą pati viena ir išvaikščiojau bedugnės gelmes. Valdžiau jūros bangas ir visą žemę, visas tautas ir gentis. Visur ieškojau poilsio vietos, kurioje turėčiau gyventi" (*Sir 24, 3-7*). Jeigu tad prelatas A. Dambrauskas-Jakštas sakydavo, kad dieviškojoje kūryboje yra dalyvavę angelai, tai ši jo mintis ypatingu būdu tinka Marijai. *Marija yra ne tik atpirkimo, bet ir kūrimo bendrininkė; bendrininkė ne individualiomis savo pastangomis, bet kaip siekiamasis pradai, kaip tikslas, kaip visuotinė jėga, kuri perskverbia daiktus pačioje jų būtyje. Kaip visas gamtinis pasaulis siekė žmogaus, taip žmogiškasis pasaulis - gamtinėje savo tvarkoje - siekė Marijos. Marija yra žmogiškojo pasaulio aukščiausias siekimas. Todėl ji ir stovi pradžioje: prima in intentione. Savo siekiamąja veikme, savo pasiilgimu ji nusitęsia ligi daiktų pradžios ir gyvena juose visuose.*

Tas pat yra ir su prigimtojo pasaulio pabaiga. Apreiškimai, vaizduodamas žmogiškosios istorijos išsimezgimą, pasakoja mums apie moterį, kuri yra apsiausta saule, mėnulis po jos kojomis ir ant galvos dvylikos žvaigždžių vainikas. Šitoji moteris yra persekiojama slibino, kuris tyko praryti jos kūdikį. „Bet moteriai buvo duoti du didžiojo erelio sparnai skristi į dykumą, į savo būstinę" (*Apr 12, 14*). Slibinas jos neįveikė ir nuėjo kariauti su „kitais jos palikuonimis, kurie laikosi Dievo įsakymų" (*Apr 12, 17*). Šitas slibinas yra tas pats senasis Dievo priešininkas, apie kurį dar Senojo Testamento pačioje pradžioje pasakyta, kad Viešpats padarys moterį žal-

čio priešų, kad jos atžala sutrins jam galvą, o jis tykos jai įgelti į kulnį. Kova tarp slibino ir moters trunka nuo pat pasaulio pradžios ir truks ligi jo pabaigos, nes tai yra žmogiškojo gyvenimo kova. Kiekviena moteris dalyvauja šioje kovoje ypatingu būdu, nes kiekviena dalyvauja ypatingu būdu ir žmogiškajame gyvenime, ne tik jį pradėdama, bet ir jį ugdydama, ir jį kilnindama bei kultūrinama. Ispanų filosofas Jose Ortega y Gassetas moteriai skiria „būti konkrečiu idealu, vyrų užbūrimu ir iliuzija“ (*Über die Liebe*, Stuttgart, 1949, p. 21). Tačiau šitą užbūrimą bei iliuziją Ortega supranta ne paviršutiniškai, bet giliausia prasme, būtent: „ryšium su vyro tobulinimu“ (p. 29). Čia kaip tik ir glūdi didžioji moters reikšmė. „Bet kuri vyro sukurta pažanga jo veikalais nepaliečia gyvenimo branduolio, - teigia Ortega. - Atvirkščiai, moters pažanga yra aukštesnės rūšies; ji liečia patį mūsų gyvenimą ir yra naujo žmogiškumo gemalas“ (p. 33). Kaip tik todėl moteris ir įsijungia ypatingu būdu į žmogiškąją mūsų būtį ir dalyvauja jos kovoje, anoje amžinoje kovoje už galutinį visų mūsų likimą. Marija, kaip aukščiausia moteriškumo išraiška, turi šioje kovoje didžiausią dalį. Jeigu kiekviena moteris šiame amžiname ir visuotiniame fronte užima tik mažą jo sritelę, tai Marija apima jį visą. Pralaimėjus kovą pirmajai žemiškajai moteriai, Marija stoja jos vietoje kaip Naujoji Ieva ir veda šią kovą per visus laikus ligi amžių pabaigos. Užtat ji ir išeis laimėtoja. Pastarąją žemiškosios istorijos valandą ji pasirodys ne paprastos kuklios mergaitės pavidalu kaip Nazarete, bet apsisiautusi saule, mėnuliu po kojomis ir žvaigždėmis ant galvos; pasirodys kaip visos kūrinių Karalienė ir Valdovė. Buvusi jėga ir planu šiai kūriniųjai kilti, ji surinks ją visą aplink save, kada Dieviškoji Galybė savo veiksmu šią kūriniųją iš naujo perkurs.

Šiuo atžvilgiu Marija įgyja ne tik moralinės, bet ir metafizinės prasmės. Visi filosofai, kurie yra tik kalbėję apie pasaulio sielą, Mariją laikė šiąja jungiamąja visatos jėga. Filosofiniuose svarstymuose (płg. Solovjovą, Bulgakovą) Marija yra pasaulio vienybės ir grožio pradas. Ji teikia jam gyvybės ir šilumos. Ji padaro, kad pasaulis virsta žmogaus gyvenamąja

vieta, jo tėviške, kurion jis vėl grįš, prisikėlus jo kūnui. Moteriškasis pradas, išplitęs Marijoje ligi visos būties, pripildo šią būtį jaukumo ir patrauklumo. Marijos dėka žemė darosi švelni ir todėl pakeliama, nepaisant, kad ji vis dėlto ir toliau pasilieka „ašarų slėnis“. Todėl liturginė kalba, norėdama išreikšti šią metafizinį grožio pradą Marijoje, renkasi kuo gražiausius palyginimus, kuo nuostabiausius vaizdus ir jais apvelka Marijos būtybę. Duodama grožio, šilumos ir gyvybės pasauliui, Marija viso to turi savyje perteklių ir spinduliuoja į aplinką. Todėl susilietimas su Marija yra galimas tiktai grožio ir meilės keliu. „Išaugau kaip kedras Libane, lyg kiparisas ant Hermono kalno. Išaugau lyg palmė En Gedyje, lyg oleandrų krūmai Jeriche. Kvepėjau lyg cinamonas ar sotvaras ir skleidžiau malonų kvapą lyg geriausia mira" (*Sir 24, 13-15*). Tai žodžiai, kuriais Bažnyčia nori išreikšti Marijos būtybės krikščionių grožį. O argi ne jautriausios meilės žodžiais šaukiasi žmogaus dvasia Marijos jos aplankymo šventės mišiose: „Kelkis, mano meile, mano gražioji, eikš! Juk žiema jau pasibaigė, lietūs praėjo ir nuščiuvo. Gėlės pražydo žemėje, atėjo metas vynmedžius genėti, ir purplėlis jau burkuoja mūsų šalyje. Figmedis nokina žalius vaisius, ir vynmedžių žiedai tvinsta maloniais kvapais. Kelkis, mano meile, mano gražioji, eikš! O mano balande uolų plyšyje, uolos prieglobstyje, leisk man pamatyti tavo veidą ir išgirsti tavo balsą, nes tavo balsas toks mielas ir tavo veidas gražus" (*Gg 2, 10-14*). Tai, ką čia Saliamonas skyrė savo Sulamitei, Bažnyčia vėl perkelia Marijai, nes nėra labiau mylimos, gražesnės ir artimesnės moters kiekvieno žmogaus širdžiai, kaip Marija. Apie Mariją mes negalime nei mąstyti, nei kalbėti nepoetiškais vaizdais ar žodžiais. Marija mums įkvepia grožio ir meilės, nes ji pati yra jo šaltinis ir nešėja, kaip ir kiekviena žemės moteris, toji silpna Marijos atšvaitėlė.

Todėl visais laikais ir visose Mariją garbinančiose tautose ši Amžinoji Moteris yra buvusi didelio meno šaltinis. Iš jos kulto išdygo genialių madonų ciklas. Rafaelio, Fra Angelico, Dürerio, Murillo, Rubenso ir kitų dailininkų. Iš jos kulto kilo nuostabių giesmių, kaip Palestrinos „Stabat Ma-

ter", liturginė „Salve regina“, Schuberto „Ave Maria“, Sasnausko „Marija, Marija“ ir t. t. Iš jos kulto atsirado pasaulinių lyrikos kūrinų, kaip Eichendorfo, Novalio, Rilke's arba kad ir Dante's Marijos pagarbinimas „Dieviškosios komedijos“ pabaigoje. Menininkai, kurie gal labiau negu kiti kurie žmonės jaučia moteriškumo vaidmenį mūsosios būties sąrangoje, savaimė klysta į Mariją, nes joje regi amžiną ir nepriylgstamą šito moteriškumo įsikūnijimą ir buvimą. Kiekviena moteris, kurią jie kada nors yra mylėję ar gerbę, jiems pasidaro tik kelias į Mariją, tik netobula šios Pilnutinės Moters išraiška. „Aš Tave matau tūkstantyje paveikslų, - sako Novalis, - bet nė vienas negali man išreikšti to, ką aš regiu savo širdyje“. Tai yra kiekvieno menininko, maža to, kiekvieno žmogaus posakis, kuriuo jis gali apibūdinti savą Marijos išgyvenimą. Žmogui Marija apsireiškia kiekviename žingsnyje. Mes ją regime tūkstančiuose moterų ir mergaičių. Tačiau nė viena jų negali išsemti to amžinojo moteriškumo, to dieviškojo moters idealo, tos dieviškosios grožio pilnybės, kurią žmogus regi bei išgyvena Dievo Motinoje ir sykiu Mergeleje Marijoje. Užbaikime šį straipsnį Šventojo Rašto žodžiais, kuriuose Bažnyčia brevijoriaus maldose taip pat taiko Marijai: „Kurie mane randa, randa gyvenimą ir semiasi Viešpaties išganymo. Visi, kurie manęs nekenčia, myli mirtį“. Rasti Mariją reiškia rasti visokeriopos gyvybės bei išganymo šaltinį. Nekęsti Marijos, reiškia nekęsti gyvybės ir tuo pačiu mylėti mirtį.

KULTŪRINĖ MARIJOS REIKŠMĖ

Kserksas, pasiekęs persų karaliaus sostą, surengė didžiąją šventę. Ištisą pusmetį traukėsi iškilmės. Pradžioje sukviėtė karo vadus, didikus, toliau pirklus, valdininkus, o paskutinę savaitę visa tauta turėjo sueiti ir užbaigti tokios pergalės paminėjimą. Čia visi turėjo progos nustebti karaliaus dvaro turtingumu, puotos didingumu ir valgių bei gėrimų įvairumu. Paskutinę dieną karalius panorėjo tautai padaryti didžiausią džiaugsmą. Jis paprašė karalienę, pasipuošusią puikiausiais drabužiais, su karališku vainiku ant galvos, išeiti ir pasirodyti miniai. Ji taip padarė, ir tuo iškilmės buvo baigtos.

Šis pasakojimas slepia savyje gilią tiesą. Jis parodo, kad kiekvienas džiaugsmas nebus pilnas, jei jame nedalyvaus moteris. Tą patvirtina visų šeimynų šventė, kur motina turi visados pirmąją rolę; tą pat rodo ir vidurinių amžių legendos, kronikos, dailiosios literatūros veikalai, aiškiai pabrėžia, jog moters dalyvavimas puotose ar iškilmėse būdavo visados būtinas. Mūsų laikų pasilinksminimai - gal ir nesąmoningi - šitą tiesą dar labiau sustiprina.

Dėl ko taip yra? Per lėkšta būtų tam priežasties ieškoti priešingų lyčių patraukime. Koks čia gali būti patraukimas šeimų šventėse arba tautos iškilmėse, kur karalienė ar prezidentienė visados dalyvauja? Priežastis yra daug gilesnė. Ji glūdi bendrajame moteriškumo paskyrime, ji yra to amžinojo moteriškumo išraiška. Bet koks gi yra tas moters paskyrimas? Kas yra tas amžinasis moteriškumas? Paiėškokime tam idealios istorinės moters ir panagrinėkime josios ypatybes.

Moters idealas yra Marija. Savo nuolankiais žodžiais „Štai aš Viešpaties tarnaitė“ ji perkeitė pasaulio moteriškumą iš pat pagrindų. Pirmiau moteris buvo pražūtis - kiekvienos pražūtis - pradžia, įvykusi pačiame žmonijos gyvenimo rytmyje ir traukusi per visus amžius. Dabar moteris tampa atpirkimo pradžia. Per pirmąją Ievą į pasaulį atėjo nuodėmė, per antrąją - Išganymas. Moteris dabar pasidarė palaimos šaltinis, nes per Marijos rankas eina visos antprigimtinių gyvenimo malonės, o moteriškumas yra visų žemės džiaugsmų pradžia ir galas.

Bet kas labiausiai mums krinta į akį Marijos gyvenime? *Marija buvo Mergaitė*, Mergaitė absoliutiška šito žodžio prasme, Mergaitė visais atžvilgiais, amžinai Mergaitė. Josios mergystė buvo Dievo apvaizdos protestas prieš tą pirmąjį nuodėmės padarinį, kuris pažadino kūną sukilti prieš sielą ir kuris labiausiai parodo medžiagos viešpatavimą dvasiai. Tai buvo gašlumo jausmai. Marijos amžinąją mergystę Dievas nugalėjo šitą tvarkos suardymą ir, nepaisydamas net prigimtines įstatymų, tiesiog juos laužydamas, Jis apsaugojo Mariją nuo kiekvieno šituo atžvilgiu net netobulumo. Bet Marija nebuvo tik Mergaitė. *Marija buvo ir Motina*, paties Dievo Motina ir kartu mūsų visų Motina, gimdydama mus malonės gyvenimui. Dievo motinystė yra Marijos garbinimo pagrindas. Jeigu mergystę Marija nugalėjo tą toliausiai nuo dvasios stovintį gašlumo instinktą, tai motinystė ji padarė mergystę vaisingą. Naujojo Įstatymo mergystė nėra tik pasyvi dorybė. Ji, prisiartindama prie Bažnyčios veikimo, gimdo Kristų dvasiniu būdu žmonių širdyse, susivienydamas su juo per šv. sakramentų įtaką.

Štai du svarbiausi Marijos bruožai: *mergystė ir motinystė*. Mergaitė ir Motina! Tai moteriškumo idealas. Mergystė pareiškia kilnesniąją idealo dalį; kilnesniąją, bet vis dėlto tik dalį. Motinystė ją papildo ir idealą padaro tobulą. Ir šis idealas puikiausiai išraišką rado Marijos asmenyje.

Taigi moters paskyrimas ir yra būti motina, jei ne fiziškai, tai dvasiškai, nenustojant kartu būti ir mergeite, irgi jei

ne fiziškai, tai bent dvasiškai. O ši motinystė ir mergystė yra tojo amžino moteriškumo esmė. Jis visu savo skaidrumu realizavosi Marijoje, bet jis turi bent dalimi realizuotis kiekvienoje moteryje, jei ji nori būti tuo, kuo jai skirta būti, būtent palaimos ir džiaugsmo teikėja. Fiziškai būti kartu mergeite ir motina galėjo tik viena Marija. Bet Naujojo Įstatymo mergaitės gali būti dvasiniu būdu motinos, dvasine motinyste gali pasidaryti panašios į Mariją. Juk Marijos garbė irgi nesiremia tik grynai kūniška Kristaus motinyste. Kai kartą viena moteris, stebėdamasi Viešpaties darbais, kalbėjo: „Palaimintos iščios, kurios tave nešiojo, ir krūtys, kurias žindai" (*Lk 11,27*), pats Kristus nurodė į kūniškos motinystės papildymą dvasine motinyste: „palaiminti tie, kurie klausosi Dievo žodžio ir jo laikosi" (*11, 28*). Ir priešingai, šios žemės motinos gal būti dvasiškai mergaitės, siaurindamos ligi minimum kūno viešpatavimo ribas.

Taigi dabar bus aiški ta priežastis, kodėl moteris yra laikoma džiaugsmo nešėja. Juk gimdyti žmogų - vis tiek ar fiziškai, ar dvasiškai - tai reiškia įvesti jį į naują gyvenimą, į gyvenimą daug skaidresnį ir džiaugsmingesnį, negu buvo prieš tai. O būti mergeite reiškia nugalėti medžiagos viešpatavimą ir gražinti dvasiai pirmykštį josios paskyrimą. Moteryje visa tai randa išraiškos, ir todėl pasaulis ją už tai gerbia. Šios pagarbos pagrindas yra Marija. Ir štai čia sutinkame pirmą žymę Marijos įtakos kultūrai. Vadinasi, visoks moters kultas, josios vertės iškėlimas, josios ištraukimas iš stabmeldiško pažeminimo - vis tai yra Marijos garbinimo padariniai. Moters siela yra daug anksčiau susirišusi su amžinybe negu vyro. Bet kad tą susirišimą pastebėtų pasaulis, reikėjo idealo, konkretaus idealo, ir jis pasirodė Marijos asmenyje. Nuo to laiko moters istorijoje atsivertė naujas lapas. Mes vėliau matysime, kaip moters meilė veda prie Marijos meilės, nes pasaulis moteryje myli tąjį amžinąjį moteriškumą, kuris pakelia mūsų sielas ir teikia joms džiaugsmo, o tojo moteriškumo idealas buvo Marija. Taigi ir nuoseklu, kad nuo netobulo idealo kylama prie amžinai tobulo.

Marija ir menas

Kiekvienas išviršinės kultūros darbas turi turėti šaknis išvidiniame šventumo darbe, ir kiekvienas išvidinis šventumo darbas turi pasireikšti puikia išviršine kultūra. Visoks išviršinis veikimas - tebūnie jis ir geriausias - yra tik „žvangan-tis varis" (1 Kor 13, 1). Bet iš kitos pusės, išvidinis šventumo siekimas be viršutinių darbų yra kvietizmu¹ kvepianti paklaida. Išvidinis tobulumas pasireiškias išviršiniais darbais jungia kultūrą su religija, ir šito vienijimosi pasiekti vaisiai yra kilniausias žmonijos pastangų laimėjimas. Tai yra pirmieji pranašai tos didžiosios sintezės - sujungti kultūrą ir religiją, kurios žmonija visais amžiais siekė ir tebesiekia. Pirmoje eilėje pirmuoju tokiu pranašu eina *religinis menas*. Amžinąją religinę idėją jis paverčia regimuoju ženklu, įkūnydamas ją medžiagoje ir tuo būdu priartindamas šią antprigimtiniam gyvenimui. Religinio meno kūrėjas jau pačiu savo kūrybos aktu pašvenčia savo darbą, ir čia yra religinio meno veikalų gerbimo pagrindas, nors Bažnyčios veiksmais jie ir nebūtų pašventinti.

Taigi mes ir norėtume dabar pažiūrėti, kiek Marija yra padariusi įtakos religiniam menui ir kiek josios garbinimas pastūmi priekin tos didžiosios sintezės artėjimą. Liesime daugiausia poeziją. Kitas šakas užkliudysim tik praeidami.

Pasaulinės reikšmės veikaluose Mariją pirmukart turbūt sutinkame *Dante's* kūryboje. Baigdamas savo „Dieviškąją komediją", jis jautė reikalo pagarbinti ir Dievo Motiną, kurią Beatričė, ištiesusi rankas, meldė už poetą:

*O, savojo sūnaus duktė, mergele
Ir motina, romumo bei rimties
Nepasiekta viršūne visagale!*

¹ *Kvietizmas* moko, kad tobulumą pasiekti žmogus gali nieko neveikdamas. Jis tegul tik sėdi ir laukia įkvėpimo. Toks mokslas yra Bažnyčios pasmerktas.

*Tu grožį žmogiškosios prigimties
Iškėlei taip aukštai, jog pats Kūrėjas
Dalim panorą tapti jos būties.*

*Tavosios meilės kaitris įsodrėjęs
Dausų tyloj pagimdė gėlę tą,
Kokios kitur nėra dar nieks regėjęs.*

*Tu, meilės saule amžinai karšta,
Čia šildai mus, o žemėj tolimojoj
Esi vilties versmė nesudrumsta.*

*Virš mūs tu taip galingai suplasnojai,
Jog semiasi mirtingieji sparnai
Stiprybės tik malonėje tavojoj.*

*Tava dosnybė visados pilnai
Išpildo mūsų prašymą menkiausia
Ir net pralenkia troškimus dažnai.*

*Tu - širdingiausia ir gailestingiausia,
Nes savoje ikūnijai vien tu
Tai, kas yra pasuly tobuliausia.*

(Vertė A. Churginas)

Petrarca savo „Canzoniere“ užbaigė irgi Marijos pagarbimu. Šitas poetas patvirtino tą dėsni, kad ideali moters meilė veda prie Marijos. Petrarca, apdainuodamas savo Laurą, niekur savo meilės nevaizduoja realistiškai, kaip antikos poetai. Tokia platoniška meilė iškelia poetą aukščiau paprastų geismų, ji teikia jam laimės, žadina ilgesį; ji veikia kaip dorybė ir kelia norą amžinos, dangiškosios, niekados negęstančios meilės. Ir šis noras išsiveržia himnu į Švenčiausiąją Mergele:

„Žmogaus mergaite! Išdidumo priešininke! Aš papasakosiu tau apie meilės pradžių, ir tu pasigailėsi pavargusios širdies. Jei aš jau mažą žemės dulkelę su tokiu ištikimumu pamylėjau (“autorius tu-

ri galvoj savo Laurą. - A. Mc.), *tađ ką aš padarysiu su tavim, tu malonus sutvėrime! Jeigu aš iš savo skurdo ir pažeminimo tik tavo dėka pakilau, tađ ar neturiu garbinti tavo vardą, tavo mintis, sielą, širdį ir ašaras? Arti jau diena... Laikas ateina, mano išrinktoji, ir mano širdis veržiasi. Užtark pas savo Sūnų, tikrąjį žmogų ir tikrąjį Dievą, kad jis priimtų mano sielą į amžiną ramybę*".

Stabmeldiškoji renesanso kultūra, atgabenusi į poeziją iš-tisą antikos dievų bagažą, aptemdė Marijos grožį. Protestantizmas, paneigdamas Marijos Nekaltąjį Prasidejimą, pakirto josios garbinimo pagrindą: Marija iš protestantų religijos buvo išbraukta. Bet tuo pačiu Protestantiškoji bažnyčia neteko tos gaivinancios šilumos, neteko to jaukumo, kuriuo visados pasižymi Katalikų bažnyčia. Ir dabar patys supranta, kad „Marijos paveiklo išskyrimas buvo neapsakoma protestantizmui skriauda“ (Paulis de Lagardes). Šiuo metu Marija gyveno liaudies poezijoje, gyveno josios širdyje ir rengėsi naujam laimėjimui meno srityje. Šio laimėjimo garbė tenka pirmiausia Vokietijos romantikams. Ir nuo to laiko, kai Novalis puikiomis savo giesmėmis „Ich sehe dich in tausend Bildern“, „Wer einmal, Mutter, dich erblickt“ ir savo raštu „Die Christenheit oder Europa“ atidavė Marijai poetiškąją duoklę, nuo to laiko Josios įtaka nesiliauja net nė protestantų poezijoje. Romantikams garbė, kad jie tąjį Goethe's garbinamąjį *ewige Weiblichkeit* surado tikrai pačiame jojo skaidrume, pačiame moters ideale.

Jau Augustas Wilhelmas von Schlegelis atidengė užmirš-tąjį poezijoje Marijos asmenį. Tiesa, jojo Marija dar yra „Ma-ter dolorosa“:

„Krauju Altorius Dievo Avinėliui jau parengtas... Motinos vei-das bąla mirtinoje baimėje, sausos akys apsiniakusios, nebylės lū-pos jau negali nė žodžio tarti. Ir nė viena mirtingoji moteris ne-patyrė tokio skausmo... Kadaise pranašauta jai: Tavo širdį pervers kalavijas“.

Tą pat gali pasakyti ir Friedrichas von Schlegelis „Klage-sang der Mutter Gottes“.

Bet užtat *Novalis* minėtose giesmėse Mariją iškėlė ligi nepasiekiamų meno aukštybių. Šio romantiškiausio iš romantikų poeto psichinė evoliucija irgi puikiai rodo, kaip ideali moters meilė veda prie Marijos. Pradžioje ir Fr. Schlegelis, ir *Novalis* begalybės troškimo patenkinimą manė rasią platoniškoje moters meilėje. Todėl šio paskutiniojo „Nakties himnuose“ aiškiai vyraujanti idėja yra dviejų besimylinčių sielų vienybė. Mirusioji poeto sužadėtinė Sofija čia yra to degančio ilgesio objektas, kurio netekimas yra baisesnis ir už pačią mirtį. Bet juo toliau, juo labiau *Novalis* ima suprasti skausmo prasmę, ima suprasti, kad mirtis nėra toks įvykis, kuris gali suardyti žmogaus laimę, pagrįstą amžina ir abipusiška meile. Tai buvo perėjimo laikotarpis prie „Geistliche Lieder“. Ir štai tos „dvasiškos giesmės“ apvainikuojamos dviem himnais Švenčiausiajai Mergelei:

„Kas pamatė kartą tave, Motina, tas nuodėmės jau nebus nugailėtas: atsiskirdamas nuo tavoęs, jis nuliūs ir amžinai mylės tave. O tavo garbės atsiminimas bus didžiausia jo dvasiai paguoda... Dažnai sapnuodamas mačiau tave, tokią gražią, tokią nuoširdžią; mažasis Dievas ant tavo rankų norėjo pasigailėti manęs - žaislelio, bet tu pakelei išdidų žvilgsnį ir pranykai tarp debesų. Ką padariau tau, vargšas? Meldžiausi pilnas ilgesio, ir argi tavo koplytėlės, palaimintoji karaliene, nebuvo mėgiamiausios mano vietos?.. Nesuskaitoma daugybę kartų tu stovėjai prie manęs, o aš su kūdikišku džiaugsmu žiūrėjau į tave. Tavo kūdikėlis man padavė rankutę, o tu juokeisi pilna malonumo ir pabučiavai mane. O dangiškoji valanda!..“

„Matau tave, Marija, taip puikiai pavaizduotą tūkstančiuose paveikslų, bet nė vienas jų neatitinką tą, kurį mato mano siela...“

Josephas von Eichendorffas taip pat sudėjo Marijai poetiškąją auką puikiomis savo eilėmis „O Maria, meine Liebe“:

„O Marija, mano meilė! Kai atsimenu tave, žūsta ir skausmas, ir liūdesys, o tavo paveikslas, lyg ryto aušra, peršviečia ir džiaugsmą, ir žemiškąjį skausmą, ir apima visą mano širdį. Ant vaivorykštės lanko tu stovi, apsupta garbe, stovi viršuje žemės ir jūros, o dangiškas judesys visokį gyvenimą traukia prie motiniškos tavo širdies...“

Iš romantikų dar galima paminėti Clemensą Brentano, Fr. W. Weberį, Maxą von Schenkendorfą ir kt., kurie vienokiu ar kitokiu būdu prisidėjo prie Marijos atgaivinimo poezijoje.

Marija menui daro įtakos ligi pat šių dienų. Štai 1928 m. Vokietijoje išėjo antologija², kurioje surinkta moderniškųjų poetų eilės, apdainuojančios Mariją. Tai rodo, kad žmogaus širdis reikalauja Marijos, to amžino moteriškumo. Knygos įžangoje rašoma: „Jeigu Marija nebūtų buvusi sutverta, ji būtų savaimė gyvenusi žmogaus sieloje, nes ji yra pirmapradis pašamonio išgyvenimas“. Daugumas šios knygos poetų yra protestantai. Tai irgi rodo, kad nepaisant dogmatiško Marijos paneigimo, josios įtaka randa priėjimą net į tų širdis, kurių religija Ją neigia. „Ir kad protestantai daugiausia, - rašoma toje pačioje įžangoje, - dalyvauja moderniškoje Marijos poezijoje, tai tas parodo, kaip ši poezija kyla iš pačių sielos gelmių, iš gryo žmoniškumo, kaip ji savo simboliška esme visuomet yra išvidinis būtinumas ir visuomet naujas ilgesys" (p. XVI).

Jeigu dabar prisiminsime krikščioniškojo renesanso tapytojų (Rafaelio, Leonardo da Vinci'o) kūrinius, Palestrinos muziką, tai turėsime aiškų vaizdą, kiek Marijos garbinimas daro menui įtakos. Amžinasis moteriškumas, motinystė ir mergystė yra visados naujos ir amžinai neišsemiamos temos genialiausiems menininkams. Šie dalykai yra kartu ir tas kelias, kuriuo einama prie minėtos didžiausios sintezės - sujungti kultūrą ir religiją. Taigi šituo atžvilgiu Marijos kultūrinė reikšmė įgyja nepaprastos svarbos. Būdama Tarpininkė tarp Dievo ir žmogaus, ji jungia savyje prigimtį su antprigimtimi ir kuria naują, pilnutinį gyvenimą.

Marija ir visuomenė

Renesansas visą kultūrą pakreipė kitokiu keliu. Norėdamas išlaisvinti gyvenimą iš po religijos globos, jis stojo su ja

² Die moderne Mariendichtungen: eine Anthologie, Von Erich Boekemühl, Gotha, 1928. Leopold Klotz.

i kovą ne tik kaip su jungiančiu kultūrą elementu, bet ir kaip su slopinančiu žmogaus dvasią prietaru. Jis norėjo religijai ne parodyti jai priderančią vietą, bet visiškai ją iš gyvenimo išbraukti. Toks pasikėsinimas, žinoma, buvo iš pat pradžių jau pasmerktas pralaimėti, ir ta gaivalinga kova prieš Dievą, prieš visą antprigimtinį gyvenimą nuėjo niekais. Nereliginio gyvenimo šalininkai pasitikėjo jaunuomene, bet po trejetas kartų tas pasitikėjimas buvo apviltas. Jaunieji vėl grįžo prie religijos. Ir kas svarbiausia, šis religinis jaunimo judėjimas prasidėjo Marijos garbinimo atjauninimu.

Būrelis jaunų Romos kolegijos studentų sudarė grupę, kurios tikslas buvo labiau garbinti Švenčiausiąją Mergele. Tai buvo Marijos kongregacijų pradžia. Šiandien po šimto su viršum metų, jos išsiplatino beveik po visas Vakarų Europos šalis. Jų nariais yra ir kaimo jaunimas, ir darbininkų sūnūs, ir moksleiviai, ir studentai, ir net aukštas vietas užėmę žmonės.

Svarbiausias šių kongregacijų tikslas yra Marijos garbinimas. Bet tai nėra tik graži, įstatuose įrašyta frazė. Ne! Tai yra gyvenimas, tai yra tikėjimas. Jaunieji sako, „Marija!“ ir jaučia, kad šitas žodis jaukiai skamba jų lūpose, kad jo prasmė malonia šiluma apima gyvenimu plazdančias širdis. Šis žodis jiems primena Nazareto namelį, kuriame augo toks pat Jaunikaitis, kaip ir jie, po tos pačios Motinos globa ir priežiūra, kuriai ir jie yra pasivedę. Jie sako „Marija“ ir, kūdikiškai džiaugdamiesi, žino, kad ne veltui taria tokį vardą, nes „nuo amžių negirdėta, kad kas, meldęs Marijos, būtų buvęs apleistas“ (šv. Bernardas). Marija jauniesiems yra šeimyniško gyvenimo simbolis, simbolis skaisčios meilės ir kantraus ištikimumo savo pareigoms ligi galo. Ir nuostabus dalykas: jaunieji garbina Mariją, o senieji stebisi. Tai tikrai prasmingas įvykis, religiniam ir kultūriniam gyvenimui atverčias naują lapą. Marija pasidarė jaunimo širdies reikalas. Suprantama dėl ko: amžinojo moteriškumo idealas žavi kiekvieną, o tuo labiau jauną širdį.

Marijos kongregacijų reikšmė visuomeniškam gyvenimui yra be galo didelė. Jos rengia naują amžių, jos tiesia pama-

tus naujam gyvenimui. Juk reikia tikėtis, kad žmonija į supynusius renesanso šunkelius jau nebegriš, kad pačią save naikinančios kovos prieš Dievą jau nebekels, kad išauš naujas rytas, sintetinio gyvenimo rytas. Taigi šitos kongregacijos, kaip ir religinis menas, artina visuomeniškąjį gyvenimą, tą praktinio veikimo srities išdavą³, prie religijos ir tuo būdu tiesia kitą kelią prie tos didžiosios sintezės. Jau tik šituo vienu atžvilgiu, nepaisant atskirų narių naudos, kultūrinė jų svarba yra be galo reikšminga. O visa tai yra Marijos garbinimo pasėkos. Dievas atėjo per Mariją į pasaulį, bet pasaulis pas Dievą nueiti irgi turi per Mariją. Tai yra vienintelis tikras kelias. Ir praktika rodo, kad šituo keliu pradėdama vis labiau eiti. Laikas jau būtų ir Lietuvos kultūrai įžengti į šitą kelią. Visoks kitas klydinėjimas yra tik laiko gaišinimas. Taip tautos, taip atskiri asmens pateisinti savo buvimą istorijos akyse gali tik šituo keliu eidami. Prisiminkime visa tai, aukodami Marijai pirmųjų žibučių puokštelę.

³ Trys yra kultūros sritys: praktinio veikimo, pažinimo ir kūrybos sritis. Valia praktinėje srityje formuoja *visuomeniškąjį gyvenimą*, protas pažinimo srityje - *mokslų* ir jausmai kūrybos srityje - *meną*. *Religinis menas* artina meną prie religijos, *religinės draugijos* artina visuomeniškąjį gyvenimą. Vienas tik mokslas šiandieną dar yra kažkaip nutolęs.

MARIJA, MARIJA!

Artėjas pavasaris pirmykščia savo nekaltybe, savo gėlėmis, kurios yra skaistaus gyvenimo simbolis, kelte kelia mūsų sielą į tas sritis, kurios yra nepalietos žemės dulkių, kur dar viskas gryna ir nekalta. Katalikų bažnyčia puikiai suprato atbundančios gamtos prasmę, gegužės mėnesį paskirdama Marijos garbei. Marija savo kilniu žmoniškumu, sujungtu su Dievo malone, visados traukė ir trauks prie savęs jaunas širdis, kurioms žemės meilė yra tik įvadas į amžinąją meilę. - Tarp pavasario ir Marijos yra dar ir kitas panašumas. Pavasaris yra pranašas ir pradžia naujo gyvenimo *gamtoje*. Marija buvo pranašas ir pradžia naujo gyvenimo *žmonijoje*. Marija buvo skaisti atpirkimo aušra, po kurios užtekėjo didi Išganymo Saulė - Jėzus Kristus. Kaip *pavasaris* yra pavasaris gamtoje, kaip *jaunystė* yra pavasaris žmogaus amžiuje, taip *Marija* yra pavasaris Katalikų religijoje. Štai kodėl šitie trys dalykai dvelkia visados pirmykščia nekaltybe.

„*Mano motina*”

Amerikiečiams apgulus Filipinų salas, laivyne įvyko nuostabus atsitikimas. Jau turėjo prasidėti apšaudymas, kai stauga vieno jūreivio švarkas nukrito į jūrą. Jūreivis prašė leisti švarką išsiimti. Kai jam buvo neleista, jis šoko į vandenį. Visi manė, kad jis esąs bailys ir norįs pabėgti. Bet jis tuoj vėl užlipo ant laivo lubų, nešdamasis šlapią švarką. Deja, tas jam

nieko nepagelbėjo. Už neklausymą buvo pasodintas į karcerį ir karo teismo nuteistas kalėti keletą metų.

Generolas Dewey, kuris paskaitė ištarmę, paklausė nelaimingą jūreivį, kodėl jis dėl tokio skarmalo taip kvailai pasielgė. Jūreivis išsitraukė iš kišenės fotografiją ir rodydamas ją generolui pasakė: „Mano motina“.

Švarke, kuris įkrito į jūrą, buvo jo motinos paveikslas, kurį jis būtinai norėjo išgelbėti.

Tuomet generolas Dewey ištiesė jam ranką ir dovanuoja bausmę, sakydamas: „Jūreiviai, kurie dėl savo motinos paveiklo stato pavojun gyvybę, ištikimai kovos ir už savo tėvynę“.

Jaunasis drauge! Ir tavo sieloje glūdi tavo dangiškosios Motinos paveikslas, paveikslas Mergelės Marijos. Ar esi pasirengęs dėl jo pasiaukoti?

Mergelė Marija yra dangiškoji tavo Motina. Kartok tai sau nuolat: Marija yra mano Motina. Jeigu ji mano Motina, vadinasi, visais reikalais aš galiu tiesiog į ją kreiptis, galiu jai atverti savo sielą, galiu prašyti jos pagalbos, kai mano siela atsidurs sunkioje kovoje su gundymais. Jeigu ji mano Motina, vadinasi, ji visados maloniai žiūri į mane, nors ir tūkstančiai nuodėmių mane slėgtų; ji išgirs mano šauksmą vargo metu ir pasigailės manęs.

Štai kokių gaivinančių minčių kyla iš to, kad Marija yra mano Motina.

Gegužės vakaras

Gegužės saulė jau netoli laidos. Prieš pusvalandį metei ankštą kambarėlį, sausoką geometrijos vadovėlį ir išbėgai į žaidimų aikštę. Čia futbolas, juokas, jaunystė ir rausvi besileidžiančios saulės spinduliai... Staiga prabyla bažnyčios varpas. Visą šį mėnesį jo balsas gieda vieną didingą *Ave Maria*. Žaidimai sustoja. Skubiai purtini truputį dulkėtus drabužius, taisy išdrikusius plaukus, nosine nusišluostai įšilusį veidą ir bėgi bažnyčion.

Dega žvakės, kyla smilkylo dūmai, spindi altoriaus papuošalai. Čia - jaunystė ir nekaltybė.

*Marija, Marija!
Skaisčiausia lelija!
Tu švieti aukštai ant dangaus.
Palengvink vergiją,
Pagelbėk žmoniją!
Išgelbėk nuo priešo baisaus.*

*Ir kūno silpnybė,
Ir žemės puikybė,
Ir pragaro juodo dvasia
Į prapultį stumia
Žmonijos daugumą
Ir žudo galybe tamsia.*

*Marija, Marija!
Skaisčiausia lelija!
Dangaus Karaliene šviesi!
Užstok prieš Aukščiausią
Tu žmogų menkiausią,
Nes viską pas Dievą gali!*

Skamba giesmė. Visa: ir vargonų gaudimas, ir jaunuolių maldos žodžiai, ir gegužės vakaro malonus dvelkimas - visa susilieja į vieną meilingą *Marija, Marija*. Tai nežemiškos poezijos ir nežemiško grožio vaizdas. Gegužinės pamaldos yra gražiausios iš visos liturgijos.

Bet Marijos garbinimas duoda mūsų sielai ne tik švelnumo, bet ir jėgos kovoje su mūsų dvasios priešais. Josios pagalbos galime visuomet tikėtis, nes nuo amžių negirdėta, kad Marija būtų apleidusi tą, kuris josios šaukėsi. Net ir tuomet, kai pasitaikys tau nupulti, net ir tuomet ji neatstums tavęs, nes ji juk tavo Motina ir tu josios sūnus. Ji žiūri į tave gailiu žvilgsniu, o tavyje kyla jaunuoliškas gėdos jausmas: „Motina, tu esi tokia nekalta, tokia skaisti, o aš toks nuodėmingas!“ Ar galėtum pakęsti josios žvilgsnį ir toliau gyventi seną gyvenimą?

„Dėl tavęs, mylimasis!“

1268 m. Todio mieste senatoriui Jacopone pagerbti buvo surengta šventė. Senatorius į iškilmes atvyko kartu su savo žmona, kuri, kaip dienos karalienė, sėdėjo tarp svečių. Stai ga sugriuvo tribūnos, ir daugelis svečių buvo sužeista. Šventė, aišku, turėjo būti nutraukta. Senatorius ištraukė pusgyvę savo žmoną iš po griūvėsiu ir norėjo atleisti josios diržą, kad galėtų laisviau kvėpuoti. Bet ji visomis jėgomis tam priešinosi. Vyras nunešė ją į kambarį, kuriame nieko nebuvo. Tuomet atsegė drabužius ir pamatė - po puikia šilko suknele jo žmona nešiojo storus ašutinius marškinius. Mirdama ji sušnibždėjo vyrui: „Juos aš nešiojau dėl tavęs, mylimasis!“

Nuostabus moters pasiaukojimas! Ji nešiojo atgailos drabužį tam, kad žemiški pasisekimai neapakintų josios vyro.

„Dėl tavęs“, - kalba kiekviena Dievo Motinos ašara. „Dėl tavęs“, - kalbėjo išbalęs jos veidas, kai ji stovėjo po kryžium.

Tai gi, drauge, neižaisk niekad savo dangiškos Motinos.

„Neužmušk, turiu motiną!“

Didžiojo karo metu bavarų kareivis susitiko prancūzų karininką. Pamatęs, kad gresia neišvengiama mirtis, karininkas sušuko: „Neužmušk, turiu motiną!“ Bavaras kareivis nuleido šautuvą: jis negalėjo užmušti savo priešo. Tas vienas žodis jį sulaikė.

Laimingas jaunuolis, kuris šėlstančioje geidulių kovoje gali šauktis dangiškosios savo Motinos vardo. „Pagelbėk, Marija, juk tu mano Motina!“ Šitas vienas vardas išvaiko išganyimo priešus.

Kristupas Kolumbas laivą, kuriuo plaukdamas atrado Ameriką, buvo pavadinęs „Santa Maria“. Jo kelionė laimingai pasisekė. Žmogaus gyvenimas irgi yra jūra, kurioje šėlsta dar didesnės audros - ypač jaunystėje - negu vandenyno plotuos. Tai gi ar neverta savo laiveliui duoti irgi tokį pat vardą: „Santa Maria“?

Gal tau atrodys juokinga, kad pasakysiu, jog *kas jaunuoliška meile myli Mariją, tam ir mokytis lengviau sekasi*. Marija rūpinasi, kad josios garbintojai savo pareigas atliktų džiaugsmingai. O kas džiaugsmingai dirba, tam lengviau sekasi. Taip yra ir su mokslu.

Daug gėlių yra padėta prie Marijos kojų. Bet maloniausia dovana, gražiausia žemės gėlė yra jauna siela. Kas ją paaukoja savo dangiškai Motinai, gali būti tikras, kad aistrų karščiams užėjus ji nesuvys.